

**Експертний звіт щодо
Програми Транскордонного Співробітництва
Польща–Білорусь–Україна 2014-2020 рр.
Європейського Інструменту Сусідства**

Кінцева версія 22.10.2013

Замовник:

Міністерство Регіонального Розвитку

Виконавець:

Центр Регіональних та Локальних Досліджень EUROREG

Автори:

Марек Козак, Адам Плошай, Якуб Рок, Мацей Сметковський

Адреса:

Цент Європейських Регіональних та Локальних Досліджень EUROREG
Варшавський Університет
вул. Краківське Передмістя 30
00-927 Варшава, Польща
Тел.: (48) 22 826 16 54
Тел.: (48) 22 55 20 643
Факс: (48) 22 826 21 68
e-mail: euroreg@uw.edu.pl

POMOC TECHNICZNA
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

Зміст

1	РЕЗЮМЕ	3
2	ВСТУП	9
3	ТЕРИТОРІЯ ДІЇ ПРОГРАМИ.....	10
3.1	ВСТУП	10
3.2	ТЕРИТОРІЯ ДІЇ ПРОГРАМИ ПОЛЬЩА-УКРАЇНА-БІЛОРУСЬ	12
4	ДІАГНОЗ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА.....	18
4.1	ВСТУП	18
4.2	ДІАГНОЗ ТРАНСКОРДОННОЇ СПІВПРАЦІ НА ТЕРИТОРІЇ ДІЇ ПРОГРАМИ ПОЛЬЩА-БІЛОРУСЬ-УКРАЇНА	21
4.2.1	Детермінанти розвитку транскордонного співробітництва	21
4.2.2	Бар'єри транскордонної співпраці.....	28
4.2.3	SWOT Аналіз	31
4.2.4	TOWS аналіз.....	33
5	СТРАТЕГІЧНІ ЦІЛІ ТА ТЕМАТИЧНЕ НАПОВНЕННЯ.....	34
5.1	ВСТУП	34
5.2	СТРАТЕГІЧНІ ЦІЛІ ТА ТЕМАТИЧНЕ НАПОВНЕННЯ ПРОГРАМИ ПОЛЬЩА-БІЛОРУСЬ-УКРАЇНА	36
5.2.1	Цілі Програми Транскордонного Співробітництва Польща-Білорусь-Україна	36
5.2.2	Орієнтовний розподіл коштів Програми	43
5.2.3	Індикатори моніторингу Програми	45
5.2.4	Відповідність Програми іншим програмам та стратегіям	48
5.2.5	Програма та тематичні цілі Політики Об'єднання	50
5.2.6	Програма та тематичні цілі Європейської Політики Сусідства	51
5.2.7	Тематична концентрація Програми	51
5.2.8	Питання що вимагають інституційної співпраці з обох сторін кордону	52
5.2.9	Роль фонду мікропроектів.....	52
5.2.10	Стратегічні проекти в рамках Програми	53
5.2.11	Приклади кращої практики транскордонних проектів	55
5.2.12	Бенефіціари проекту	70
5.2.13	Оцінка проектів та критерії відбору	70
5.2.14	Заходи націлені на створення проектних партнерств.....	71
6	ІНСТИТУЦІЙНІ ТА СИСТЕМНІ РОЗВ'ЯЗКИ.....	73
6.1	ВСТУП	73
6.2	ОПТИМАЛЬНІ РОЗВ'ЯЗКИ ЩОДО СИСТЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ НОВОЇ ПРОГРАМИ	74
6.2.1	Адміністративний потенціал країн-партнерів по відношенню до впровадження ЄІС.....	76
6.2.2	Оцінка ефективності системи відбору мікропроектів у програмному періоді 2007-2013	77
6.2.3	Аналіз можливості впровадження електронної подачі заявок	78
6.2.4	Висновки	79
7	REFERENCES.....	80
8	ДОДАТКИ	83
	Додаток 1. Аналіз зовнішньої торгівлі	83
	Додаток 2. Аналіз туристичного руху.....	93
	Додаток 3. Аналіз транскордонного руху	103
	Додаток 4. Аналіз транскордонних екосистем.....	106
	Додаток 5. Аналіз співпраці в рамках партнерства міст.....	109
	Додаток 6. Аналіз бенефіціарів Програми	113
	Додаток 7. Аналіз результатів дослідження	118
	Додаток 8. Аналіз інтерв'ю	121
	Додаток 9. Соціально-економічні показники	123
	Додаток 10. Бар'єри транскордонної співпраці за результатами дослідження	124
	Додаток 11. SWOT аналіз	126
	Додаток 12. TOWS аналіз	127

1 Резюме

Основна мета експертного звіту - визначення основних елементів Програми Транскордонного Співробітництва PL-BY-UA, що сприятимуть комплексному та сталому розвитку сусідніх прикордонних регіонів та територіальній інтеграції ЄС та країн-партнерів. У рамках звіту вивчено чотири питання, які стали основою наступних частин дослідження:

1. Якою повинна бути територія дії ЄІС Програми PL-BY-UA?
2. Які бар'єри та можливості транскордонної співпраці на території дії Програми?
3. Якими повинні бути стратегічні цілі та тематичне наповнення?
4. Які інституційні та системні рішення повинні бути прийняті для організацій, що впроваджують Програму?

ЧАСТИНА 1. ДЕЛІМІТАЦІЯ ТЕРИТОРІЇ ДІЇ ПРОГРАМИ

При делімітації території публічної інтервенції для підтримки транскордонного співробітництва були враховані наступні критерії:

- Можливість концентрації коштів, що веде до понад-місцевих та транскордонних ефектів, взаємодоповнюваності та ефекту синергії.
- Існуючі адміністративно-планувальні структур, в тому числі територіальні органи влади.
- Статистичні одиниці, які дозволяють використовувати існуючі бази даних для моніторингу змін та оцінки впливу публічної інтервенції.

При делімітації використано проект розпорядження 2011/839 Європейського Парламенту та Ради щодо запровадження Європейського Інструменту Сусідства в рамках якого визначені вказівки щодо території дії Програми Транскордонного Співробітництва.

На підставі дослідження транскордонного співробітництва: зовнішньої торгівлі, туризму, прикордонного руху, транскордонних екосистем, співпраці міст-партнерів, реалізованого у програмних періодах 2004-2006 і 2007-2013 та співпраці єврорегіонів, враховуючи контекст проекту розпорядження 2011/839, запропоновано наступні зміни:

- на польській стороні кордону надати статус регіонів співпраці ломжинському (зміни у делімітації статистичних територіальних одиниць на рівні NUTS3,) і любельському та жешівському субрегіонам, які є важливими центрами транскордонного співробітництва у більшості з проаналізованих сфер.
- на білоруській стороні кордону: зняти статус регіону співпраці Програми з західної частини Мінської області, як такої, що не бере участі в істотному транскордонному співробітництві.

Справедливо буде визначити прилеглі регіони, що увійдуть у територію дії Програми на основі усталених традицій співпраці, підкріплених прикладами успішного

транскордонного співробітництва та потенціалом для подальшої співпраці, включаючи співпрацю єврорегіонів:

- на польській стороні кордону: пулавський та тарнобжегський субрегіони;
- на білоруській стороні кордону: Мінська область (плюс місто Мінськ);
- на українській стороні кордону: Івано-Франківська, Рівненська та Тернопільська області.

Що стосується існуючої делімітації прилеглих областей, то є обґрунтовані підстави для виключення Гомельської області Білорусі з території дії Програми, у зв'язку з відсутністю вагомих проявів транскордонної співпраці з Польщею.

Пропонована делімітація регіонів співпраці та прилеглих регіонів, не обмежуватиме можливості впровадження просторових змін, щодо доступності різних типів інтервенції, в залежності від прийнятих пріоритетів, типів інвестицій або категорій бенефіціарів. Наприклад, обґрунтовано сконцентрувати інвестиції в інфраструктуру у безпосередній близькості до кордону, реалізуючи «м'які» проекти у великих містах, розташованих вглиб країни.

ЧАСТИНА 2. ДІАГНОЗ ТРАНСКОРДОННОЇ СПІВПРАЦІ НА ТЕРИТОРІЇ ДІЇ ПРОГРАМИ

Соціально-економічний діагноз території дії Програми був сфокусований на детермінантах транскордонного співробітництва на основі наявних у цьому регіоні ресурсів. Такі передумови ведуть до транскордонної співпраці прикордонних регіонів. Проте, спершу слід подолати бар'єри визначені у дослідній частині проекту, включаючи бар'єри, спричинені наявністю державного кордону.

Потенціал територій

Як показав аналіз економічного потенціалу, територія дії Програми складається з регіонів з низьким рівнем розвитку, у порівнянні до центрів економічного розвитку у відповідних країнах. Окрім того, доволі істотним є економічний розрив між польською частиною території, і білоруською та українською. Основною детермінантою є несприятлива економічна структура - з високою часткою зайнятих у сільському господарстві і традиційних галузях промисловості. Це веде до неефективного використання трудових ресурсів та перешкод притоку зовнішнього капіталу.

Туристичний потенціал також відносно незначний (за винятком окремих локальних систем). Потенціал ендегенного розвитку, що полягає у розвитку підприємництва та дослідно-наукового сектору, диференційований в межах території дії Програми (доволі високий в Польщі і низький у Білорусі). Однак, регіон має велике транзитне значення, хоча вузькі місця у транспортній та прикордонній інфраструктурі є бар'єром подальшого розвитку.

Ситуація у прикордонних областях, з точки зору людського і соціального капіталу, не краща, ніж на решті території країн. З української та білоруської сторони кордону відбувається скорочення кількості населення (як результат міграції і невеликого

природного приросту). З польської сторони кордону впродовж останніх кількох років ситуація доволі стабільна. Вікова структура населення вказує на старіння населення. Якість людського капіталу не є впливовим ресурсом оцінюваних територій, оскільки відносно невеликий відсоток людей з вищою освітою. З точки зору соціального капіталу, ситуація у прикордонних регіонах значно диверсифікована. Соціальна активність, що вимірюється кількістю громадських організацій, найвища на польській стороні кордону, нижча в Україні, і немає достовірних статистичних даних щодо цього показника для Білорусі.

Аналіз природного капіталу території вказує на наявність цінних природних активів, пов'язаних із наявністю добре збережених гірських, лісових, річкових та болотних екосистем. Багато з них мають транскордонний характер і потребують спеціальних міжнародних програм захисту, з огляду на виклики, пов'язані з впливом людини на навколишнє середовище, забруднення води, зникання окремих видів тварин. Вагомими загрозами для навколишнього середовища на досліджуваній території є забруднення води, меншою мірою - викиди в атмосферне повітря та забруднення постіндустріальних територій. Сектор енергетики, польської та української частини території, орієнтований на вугілля, білоруської - на газ. Відновлювані джерела енергії найбільш розвинені на польській стороні кордону, проте для регіонів характерний низький показник енергетичної самодостатності.

Потенціал розвитку транскордонного співробітництва

Слід зазначити, що транскордонне співробітництво на польсько-українському кордоні, і тим більше на польсько-білоруському кордоні, далеко від повного використання потенціалу у всіх аналізованих сферах: економічній, соціально-культурній і інституційній. Це особливо помітно при аналізі потенціалу розвитку економічної співпраці як в сфері товарообміну, так і надходження іноземних інвестицій. Незадоволеність станом інституційної співпраці особливо чітко виражена на польсько-білоруському кордоні. На польсько-українському кордоні також є потенціал для поглиблення співпраці між державними органами влади та ГО. Найбільш активною є соціально-культурна співпраця, проте на польсько-білоруському кордоні і ця сфера, залишає бажати кращого.

Бар'єри транскордонного співробітництва

Кордон та прикордонний режим є найбільш вагомими бар'єрами транскордонної співпраці на польсько-білорусько-українському кордоні. Слід зазначити, що це стосується не тільки інфраструктури прикордонних пунктів перетину але й способу їх функціонування та законодавства, що регулює перетин державного кордону. По-друге, респонденти вказали на законодавчі та інституційні бар'єри, спричинені відмінністю правил і адміністративних структур, які можуть бути змінені тільки на національному рівні. Фізична інфраструктура також визначена проблемою, але вторинною, по відношенню до питань розглянутих вище. Іншими словами - респонденти свідомі, що

інфраструктура, навіть найкращої якості, не здатна компенсувати негативний вплив прикордонного режиму, законодавчого та інституційного середовища, на розвиток транскордонного співробітництва. Це також стосується економічного бар'єру, що проявляється в асиметрії розвитку, що впливає на наявність фінансових ресурсів для потреб співробітництва. Слід наголосити, що, на думку респондентів, культурні відмінності у широкому розумінні, є вагомим бар'єром хоча і не розглядаються як впливові.

Аналізи SWOT/TOWS

Результати TOWS/SWOT аналізів можна інтерпретувати на користь прийняття агресивної стратегії. Проте, вони не є цілком однозначними, що дає підстави стверджувати, що деякі елементи оборонної стратегії також повинні бути прийняті для мінімізації слабких сторін і недопущення посилення загроз. Підсумовуючи: в першу чергу слід підтримувати сильні сторони макрорегіону, бо вони дозволять усувати обмеження.

ЧАСТИНА 3. ЦІЛІ ТА ЗМІСТОВЕ НАВАНТАЖЕННЯ ПРОГРАМИ

Основні цілі Програми - **розвиток транскордонного співробітництва у економічній, соціальній, екологічній та інституційній сферах**. Окремі виміри співпраці повинні бути взаємодоповняльними. Це дозволить досягти головної мети Програми, яку можна визначити як спробу створення функціонального транскордонного регіону, у якому роль бар'єрів, пов'язаних із існуванням державних кордонів, буде зведена до мінімуму.

Стратегічна ціль повинна досягатись в наступних пріоритетних напрямках:

1. Підтримка соціально-економічної інтеграції прикордонних територій.
2. Збільшення інноваційності економіки в прикордонному регіоні.
3. Підвищення якості життя на прикордонних територіях.

Пріоритет 1

На підставі діагнозу зроблено висновок, що основною перешкодою прикордонного співробітництва, у всіх аналізованих сферах, - є державний кордон і супроводжуючий його прикордонний режим. Цей бар'єр додатково посилюється проблемами інфраструктурного характеру, в тому числі поганим станом дорожньої інфраструктури та незначною роллю залізничного транспорту в транскордонних перевезеннях. Для потреб подальшого розвитку співпраці, слід також впроваджувати заходи, скеровані на зменшення існуючих диспропорцій у культурній сфері. Причиною диспропорцій є негативні стереотипи, пережитки минулого та різні типи ментальності, сформовані в різних адміністративних і законодавчих системах, і вони можуть стояти на заваді не тільки соціальній, але і економічній співпраці.

Тому, в пріоритетному порядку, потрібно впроваджувати заходи, скеровані на підтримку співробітництва у прикордонних регіонах. Вони повинні включати: по-перше - кроки в напрямку полегшення перетину кордону, розвиток існуючих переходів та

оптимізацію процедур перетину та збільшення їх «комфортності» для користувачів; по-друге - кроки в напрямку створення і розвитку транспортної інфраструктури для зручного доступу до пунктів прикордонного перетину; по-третє - реалізацію багатьох мікропроектів для покращання добросусідських відносин і подолання існуючих культурних відмінностей.

Пріоритет 2

Здатність створювати та впроваджувати інновації відіграє у сучасній економіці важливу роль у процесах розвитку, тож один з пріоритетів Програми повинен передбачати її збільшення. В іншому випадку буде складно досягти цілі Програми, оскільки регіони в межах території дії Програми, з економічної точки зору, - периферійні, по відношенню до національних областей зростання. Варто зазначити, що високим є потенціал розвитку транскордонного економічного співробітництва, пов'язаного з товарообміном та інноваціями.

Повинна підтримуватись діяльність з метою підвищення якості людського капіталу, оскільки саме людський потенціал є ключовим чинником розвитку сучасної економіки. По-друге, повинні створюватись умови для розвитку наукового-дослідного співробітництва. Це приведе до підвищення якості системи освіти і виховання, поліпшення умов для науково-дослідної діяльності, а також забезпечить трансфер інновацій у сектор підприємництва.

Пріоритет 3

Як правило, у периферійних прикордонних регіонах низька якість життя мешканців є типовим явищем - починаючи від важких матеріальних умов і ускладненого доступу до ринку праці, недостатньо розвинутої соціально інфраструктури та закінчуючи низькою якістю природного середовища. Масштаби цих проблем виходить за межі фінансових можливостей Програми Транскордонного Співробітництва і вимагають втручання зі сторони національного рівня влади. Проте, один з аспектів, що впливає на якість життя, має чіткий транскордонний характер. Це пов'язано з існуванням екосистем, які потребують спільних заходів по їх охороні. Програма повинна бути скерована на цю складову якості життя, залишаючи інші - національним урядам. Слід зазначити, що деякі складові якості життя, важливі для місцевих громад, можуть бути покращені в рамках Пріоритету 1.

ЧАСТИНА 4. СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ

Коли мова йде про систему управління, більшість аргументів виступають на користь використання у 2014-2020 роках системи заснованої на перевірених рішеннях, при умові відповідності кінцевому рішенням щодо ЄІС Програми Транскордонного Співробітництва. Залишаються відкритими питання використання досвіду і навиків єврорегіонів і можливого впровадження парасолькових мікропроектів (доволі часто критикованих). Деякі експерти припускають, що парасолькові проекти можуть

створювати труднощі в ході їх реалізації, в той час як інші, не бачать причин для відмови від їх реалізації.

Аналіз адміністративного потенціалу приводить до висновку, що, загалом, існують передумови для введення електронної системи подачі заявок і збільшення підзвітності країн-партнерів. Використання перевірених рішень підвищує ймовірність своєчасного і успішного запуску Програми.

2 Вступ

Експертна оцінка стосується форми Програми транскордонного співробітництва Польща-Білорусь-Україна (PL-BY-UA), в рамках Європейського Інструменту Сусідства (ЄІС) 2014- 2020, який приходить на заміну нинішньому Європейському Інструменту Сусідства та Партнерства (ЄІСП). Дослідження виконано Центром Європейських Регіональних і Локальних Досліджень (EUROREG), Варшавського університету на замовлення Міністерства регіонального розвитку. До команди експертів під керівництвом проф. Гжегожа Гожелака увійшли проф. Марек Козак, доктор наук Адам Плошай, доктор наук Мацей Сметковський, при участі проф. Романа Шуля, Кароля Олейнічака, доктора наук Дороти Целінської-Янович і Якуба Рока.

Основна мета експертної оцінки - визначити найважливіші елементи Програми PL-BY-UA, які сприятимуть комплексному та сталому розвитку сусідніх прикордонних регіонів і гармонійній територіальній інтеграції ЄС та сусідніх країн. Цими елементами стали, в першу чергу, географічна складова території дії Програми та діагноз соціально-економічного стану, з врахуванням найбільш важливих бар'єрів транскордонної співпраці, зокрема, пов'язаних з існуванням зовнішнього кордону ЄС, доповнені аналізами SWOT та TOWS. Наступний елемент – рекомендації щодо тематичного наповнення Програми включаючи цілі, пріоритети та заходи, разом із планованими асигнуваннями на конкретні заходи. Останній елемент, це інституційні та системні розв'язки щодо організації системи впровадження Програми.

Експертний висновок складається з чотирьох тематичних частин, які дають відповідь на чотири основні питання дослідження. Вони ведуть дослідження логічними кроками: від визначення об'єкта дослідження (просторового охоплення), через діагноз ситуації, до стратегічного вибору тематичного наповнення Програми і її операціоналізації, пов'язаної з системою управління.

3 Територія дії Програми

3.1 Вступ

Кожна публічна інтервенція повинна мати конкретного реципієнта. У випадку просторової/регіональної/транскордонної політики, бенефіціари знаходяться в межах територіальних одиниць або їх угруповань, що становлять територію дії Програми. Слід зазначити, що успішна інтервенція (втручання), залежить від правильної делімітації цих територій, яка, в свою чергу, визначає вибір інструментів придатних для обраного просторового масштабу.

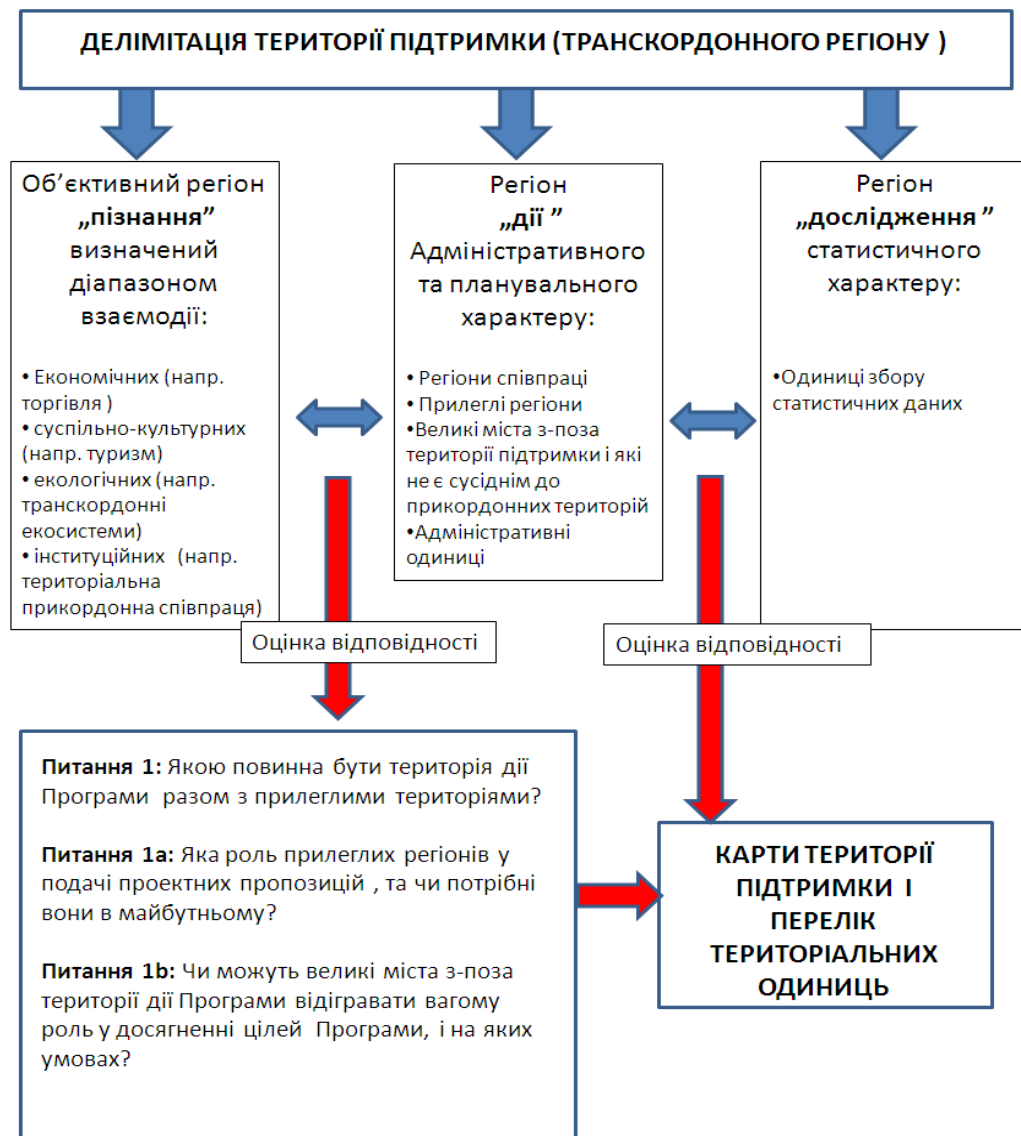
Делімітація території публічного втручання для підтримки транскордонного співробітництва, повинна відповідати таким критеріям:

- Можливості концентрації коштів, що забезпечить понад-локальність та транскордонність результатів, а також взаємодоповнюваність та синергію.
- Врахуванню існуючих адміністративно-планувальних структур, в тому числі територіальних органів влади.
- Використанню статистичних одиниць, які дозволяють використовувати існуючі бази даних для моніторингу змін та оцінки впливу інтервенції.

Ці критерії в значній мірі відображені у багатовимірній концепції регіону сформульованій К. Дзевонським (1967), яка має ряд особливостей: а) регіони - об'єктивно існуючі когнітивні об'єкти б) адміністративні чи плановані регіони - об'єкт публічного втручання, і в) регіони - об'єкт дослідження визначений агрегованими статистичними даними.

Ця концепція використана для делімітації території дії Програми Транскордонного співробітництва PL-BY-UA, ЄІС (рис. 1). Перший крок полягав у картографічному та просторовому аналізі транскордонної взаємодії в економічній, культурній, соціальній, екологічній, та інституційній сферах (у тому числі співпраці здійсненої в рамках програм транскордонного співробітництва програмних періодів 2004-2006 і 2007-2013). Наступний етап стосувався оцінки існуючої території дії Програми Транскордонного Співробітництва 2007-2013 рр., з окремим розглядом прилеглих регіонів та великих міст, розташованих за межами території дії Програми. Співставлення результатів транскордонної взаємодії та існуючої території дії Програми, дозволило визначити бажаний просторовий діапазон втручання і прийняти рішення чи потрібно, і якщо так, то в якій мірі, включити прилеглі райони та великі міста у територію дії Програми у програмному циклі 2014-2020. Останній крок полягав у визначенні контексту існуючого адміністративного поділу та доступу до статистичних даних, які дозволять здійснювати моніторинг у та оцінювати результати Програми.

Fig.1. Частина 1. Аналітична схема: Якою повинна бути територія дії Програми?

Джерело: власне опрацювання.

Представлена аналітична схема породжує наступні питання:

Питання 1: Якою повинна бути територія дії Програми разом з прилеглими територіями?

Питання 1а: Яка роль прилеглих регіонів у подачі проектних пропозицій, та чи потрібні вони в майбутньому?

Питання 1б: Чи можуть великі міста з-поза території дії Програми відігравати вагомую роль у досягненні цілей Програми, і на яких умовах?

3.2 Територія дії Програми Польща-Україна-Білорусь

У рамках першого кроку, «регіон - об'єкт пізнання», були проаналізовані наступні сфери: зовнішня торгівля (Додаток 1), туризм (Додаток 2), прикордонний рух (Додаток 3), транскордонні екосистеми (Додаток 4), співпраця міст-партнерів (Додаток 5), проекти впроваджені у програмних періодах 2004-2006, 2007-2013 (Додаток 6) та співробітництво єврорегіонів. Це дозволяє зробити синтетичну (якісну) оцінку значимості транскордонного співробітництва на досліджуваній території (табл.1).

Таб. 1. Синтетична оцінка значимості транскордонного співробітництва для аналізованих просторових одиниць на кордоні Польща-Білорусь-Україна

Територіальна одиниця	Торгівля	Туризм	Прикордонний рух	Екосистеми	Міста-партнери	Співпраця в рамках ЄСП	Співпраця єврорегіонів
Польща							
Люблінське воєводство							
Субрегіон бельськопідляський	ТАК	ТАК	ТАК	ТАК	ТАК	ТАК	ТАК
Субрегіон хелмсько-замостський	ТАК	ТАК	ТАК	ТАК		ТАК	ТАК
Субрегіон любельський	ТАК	ТАК			ТАК	ТАК	ТАК
Субрегіон пулавський		ТАК					ТАК
Мазовецьке воєводство							
Субрегіон остроленко-седлецький	ТАК	ТАК	ТАК		ТАК	ТАК	
Підляське воєводство							
Субрегіон білостоцький	ТАК	ТАК	ТАК	ТАК	ТАК	ТАК	ТАК
Субрегіон ломжинський	ТАК	ТАК	ТАК		ТАК		ТАК
Субрегіон сувальський		ТАК	ТАК	ТАК	ТАК	ТАК	ТАК
Підкарпатське воєводство							
Субрегіон кросненський		ТАК	ТАК	ТАК		ТАК	ТАК
Субрегіон перемишльський	ТАК	ТАК	ТАК	ТАК	ТАК	ТАК	ТАК
Субрегіон жешівський		ТАК			ТАК	ТАК	ТАК
Субрегіон тарнобжегський		ТАК			ТАК		ТАК
Білорусь							
Брестська область		ТАК	ТАК	ТАК	ТАК	ТАК	ТАК
Гродненська область		ТАК	ТАК	ТАК	ТАК	ТАК	ТАК
Мінська область	ТАК	ТАК				ТАК	
Гомельська область							
Україна							
Львівська область	ТАК		ТАК	ТАК	ТАК	ТАК	ТАК
Волинська область	ТАК		ТАК	ТАК	ТАК	ТАК	ТАК
Закарпатська область	ТАК		ТАК	ТАК		ТАК	ТАК
Івано-Франківська область	ТАК						ТАК
Рівненська область	ТАК						
Тернопільська область	ТАК						ТАК

Джерело: власне опрацювання.

Кількісний аналіз та якісна оцінка результатів наочно демонструють, що транскордонна співпраця найкраще розвинута у субрегіонах/областях, розташованих безпосередньо на державному кордоні. Крім того, вона є значимою для люблінського та жешівського

субрегіонів Польщі, а також Мінської області (включаючи місто Мінськ) Білорусі. На Україні роль прилеглих регіонів є маргіальною, як і пулавського та тарнобжегського субрегіонів Польщі. Крім того, практично немає співпраці між Гомельською областю Білорусі та Польщею. Одночасно, значною є роль великих міст для транскордонної взаємодії у сфері зовнішньої торгівлі і туризму. Переважно це підтверджується абсолютними показниками, бо значимість міжнародних зв'язків по відношенню до економічного та демографічного потенціалу цих територій, вказує на відносно незначну роль прикордонної співпраці у розвитку цих територіальних систем.

У рамках другого кроку **«регіон - об'єкт інтервенції»**, проаналізовано законодавство щодо делімітації території дії Програми, враховані адміністративні системи країна і думки респондентів та зацікавлених сторін програмних періодів 2004-2006 і 2007-2013.

В рамках вказівок, що виникають з проекту розпорядження 2011/839 Європейського Парламенту та Ради щодо запровадження Європейського Інструменту Сусідства в територію дії Програми Польща-Білорусь-Україна, можуть бути включені наступні території:

(1) всі територіальні одиниці, що відповідають регіонам рівня NUTS 3, або еквівалентні їм, вздовж кодону між країнами-членами та країнами-партнерами та/або Російською Федерацією; однак (2) для забезпечення тривалості існуючих схем співпраці та у інших обґрунтованих випадках, можуть отримати дозвіл для участі у транскордонному співробітництві території, прилеглі до тих, що визначені у першому пункті; та (3) можливе включення, у належно обґрунтованих випадках та на підставі домовленостей викладених у стратегічних документах, великих соціальних, економічних та культурних центрів, не прилягаючих до території дії Програми.

Це значить, що для територіальних одиниць, які не відповідають критерію (1) буде проводитись детальний аналіз їх транскордонної співпраці, перш ніж буде прийняте рішення про включення їх у територію дії Програми.

В Польщі, з **адміністративної** точки зору (не враховуючи місцевий рівень (муніципалітети (LAU2) та райони (LAU1)), воєводства діють на регіональному рівні (NUTS2) і мають як державний так і самоврядний характер, в той час субрегіони NUTS3, мають лише статистичне значення. З іншого боку, в Білорусі та на Україні, існують державні області (еквіваленти NUTS2 у Польщі) з державною виконавчою владою. Наступним рівнем структури є райони – територіальні структури з обмеженими повноваженнями місцевого характеру (еквіваленти LAU1). Тому, існує невідповідність на території дії Програми, між адміністративними рівнями на польській стороні кордону (NUTS3) та східними партнерами (NUTS2). З метою забезпечення їх відповідності, для делімітації території дії Програми, доцільно на польській стороні використовувати рівень воєводств NUTS2.

На основі думок бенефіціарів та заявників проектів програмних періодах 2004-2006 і 2007-2013 (Додаток 7) та результатів інтерв'ю з зацікавленими сторонами (Додаток 8), можна зробити такий висновок:

- Територія дії Програми відносно добре відповідає існуючому транскордонному співробітництву.
- Деякі сумніви викликає питання виділення прилеглих територій, з чіткою перевагою тих, хто висловився на користь існування цих територій, хоча і у зміненому вигляді. Були висловлені думки щодо доцільності включення у територію дії Програми любельського та жешівського субрегіонів Польщі та решти Мінської області і міста Мінськ Білорусі. Багато голосів прозвучало в підтримку ідеї вилучення Гомельської області. Питання прилеглих регіонів викликало суперечливі відповіді з боку українських респондентів.
- Можливість включення інших територіальних одиниць, в тому числі великих міст, викликало суперечливі відповіді з незначною перевагою тих, хто підтримав цю думку (особливо у інтерв'ю), за винятком Мінська (на думку респондентів з Білорусі).

Порівняння висновків першого та другого кроків демонструє відповідність результатів, отриманих цими методами. У першу чергу, це стосується ключової ролі територіальних одиниць NUTS3/NUTS2 розташованих безпосередньо на кордоні. У той же час, прилеглі регіони відіграють помітну роль у прикордонному співробітництві. Деякі з них, можуть бути включені до регіонів співпраці, деякі - повинні залишатись у теперішньому статусі, деякі - повинні бути виключені з території дії Програми. Щодо великих міст, розташованих за межами території дії Програми - немає однозначної потреби включення їх у цю територію. Варто зазначити, що великі міста, які є центрами транскордонного співробітництва, розташовані на території дії Програми. Повинна бути надана можливість реалізації проектів на території дії Програми публічним інституціям національного рівня, незалежно від їх місцезнаходження, при умові що вони безпосередньо відповідальні за елементи фізичної інфраструктури або за надання послуг на території дії Програми.

У рамках третього кроку **“регіон – об’єкт дослідження”**, визначена доступна статистична інформація необхідна для здійснення діагнозу території дії Програми та моніторингу результатів планованої інтервенції. На цій основі запропоновані наступні висновки:

- В Польщі, найширший спектр статистичних даних доступний на рівні воєводств, рівня NUTS 2 (наприклад, це останній рівень статистики ринку праці відповідно до обстеження робочої сили BAEL), він порівняльний до рівня субрегіонів NUTS3 (наприклад, це останній рівень статистики ВВП). Окрім того, зміни NUTS3, введені в дію в Польщі у 2008 році повинні бути включені в новий програмний період. Слід зазначити, що дані з муніципального (LAU2) або районного (LAU1)

рівнів, можуть об'єднуватись, оскільки вони доступні у Регіональному Банку Даних, Центрального статистичного управління (GUS).

- В Україні, як і в Білорусі, області є базовим рівнем агрегування статистичних даних (еквівалент NUTS2). Можливість використання статистичних даних на більш нижчому рівні агрегування, як правило - обмежена.

Можна зробити висновок, що при цьому підході до делімітації території дії Програми, слід уникати територіальних одиниць нижче обласного рівня, особливо у випадку східних партнерів. Особливо це стосується західної частини Мінської області, для якої, при потребі у статистичних даних, треба буде використовувати оціночні показники.

На основі представлених вище підходів, пропонується надати статус регіонів співпраці в рамках Програми Польща-Білорусь-Україна 2014-2020, наступним територіальним одиницям:

- а) на польській стороні - субрегіони (NUTS3): білостоцький, ломжський, сувальський, остроленка-сєдлецький бєльський, хєлмсько-замойський, любєльський, кросненський, перемишльський, жєшівський;
- б) На білоруській стороні: Брєстська та Гродненська області;
- с) На українській стороні: Львівська, Волинська та Закарпатська області.

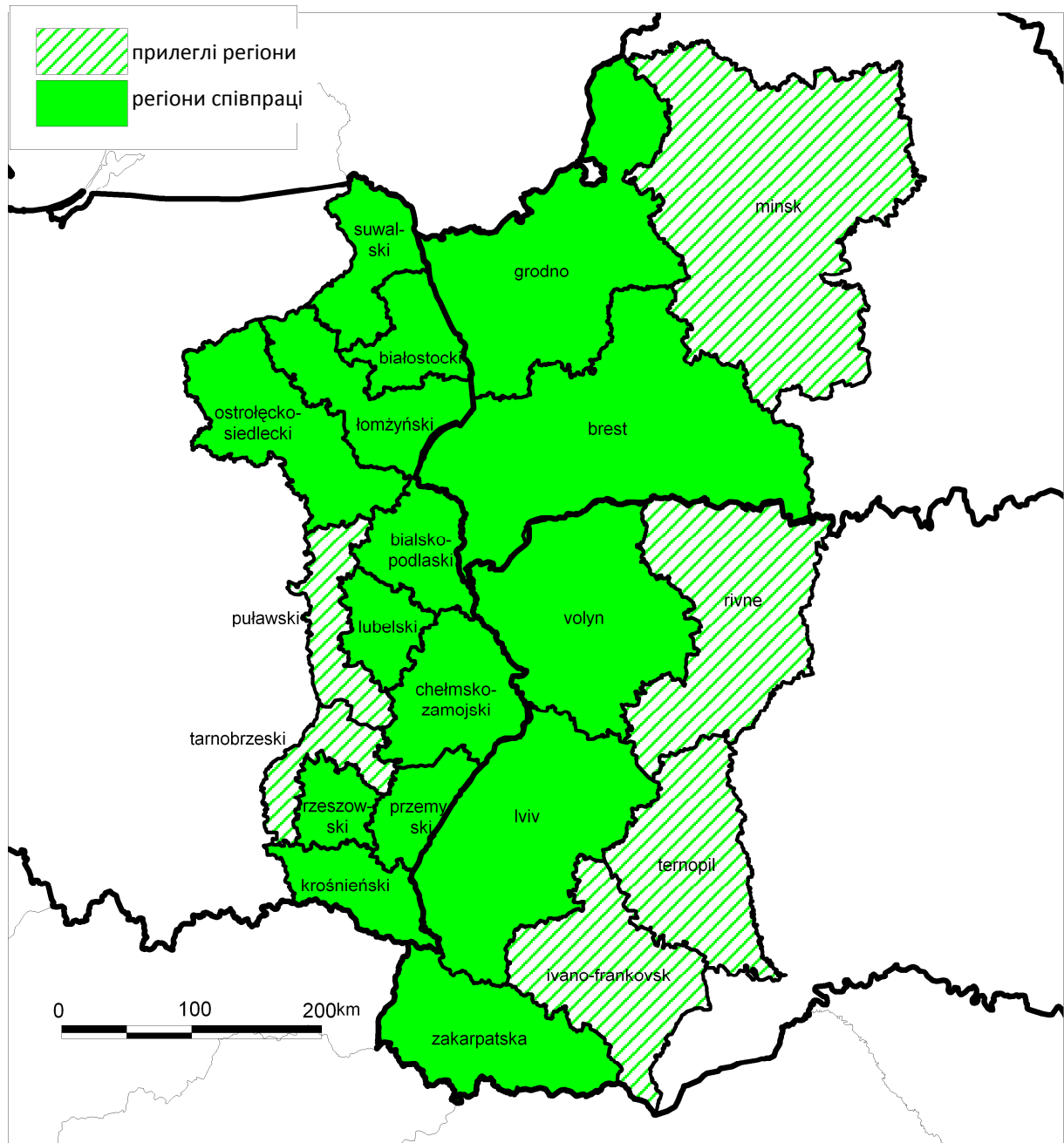
Окрім люблінського та жєшівського субрегіонів, всі територіальні одиниці відповідають формальним критеріям сформульованим у статті 8 (1) проекту розпорядження щодо створення Європейського Інструменту Сусідства. Включення жєшівського та люблінського субрегіонів до числа регіонів співпраці, можливе в рамках статті 8 (2) згаданого вище розпорядження і виправдане, по-перше, міцними транскордонними зв'язками зі східними партнерами, що підтверджується кількісним аналізом. Субрегіони відповідають 5 з 7 (люблінський) і 4 з 7 (жєшівський) критеріям аналізу транскордонної співпраці (див. Таб.1, стор.12); по-друге, можливістю компенсувати невідповідність у адміністративних рівнях по обидві сторони кордону (NUTS3 у Польщі / еквівалент NUTS2 у Білорусі та Україні), беручи до уваги, що Люблін і Жєшув є столицями прикордонних воєводств (NUTS2); по-третє, на думку більшості рєспондєнтів, ці міста є великими центрами прикордонного співробітництва. З іншого боку, що стосується поточної території дії Програми, пропонується надати західній частині Мінської області статус прилеглого регіону, з огляду на дуже слабку транскордонну співпрацю та труднощі у доступі до статистичних даних необхідних для моніторингу результатів інтервенції.

Наступним територіям слід надати статус прилеглих регіонів в рамках Програми PL-BY-UA, виходячи з статті 8 (2) пропонованого регламенту ЄІС:

- а) На польській стороні – субрегіони пулавський, тарнобжегський;
- б) На білоруській стороні – Мінська область і місто Мінськ;
- с) На українській стороні: Івано-Франківська, Рівненська, Тернопільська області.

Транскордонна співпраця слабша у прилеглих регіонах, проте є потенціал для розвитку та усталені традиції співпраці, у тому числі між євро регіонами. На підставі таб.1, яка синтезує результати аналізу (Додатки 1-6) субрегіони/області відповідають від 1 до 3 аналізованим критеріям інтенсивності транскордонної співпраці, зокрема, критеріям пов'язаним із зовнішньою торгівлею, туризмом та співпрацею євро регіонів. Що стосується нинішньої делімітації прилеглих регіонів, то виправданим є рішення про вилучення Гомельської області Білорусі, у зв'язку з відсутністю будь-яких важливих проявів транскордонної взаємодії з Польщею. У Польщі буде забезпечено адміністративну цілісність прилеглих регіонів в рамках Любелського та Підкарпатського воєводств; яке у випадку ломжського субрегіону Підляського воєводства, наступило після впровадження змін у територіальний поділ країни для потреб статистики (доступ до кордону в рамках нового субрегіону NUTS3). З української сторони ситуація щодо інтенсивності транскордонних взаємодій у прилеглих регіонах, аналогічна тій, яка характерна для Закарпатської області.

Рис. 2. Карта території дії Програми Польща-Білорусь-Україна

Джерело: власне опрацювання

Запропонована делімітація регіонів співпраці та прилеглих регіонів не обмежуватиме можливості для впровадження просторових змін щодо доступності різних типів інтервенції, в залежності від прийнятих пріоритетів, типів інвестицій або категорій бенефіціарів. Так, наприклад, обґрунтовано сконцентрувати інвестиції в інфраструктуру у безпосередній близькості до кордону, реалізуюючи «м'які» проекти у великих містах, розташованих вглиб країни.

4 Діагноз транскордонного співробітництва

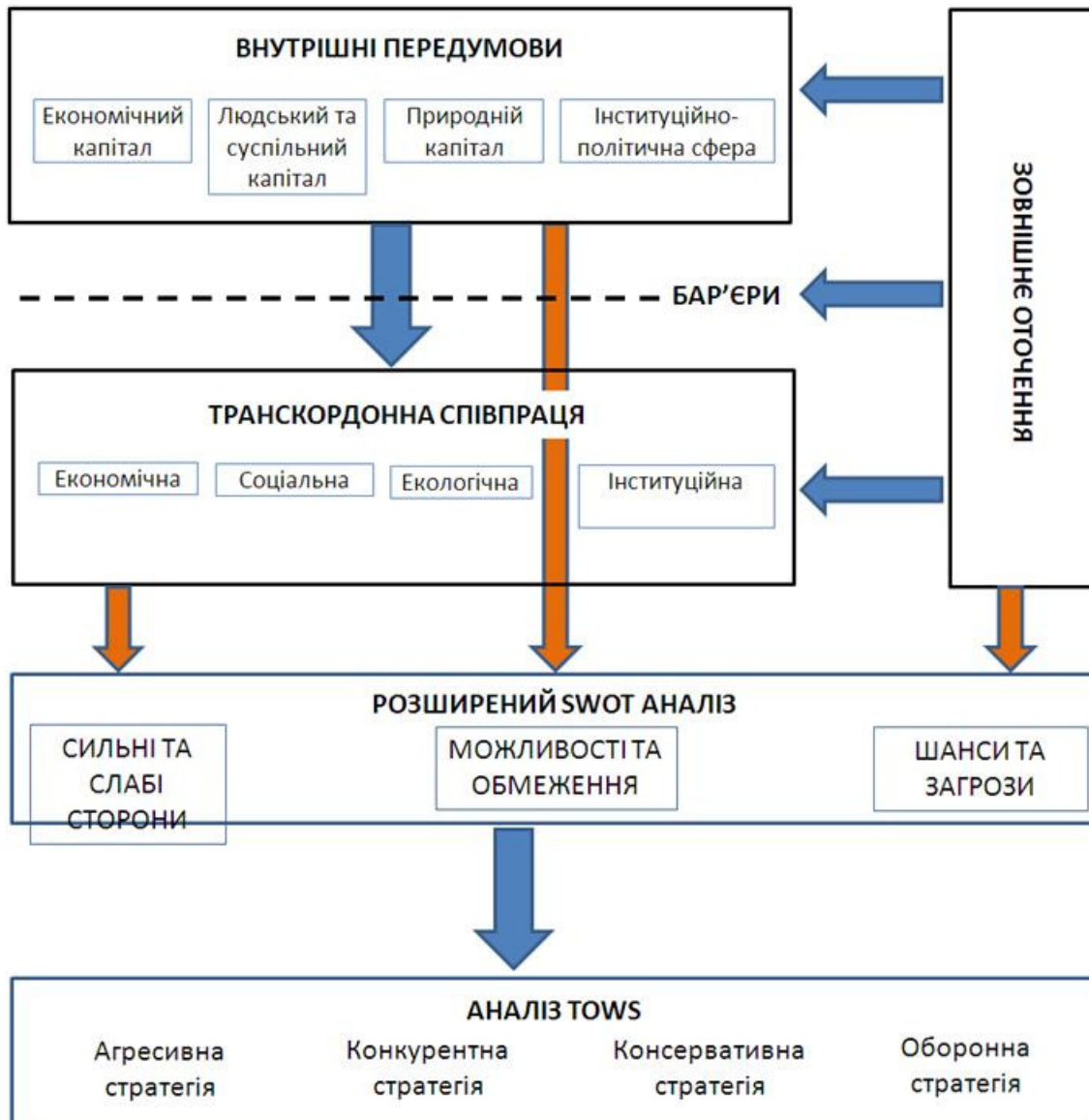
4.1 Вступ

Під прикордонним співробітництвом ми розуміємо різні форми взаємодії (відносин) між територіальними одиницями, розташованими по обидві сторони кордону. Ці відносини можуть мати різні форми: економічні, соціальні, екологічні, інституційні та включати різні сфери, як, наприклад, транспорт (див., наприклад, Коморніцкі 2003). Одна з теорій, що пояснює інтенсивність просторових взаємодій, і використана у даному дослідженні, це теорія Тріада Ульмана (1957), яка передбачає залежність цих взаємодій від: а) компліментарності, б) можливостей втручання в) можливостей трансферу. Іншими словами - компліментарність пов'язана з теорією торгівлі і вказує на наявність попиту в одному регіоні і пропозиції - в іншому, що полегшує процес співпраці. Проте, відносини між регіонами можуть бути змінені за рахунок втручання, що приведе до того що попит регіону буде задовольнятися пропозицією інших регіонів. По-третє, результат визначається трансферною можливістю пов'язаною з тим що на взаємодію має вплив відстань. У такій ситуації, вагомість бар'єру відстані залежить від ряду факторів, таких як, витрати на транспорт, існування транспортних мереж, і, що найголовніше для нашого аналізу, бар'єрів, пов'язаних з перетином кордонів, у тому числі державних.

Зважаючи на вищесказане, спочатку ми вивчили передумови та детермінанти взаємодії (транскордонного співробітництва), пов'язані з існуючими регіональними ресурсами, порівняння яких, з двох сторін кордону, може вказати на ступінь їх компліментарності. Ці ресурси відповідно до моделі Чотирьох потенціалів (Гожелак співавт. 2006), були розділені на економічні (основні засоби, інфраструктура), людські (працівників та їх кваліфікація), соціальні (довіра та соціальна мобілізація) і природні (природні ресурси та екосистеми). Також важливою передумовою є політична та інституційна сфера, яку можна розуміти, як адміністративні правила і потенціал органів місцевого самоврядування та кількість існуючих ГО. Ці передумови були детально проаналізовані, у формі територіального аудиту представленого нижче.

Передумови можуть призводити до взаємодії прикордонних регіонів. Проте, спершу необхідно подолати різні бар'єри, в тому числі і ті, що пов'язані з функціонування державного кордону. Ми визначили ці бар'єри і оцінили їх значення і укоріненість.

Рис.3. Частина I, аналітична схема: Бар'єри та можливості транскордонної співпраці на території дії Програми

Джерело: власне опрацювання

На основі існуючих детермінант, та з врахуванням визначених бар'єрів (можливість трансферу), можна очікувати різні типи взаємодії, які можуть бути визначені, як прикордонне співробітництво. Найбільш важливими вимірами такої співпраці є:

- Економічний вимір (співпраця комерційних підприємств, іноземні інвестиції);
- Соціально-культурний вимір (туризм, культурні заходи);
- Екологічний вимір (транскордонні екосистеми, включаючи ліси, водозабори, тощо і міграція забруднень);
- Інституційний вимір (співпраця органів місцевого самоврядування, міст-побратимів, спільні проекти, партнерства).

Слід зазначити, що всі згадані елементи, внутрішні детермінанти та перешкоди на шляху транскордонної взаємодії, залежать від зовнішнього середовища, наприклад, глобальних мега тенденцій, таких як глобалізація чи метрополізація, наднаціональних організацій, включаючи Європейський Союз. Це також прийнято до уваги в нашому дослідженні.

У дослідженні ми використовували розширений SWOT-аналіз (Додаток 11) і TOWS-аналіз (Додаток 12).

4.2 Діагноз транскордонної співпраці на території дії Програми Польща-Білорусь-Україна

Ціль аналізу - діагностика поточного стану економічного, соціального та природного потенціалу прикордонних регіонів. Дані, що використовуються були отримані переважно від національних статистичних відомств (вибрані показники: Додаток 9). Діагноз був проведений для регіонів співпраці Програми, залишивши поза увагою прилеглі регіони.

4.2.1 Детермінанти розвитку транскордонного співробітництва

Населення та структура поселень

Окрім білоруської частини, регіони співпраці Програми Польща-Білорусь-Україна, доволі густо населена; чисельність населення становить 12,4 млн. У 2012 році населення на польській стороні кордону склало 5,136 млн. (41,4%), на білоруській – 2,452млн. (19,7%), а українській - 4,830 млн. (38,9%), що відповідає густоті населення 78,9 чол./км² в Польщі, 42,4 чол./км² - в Білорусі і 88,3 чол./км² - в Україні. Великими містами з польського боку є регіональні столиці: Люблін (348 000), Білосток (294 000) і Жешув (182 000), за якими йдуть субрегіональні центри: Сувалки (69 000), Ломжа (63 000), Остроленка (53 000), Седльце (76 000), Бяла Подляска (58 000), Хелм (66 000), Замостя (66 000), Перемишль (65 000) і Кросно (47 000). Загалом, основні міські центри складають 27% населення прикордонного регіону. Серед міст, які відіграють ключову роль в українській мережі поселень є Львів (757 000), а також, хоча і меншою мірою, Луцьк (213 000) та Ужгород (116 000). Серед невеликих міст помітними є: Мукачево (82 000), Дрогобич (80 000), Червоноград (70 000) та Стрий (62 000). Основні міста на білоруському боці це Брест (311 000) та Гродно (314 000). Інші міста відіграють дуже незначну роль, за винятком Баранович (168 000), Пінська (130 000) і Ліди (98 000). Слід зазначити, що значна частина населення, як і раніше, живе у сільській місцевості, а темпи урбанізації залишаються набагато нижчими, ніж у країнах Західної Європи.

Економічний потенціал

Територія регіонів співпраці сильно відрізняється в розрізі достатку, що виражається в регіональному доході на душу населення, який у 2010 році становив приблизно 6 500 EUR на польській стороні, 2 900 EUR - на білоруській і 1 600 EUR = на українській стороні кордону. Ці різниці найбільше, і в першу чергу, впливають на відмінності, що спостерігаються між країнами. Одночасно, прикордонні регіони всіх країн були одними з найменш розвинених регіонів відповідних країн у 2010 році і досягли 70,5% середнього показника по країні на польській, 64,5% - на білоруській, 63,8% на українській, стороні кордону. Слід зазначити, що у період 2008-2010 рр. ситуація в прикордонних регіонах залишалась стабільною, темпи їх зростання істотно не відрізнялись від загально - національних, хоча спостерігались доволі сильні коливання, пов'язані з економічною кризою, особливо гостро відчутні у білоруських регіонах співпраці.

Низький рівень розвитку, в першу чергу, пояснюється несприятливою економічною структурою, із збереженням високої частки традиційних трудомістких галузей у валовій доданій вартості (ВДВ), яка коливалася від 8,2% на польській стороні до 14,9% на білоруській, у порівнянні з середньоєвропейським показником на рівні близько 2,0%. Основна відмінність, між окремими компонентами регіонів співпраці, полягає у значній індустріалізації білоруських регіонів, з їх 45% промисловості та будівництва в регіональних доходах, порівняно з приблизно 28% і 21% у Польщі та Україні, відповідно, (це на 5 пп. і 8 пп менше, ніж відповідний середній показник по відповідній країні). Структурні зміни у цьому напрямку відбуваються досить повільно. На польській частині території вони проявляються у зменшенні частки сільського господарства і зростання частки промисловості, в той час як на українській - частка сільського господарства і промисловості зменшилась відносно швидко, що супроводжувалось підвищенням ролі сектора послуг.

Використання робочої сили у регіонах співпраці не дуже ефективне, що проявляється у надмірній зайнятості в секторі непродуктивного сільського господарства. Це особливо вірно для польської частини відповідної території, де частка зайнятих у первинному секторі перевищила 40%, у порівнянні з більше ніж 21% в Україні і приблизно 15% в Білорусі. Ще однією проблемою, є відносно висока частка безробітних, особливо на польській частині території, яка у 2012 році коливалася від 11,7% в субрегіоні Любліна до 17,4% в субрегіоні Кросно. Окрім того, починаючи з 2008 року, рівень безробіття, на польській стороні, демонструє висхідну динаміку. З українського боку кордону рівень безробіття значно нижчий і коливається від 7,7% до 9,6%, демонструючи більшу стабільність впродовж останніх років (за винятком Закарпатської області, де частка безробітних зросла). На противагу цьому, згідно національної статистики, безробіття не представляє проблеми для білоруських регіонів співпраці і частка безробітних залишається меншою 1% працездатного населення.

Регіони співпраці не приваблюють значних обсягів іноземного капіталу. Слід також зазначити, що країни, які беруть участь в Програмі, не однаково привабливі для внутрішнього капіталу: у період 2008-2012 років, Польща досягла надходжень у розмірі 52 млрд.дол.США, Україна - 35 млрд.дол.США, Білорусь - 10 млрд.дол.США. Проте, відмінності у значеннях інвестованого капіталу на душу населення не були значними, і склали, 1400, 800 і 1100 дол., відповідно. Частка польських регіонів співпраці у загальній кількості зареєстрованих у країні підприємств з іноземним капіталом становить 3,7%, що вказує на зростання в останні роки, (3,4% в 2009 р.). Однак, на 10 000 населення є тільки 5,3 підприємства з іноземним капіталом, у порівнянні з середнім по країні - 19,5. Подібно, білоруські регіони співпраці залучили лише на 2,8% усіх прямих іноземних інвестицій в 2012 році.

На сьогоднішній день, туризм не є вагомим сектором для економіки регіонів співпраці, за винятком кількох локальних систем. Внутрішні туристи складають основну частину загального туристичного руху, з досить незначною роллю іноземних туристів, які склали

16% туристів, що скористались з нічлігів. У 2012 році кількість туристів, що користали з нічлігів, склала 33 на 100 мешканців на польській стороні (при 60 000 ліжко-місць), в порівнянні з середнім по країні - 55. В Україні, кількість туристів, що користали з нічлігів були спів-мірними і, залежно від області, коливалася від 10 до 20 туристів на 100 мешканців. У Білорусі, іноземний туризм має форму організованих турів, проте їх масштаб доволі обмежений.

Потенціал ендогенного розвитку регіонів співпраці варіює від країни до країни, що обумовлено різним рівнем розвитку сектору малих і середніх підприємств та кількості приватних підприємств у відповідних прикордонних регіонах. На польській частині території, кількість суб'єктів господарювання зареєстрованих у системі REGON становила приблизно 395 000, що відповідає рівню 77 підприємств на 1000 мешканців, у порівнянні з 109 000 підприємств в Україні, тобто 23 підприємства на 1000 мешканців, і тільки 19 000 у Білорусі, тобто 8 підприємств на 1000 мешканців. Ступінь інноваційності регіональної економіки в польській частині близький до національного, що підтверджується подібною кількістю зайнятих у науково-дослідному секторі. Це може пояснюватись покращенням ситуації у Підкарпатському воєводстві. Незважаючи на це, на польській частині території цей відсоток склав 0,5%, 0,2% - на українській і мізерні 0,1% на білоруській. Це свідчить, що прикордонні регіони східних країн помітно відстають від головних регіонів своїх країн.

Транспортна інфраструктура має особливе значення для розвитку прикордонних регіонів, також і у зв'язку з необхідністю обслуговування транзитних перевезень через кордон. Ряд великих європейських транспортних коридорів проходять через регіони співпраці. До них відносяться: № 2 Берлін-Москва (автомагістраль E30 і залізнична магістраль E20), № 3 Дрезден-Київ (автомагістраль E40 і залізнична магістраль E30), а також магістраль № 17 Варшава-Львів; магістраль № 12 Люблін-Київ, магістраль №19 Білосток–Гродно, та залізничні магістралі Варшава-Київ та Варшава-Львів, а також залізнична колія LHS № 65 (широка). Слід зазначити, що впродовж останніх років у ці коридори зроблено інвестиції, спрямовані на поліпшення їх якості і збільшення пропускної здатності. Регіони співпраці мають доволі велику щільність дорожньої мережі, хоча із значними відмінностями між країнами. Щільність доріг на польській частині території майже вдвічі вища, ніж на білоруській і українській. Важливо, що деякі складові дорожньої інфраструктури, як і раніше, залишаються занедбаними, а їх стан погіршується, особливо на українській частині регіону. Те ж саме можна сказати про залізничну мережу, яка програє конкуренцію автомобільним перевезенням, з огляду на тривалий час транспортування і низьку якість супутньої інфраструктури.

Рух на польсько-українському кордоні обслуговують вісім пунктів перетину, в тому числі два залізничні і вісім пунктів перетину на польсько-білоруському кордоні, у тому числі три залізничні. Проте, основні потоки пасажирів зосереджені навколо деяких з них. На польсько-українському кордоні, це Дорохуськ, Хребенне, Корчова і Медика (обслуговують 77% перетинів); на польсько-білоруському кордоні: Тереспіль, Кузня і

Бобровник (обслуговують 72% перетинів). Значення залізничних пунктів перетину кордону, за винятком Тересполь (приблизно 650 000 перетинів), для обслуговування пасажирських перевезень є незначною, з числом перетинів від 250 000 у Кузні до 100 000 пасажирів на рік у Дорохуську і Перемишлі. Найбільша динаміка прикордонного руху (20 млн. перетинів) була зареєстрована на українському кордоні в 2006 і 2007 роках. Вона впала до 11,6 млн. у 2009 році і знову зросла до 13,8 млн. у 2011 році. На польсько-білоруському кордоні, найбільший обсяг руху (13 млн.) був зареєстрований у 2000 році, а в наступні роки спостерігається його поступове зниження до рівня 8,2 млн. перетинів у 2011 році. Однак, пропускна здатність прикордонних переходів для переміщень всіх типів, як і раніше, залишається недостатньою, що періодично створює вузькі місця і призводить до тривалого очікування на перетин кордону.

Людський та соціальний потенціал

На польській частині транскордонного регіону, чисельність населення в останні роки залишається сталою, на відміну від, білоруської та української частин. У період 2004-2012, чисельність населення на білоруській стороні кордону скоротилася більш ніж на 5%, а на українській - на 1,4%. В останньому випадку, падіння чисельності населення зумовлене природним спадом (в українській частині зменшення у 2004-2012 на 0,5 %, а білоруській -2,4 %) і еміграцією (у згаданий період 22 000 жителів емігрували з білоруської частини транскордонного регіону, та понад 28 000 - з української). Міграція є серйозною проблемою і на польській частині, але вона компенсується природним приростом.

З точки зору демографічної структури, найбільш сприятливою є ситуація в польській частині транскордонного регіону, а найменш сприятливою - у білоруській. У 2011 році частка населення працездатного віку склала 63,5% на польській частині території, 60,5% - на українській і 59,5% - на білоруській. У тому ж році, найбільша частка у загальній чисельності населення осіб непрацездатного віку була зафіксована на польській стороні кордону (19,3%), нижча на українській (18,3%) та найнижча на білоруській (17,2%). В результаті, для української і білоруської частин території характерною є висока частка осіб пенсійного віку 21,2% та 23,2%, відповідно. Для порівняння - ситуація у польських регіонах може вважатись сприятливою - 17,2% населення пенсійного віку. Проте, у ширшій перспективі напрошується висновок, що і на польській стороні кордону, проблема старіння населення стоїть дуже гостро і може погіршуватись у найближчі роки.¹

У польських та українських регіонах співпраці, доступ до вищої освіти знаходиться на відносно доброму рівні (за рахунок існування академічних інституцій у Львові, Любліні та Жешуві). У 2011 році налічувалося близько 46 студентів на 1000 мешканців на

¹Miszczyk Andrzej, Smętkowski Maciej, Płoszaj Adam, Celińska-Janowicz Dorota (2010) 'Актуальні демографічні проблеми регіону східної Польщі'. *Raporty i Analizy EUROREG* 5/2010, стор. 65.

польській стороні кордону і 44 - на українській. Нижчими є значення показника у білоруських регіонах - 28 студентів на 1000 мешканців. Однак, національний показник для Білорусі значно вищий і спів-мірний з національним польським та українським показником. Ймовірно, це означає, що жителі білоруської частини транскордонного регіону навчаються в учбових закладах розташованих за межами регіонів співпраці (найчастіше у Мінську).

Якість людського капіталу вимірювана часткою населення з вищою освітою є відносно низькою у польсько-білорусько-українському транскордонному регіоні. На польській стороні кордону тільки 13,7% (2011) населення має вищу освіту, на білоруській схоже значення - 13,8% (2009). І в Польщі, і в Білорусі, ситуація в транскордонному регіоні є гіршою від середньої по країні. Для України немає статистичних даних, що вказують на рівень освіти населення на регіональному рівні.

Розвиток соціального капіталу, що вимірюється кількістю зареєстрованих ГО, помітно відрізняється у різних частинах польсько-білорусько-українського транскордонного регіону. Найвищою, по відношенню до демографічного потенціалу є частка ГО на польській частині території - у 2012 році було трохи більше 30 ГО на 10 000 населення. На українській стороні кордону ця кількість майже вдвічі менша (16,4 на 10 000 населення). Проте, і на польській і на українській території третій сектор динамічно розвивається впродовж останніх років (у 2004-2012 спостерігалось 48% зростання у польських регіонах і майже 80% - в українських). Іншою є ситуація у білоруських регіонах. Неможливо оцінити розвиток третього сектору, з огляду на відсутність офіційної статистики та аналізу. Виходячи із кількості та структури бенефіціарів Програм транскордонного співробітництва, можна зробити висновок, що сектор ГО в Білорусі, перебуває на дуже низькому рівні розвитку.

З точки зору суспільної безпеки, ситуація у транскордонному регіоні була найбільш сприятливою на українській частині території (6,6 зареєстрованих злочинів на 1000 мешканців у 2011 р.) і дещо менш сприятливою на білоруській -10.9. Найбільшу кількість злочинів і правопорушень зареєстровано на польській частині території - 22. У період з 2004 по 2011 рік, рівень злочинності на польській та білоруській території регіону, помітно знизилась, в той час як на українській – ні. Слід наголосити, що дані вказують тільки на зареєстровані злочини і що фактичний масштаб явища, ймовірно, більший. Крім того, відмінності у статистичних даних по країнах можуть бути пов'язані з відмінностями законодавства та методології збору.

Природний потенціал

Аналізована територія має винятковий екологічний потенціал представлений екосистемами гір, водно-болотних земель та первозданного лісу. Тут знаходиться багато національних парків: 8 на польській стороні кордону (з 23), 8 - на українській (з 40) і 2 - на білоруській (з 4). Частка території, що перебуває під захистом, коливається від 2,4% на польській частині території, 3% - на білоруській, до 3,9% - на українській

частині і значно перевищує відповідні середні національні показники. Значимість деяких з цих територій перевищує національний рівень, оскільки вони внесені до Рамсарського списку водно-болотних угідь міжнародного значення (4 території у польських регіонах і 4 - в українських) та списку біосферних заповідників ЮНЕСКО (5 територій). В останньому випадку, транскордонне співробітництво має кардинальне значення. У 2012 році Західно-поліський біосферний заповідник (Поліський національний парк, Шацький національний парк та заповідник Надбужанське Полісся) отримав статус транскордонного польсько-українсько-білоруського заповідника. У 1998 році аналогічний статус був наданий польсько-словацько-українському біосферному заповіднику Східні Карпати. Ще два біосферних заповідники Біловезькі ліси та Біловезька пуща, знаходяться недалеко від кордону і окремо внесені у польський та білоруський список ЮНЕСКО. Цей район також є природним середовищем існування багатьох рідкісних видів тварин, таких як зубр, ведмідь, вовк, рись, лось.

Залісенні території становлять 31,9% (порівняно, до середніх показників 29,3% - у Польщі, 36% - у Білорусі і 15,6% - в Україні). Значну площу займають також водно-болотні угіддя низовин. Деякі з екосистеми збереглися у невиданому для Європи стані, особливо Біловезькі ліси/Біловезька пуща, водно-болотні угіддя Бебжа і Полісся/Полесьє. Високоякісні ґрунти характерні для Люблінської та Волинсько-Подільської височин, є ще одним важливим природним капіталом цього регіону. Майже чверть ґрунтів Польщі з 1- го і 2- го класу оцінки, знаходяться у Люблінському воєводстві.

Основні транскордонні екосистеми включають Біловезькі ліси / Біловезьку пущу, Східні Карпати, Полісся / Полесьє і Буг. Східні Карпати і Полісся / Полесьє захищені транскордонним біосферним заповідником, проте, деякі види, що знаходяться під охороною на польському боці кордону, не мають такого статусу з іншого боку кордону (наприклад, вовк, лось, бобер). У випадку Карпат, найбільш серйозною загрозою є зростання антропогенного тиску, викликаного збільшенням обсягу туристичних потоків, розвитком інфраструктури і незаконною вирубкою лісів (в українській частині). У випадку Біловезьких лісів / Біловезької пущі – існує проблема різного охоронного статусу мігруючих тварин. З огляду на унікальну природу лісу, звучать думки, що ліс не достатньо добре захищений. На польській стороні кордону, тільки 16% території Біловезьких лісів знаходиться в рамках національного парку, на білоруській стороні вся Пуща має статус національного парку, проте з нижчим режимом охорони, ніж польський національний парк. Буг протікає вздовж кордону Польщі на довжині 363 кілометрів, площа його водозбірного басейну становить 39 400 км² (19 400 км² в Польщі, 10 800 км² в Україні і 9 200 км² в Білорусі). Якість води в річці, у центральній частині - середня, погана - у нижній частині, у зв'язку з недостатнім ступенем очищення міських стічних відходів і стоків з сільськогосподарських угідь. Ще одним проблемним питанням є загрози повені, які повстають у період танення снігу та у місцях, де долина річки є відносно вузькою.

На території існує ряд екологічних небезпек, пов'язаних із забрудненням води, повітря і характеристиками енергетичного сектора. Шкідливі викиди на душу населення є найвищим в українських регіонах співпраці - 31 кг, у порівнянні з 27 кг - в білоруських і 14 кг - в польських. Ці значення вказують на більш високий рівень промислового розвитку українських та білоруських регіонів співпраці. У прикордонній смугі великі промислові центри, що є значними джерелами забруднення, переважно розташовані у Львівсько-Волинському вугільному басейні, у Білорусі - Гродно (завод азотних добрив) і в Польщі, хоча і в меншому масштабі, у безпосередній близькості до Хелму (цементна промисловість), та електростанція в Остроленці. Плановані інвестиції в енергетичний сектор, потенційно, можуть мати негативний вплив на навколишнє природне середовище: перша атомна станція у Білорусі зводиться у північно-східній частині Гродненської області, а в Польщі планується видобування сланцевого газу на польській частині Розточчя.

Забруднення води пов'язане з відносно слабо розвиненою інфраструктурою управління водними ресурсами. Частка населення, що забезпечене каналізацією становить 68% у білоруських регіонах співпраці (73% у Білорусі) і 55% в польських регіонах (64% у Польщі); детальна статистика по Україні - відсутня. У випадку України і Білорусі, поганий стан та перевантаження очисних споруд залишається важливим питанням. Застарілі очисні споруди у Львові були відремонтовані у 2008 році (за підтримки Світового банку). Проте, місто, як і раніше, вважається єдиною в Україні гарячою точкою, згідно списку Гельсінкської комісії (ГЕЛКОМ). Іншими гарячими точками є Люблін та Гродно, що пов'язано з промисловим і побутовим забрудненням вод і стоків с/г відходів у басейн Вісли, у Польщі. Рівень розвитку водогосподарської інфраструктури залишається нижчим у порівнянні до інших частин відповідних країн, але ситуація поліпшується відносно швидко. Наприклад, у період з 2007 по 2011рр. введено в експлуатацію 5 598 км нової каналізаційної мережі у польських регіонах співпраці. Це склало 17% національних інвестицій у цю сферу. У 2012 році білоруська влада, в рамках виконання рекомендацій ХЕЛКОМ, підписала кредитну угоду з метою реконструкції водоочисних споруд в Гродно та Бресті. Український уряд задекларував намір інвестувати майже 2 млрд.дол.США у модернізацію національної інфраструктури управління водними ресурсами у 2013-2014 рр. На сьогодні капітальні витрати на природоохоронні проекти складають 66 євро на душу населення в польських регіонах співпраці і 18 євро – у білоруських. Ці значення становлять 68% і 164%, відповідно, середнього національного значення показника. Позитивний результат білоруських регіонів співпраці є наслідком поступового збільшення витрат, починаючи з 24% у 2005 році.

Характер енергетичного сектора має визначне значення для навколишнього природного середовища. У польських регіонах співпраці переважають вугільні електростанції (найбільша з яких розташований у Остроленці - 650 МВт). Жодне з трьох воєводств розташованих на кордоні не є самодостатнім з точки зору енергетичного

забезпечення. У Підляському воєводстві, тільки 30% попиту задовольняється за рахунок електроенергії, що виробляється на місцевому рівні. У той же час, відновлювані джерела енергії найкраще розвиваються саме там. Переважно, це використання енергії вітру. Відновлювані джерела енергії також використовуються у Підкарпатському воєводстві (гідроелектростанція). Газова електростанція у Белозерську (більше 1000 МВт) є основним джерелом енергії для білоруських регіонів співпраці. Відновлювані джерела енергії тут у зародковому стані: в 2011 році, був введений в експлуатацію перший в країні вітро-парк (1,5 МВт) у Гродненській області, і запущена 17 МВт гідроелектростанція у 2012 році. Одна вугільна електростанція потужністю 600 МВт працює на території українських регіонів співпраці. Відновлювані джерела енергії не дуже розвинені і представлені гідроелектростанцією потужністю 27 МВт, у Закарпатській області.

4.2.2 Бар'єри транскордонної співпраці

В першу чергу слід відзначити, що респонденти звертали особливу увагу на факт, що в даний час транскордонне співробітництво на польсько-українському кордоні, а ще більше на польсько-білоруському кордоні, **далеке від повного використання потенціалу у всіх трьох сферах - економічній, соціально-культурній та інституціональній**. Це особливо помітно при оцінці потенціалу розвитку економічної співпраці в сфері зовнішньої торгівлі та іноземних інвестицій. Незадоволеність станом інституційного співробітництва чітко виражена на польсько-білоруському кордоні, хоча і на польсько-українському прикордонні існує потенціал для розширення співпраці між державними органами та ГО. Соціально-культурна співпраця була оцінена позитивно, хоча і вона на польсько-білоруському кордоні отримала низький рівень задоволення. Слід зазначити, що фундаментальних відмінностей в оцінках прикордонного співробітництва респондентами з трьох країн не спостерігалось, за винятком загалом гіршої оцінки польсько-білоруського співробітництва в порівнянні з польсько-українським (переважно білоруськими респондентами).

Що стосується перешкод економічного співробітництва на польсько-українському і польсько-білоруському кордонах, то особливо підкреслювались проблеми пов'язані з **прикордонним режимом**. Слід зазначити, що ця проблема стосується не тільки прикордонної інфраструктури але і правових норм перетину державного кордону та роботи прикордонних переходів, в тому числі тривалого часу очікування для пасажирів та митного огляду вантажів. Візовий режим та діяльність польських консульств в Білорусі та Україні, які, з різних причин, не в змозі ефективно обробляти подані візові аплікації, також є частиною проблеми. Як наслідок, перетин кордону передбачає значні зусилля в плані часу і грошей, а також чітко діє як перешкода розвитку транскордонного співробітництва.

По-друге, зверталась увага на існуючі відмінності **законодавчих та інституційних систем** країн-партнерів, які не сприяють розвитку співробітництва. В першу чергу це стосується високого рівня централізації державного управління на українській і білоруській частині території, а також обмеженими, і поверхневими повноваженнями

місцевих органів влади на різних рівнях. Ця проблема вже була висвітлена в рамках іншого дослідження, проведеного на польсько-білорусько-українському кордоні (див., наприклад, Крок, Сметковський 2006), яке вказало на наявність ряду бар'єрів, що перешкоджають економічному співробітництву, зокрема триаду - надмірний бюрократизм - непрозорі правила - корупція.

Не раз згадувались **інфраструктурні проблеми**, в основному по відношенню до дорожньої інфраструктури на українській стороні кордону. Цій проблемі, однак, надавалось другорядне значення, по відношенню до проблем згаданих вище. Деякі респонденти підкреслили, що навіть визначний розвиток інфраструктури, не компенсує негативного впливу прикордонного режиму на розвиток транскордонного співробітництва. З іншого боку, відзначено, що нові пункти перетину кордону необхідні для збільшення ефективності транскордонного руху.

Інший бар'єр полягає у **відмінностях в рівні економічного розвитку**, які впливають на доступність ресурсів, необхідних для здійснення співпраці. Відмінності в економічній структурі регіонів співпраці, також не сприяють транскордонному співробітництву.

Респонденти висловили думку, що **ініціативи скеровані на подолання культурних відмінностей**, які згідно 60% респондентів перешкоджають співробітництву, повинні ініціюватись та впроваджуватись, хоча цей бар'єр і не створює вагомих перешкод для співпраці. В широкому розумінні ця сфера включає негативні стереотипи, проблеми минулого і різний спосіб мислення, сформований в різних адміністративних і законодавчих системах.

Ще одним бар'єром, що часто згадується респондентами, є **геополітична ситуація** (особливо у польсько-білоруських відносинах) на національному рівні та залежність реалізації спільних проектів, переважно в інституційній сфері та сфері соціально-культурного співробітництва, від політичних рішень прийнятих на найвищому рівні влади.

На думку респондентів, перераховані вище бар'єри, що перешкоджають економічному співробітництву є однаковими як для соціально-культурного так і для інституційного співробітництва. Основні відмінності між ними були наступними:

а) соціально-культурне співробітництво:

- Труднощі, пов'язані з прикордонним режимом (необхідність отримати візу і її висока вартість по відношенню до рівня достатку східних сусідів Польщі; довгий час очікування при перетині кордону), є більшими проблемами, ніж інституційна та законодавча системи;
- Культурні відмінності є більш помітними ніж відмінності в сфері економічного співробітництва.

б) інституційне співробітництво:

- Законодавча та інституційна база, є джерелом багатьох проблем, оскільки пов'язана з високим рівнем централізації управління у східних партнерів і може утруднити надходження коштів до партнерів проекту; також пов'язана нормами та правилами Програми транскордонного співробітництва, наприклад питання ПДВ. Це також відноситься і до інформаційної проблеми, яка ускладнює пошук адекватного партнера для впровадження спільних ініціатив.

Підсумовуючи: на думку респондентів, кордон та прикордонний режим є найбільшими перешкодами для транскордонної взаємодії на польсько-білорусько-українському кордоні. Це стосується не тільки інфраструктури пунктів перетину, але й способу їх функціонування та законодавства, що регулює перетин державного кордону. По-друге, респонденти вказали на законодавчі та інституційні бар'єри, що виникають із відмінності правил і адміністративних структур і можуть бути вирішені тільки на національному рівні. Фізична інфраструктура також була визнана як проблема, проте вторинного характеру, порівняно зі згаданими вище. Іншими словами, респонденти визнають, що навіть найкраща інфраструктура не компенсує негативний вплив прикордонного режиму та законодавчого та інституційного середовища. Це також стосується економічного бар'єру, в розумінні відсутності фінансових ресурсів для того, щоб співробітництво стало реальністю. На думку респондентів, культурні відмінності, у широкому розумінні, є вагомим бар'єром, хоча і не розглядаються як такі, що мають сильний вплив.

Респонденти не запропонували шляхів вирішення названих проблем. Найбільш конкретні пропозиції включали:

- Впровадження малого прикордонного руху на польсько-білоруському кордоні та розширення малого прикордонного руху до 50 км зони на польсько-українському кордоні;
- Впровадження спільного митного та прикордонного огляду службами сусідніх країн;
- Введення фіксованих паритетів при розподілі коштів Програми між інституціями сусідніх країн (зміна, яка може активізувати східних партнерів);
- Розширення інформаційної діяльності та допомога у налагодженні та розбудові контактів;
- Зміцнення добросусідських відносин між людьми, що повинно допомогти у подоланні культурних відмінностей.

4.2.3 SWOT Аналіз

На підставі здійсненого діагнозу та аналізу транскордонної взаємодії, обговорених у першій частині звіту, можемо визначити сильні сторони і шанси, можливості та обмеження транскордонного співробітництва, а також шанси та загрози, які можуть виникати у зовнішньому середовищі (числа в дужках – вага категорії, що вказує на відносну значимість даного питання)

СИЛЬНІ СТОРОНИ

- Розвиток регулярного торгівельного обміну який приходить на заміну торгівлі на ринках під відкритим небом (45),
- Добре розвинена соціально-культурна співпраця, яка в значній мірі відображає потенціал транскордонних регіонів (25),
- Зацікавленість у розвитку інституційного співробітництва з боку партнерів по обидві сторони кордону (15),
- Численні транскордонні екосистеми із значними екологічним потенціалом (15).

СЛАБКІ СТОРОНИ

- Прикордонний режим, пов'язаний із зовнішнім кордоном ЄС, з порушеннями, які виникають при перетині кордону і значно ускладнюють транскордонну співпрацю (35),
- Відмінності законодавчої та інституційної системи, які стоять на перешкоді розвитку транскордонної співпраці (25),
- Недостатній розвиток технічної інфраструктури (транспортної та транскордонної), що створює перешкоди для розвитку транскордонної співпраці (15),
- Культурні бар'єри (у тому числі негативні стереотипи), які перешкоджають розвитку транскордонної співпраці (10),
- Транскордонне забруднення навколишнього середовища, зокрема, у водозабірному басейні річки Буг (10),
- Значні відмінності в рівні економічного розвитку, які не сприяють розвитку транскордонного співробітництва (5)

МОЖЛИВОСТІ

- Наявність великих міст на території дії Програми, які дають можливість ендogenous розвитку, на основі розвитку підприємництва та інновацій (30),
- Наявність вищих навчальних закладів, що відкривають можливості для розвитку академічної та наукової співпраці та обміну студентами (25),
- Потенціал розвитку туризму, в тому числі в'їзного туризму, в ряді локальних систем (20),

- Потенціал розвитку логістичних функцій, пов'язаний з транзитним розташуванням (20),
- Підвищення якості людського капіталу, що створює основу для соціально-економічного розвитку та транскордонної співпраці (5)

ОБМЕЖЕННЯ

- Низька конкурентоспроможність транскордонних регіонів пов'язана з несприятливою економічною структурою та неефективним використанням трудових ресурсів (35),
- Низька привабливість транскордонних регіонів для внутрішнього капіталу (20),
- Погано розвинена транспортна інфраструктура, включаючи неефективне використання потенціалу залізниці (20),
- Відсутність угоди з Білоруссю про малий транскордонний рух (LBT) (15),
- Старіння населення, особливо на білоруській та українській стороні кордону (10).

ШАНСИ

- Розвиток торгівельного обімну між Європейським Союзом, Білоруссю та Україною (80),
- Приведення у відповідність законодавчої та інституційної бази Польщі та сусідніх країн (20).

ЗАГРОЗИ

- Незначний прогрес у процесах інтеграції сусідніх країн з Європейським Союзом (40),
- Процеси зростання метрополій, що призводять до зменшення значення периферійних районів (30),
- Несприятлива геополітична ситуація (30).

4.2.4 TOWS аналіз

На основі факторів визначених у SWOT аналізі, був зроблений TOWS / SWOT аналіз для оцінки взаємодії факторів SWOT аналізу. Для цього можливості були поєднані з шансами, а обмеженнями з загрозами. Відповідні ваги були наступними: 0,8 - внутрішні фактори можливостей і обмежень і 0,2 - зовнішні фактори шансів і загроз.

Рис. 4. Результати TOWS/SWOT аналізів

SWOT

	O	T
S	5,7	2,3
W	4,5	4,7

TOWS

	O	T
S	6,0	5,9
W	2,3	4,5

TOWS/SWOT

	O	T
S	11,7	8,2
W	6,9	9,2

Джерело: власне опрацювання.

Результати TOWS/SWOT аналізу можна інтерпретувати на користь прийняття агресивної стратегії. Сильні сторони транскордонної території та транскордонного співробітництва, при вмілому використанні та підкріпленні, можуть гарантувати використання існуючих можливостей розвитку у власних інтересах. Проте, результат аналізу не зовсім однозначний, оскільки в TOWS/SWOT аналізі, різниця в вазі співвідношень сильні сторони - шанси (11.7) та слабкі сторони - загрози (9.2) не дуже велика. Виходячи з цього, можна стверджувати, що деякі елементи оборонної стратегії також повинні бути прийняті для того, щоб мінімізувати слабкі сторони, таким чином, щоб вони не збільшували загроз. Підводячи підсумок можна сказати, що сильні сторони макрорегіону слід підтримувати в першу чергу, і тільки після цього обмеження для зростання будуть усунуті.

5 Стратегічні цілі та тематичне наповнення

5.1 Вступ

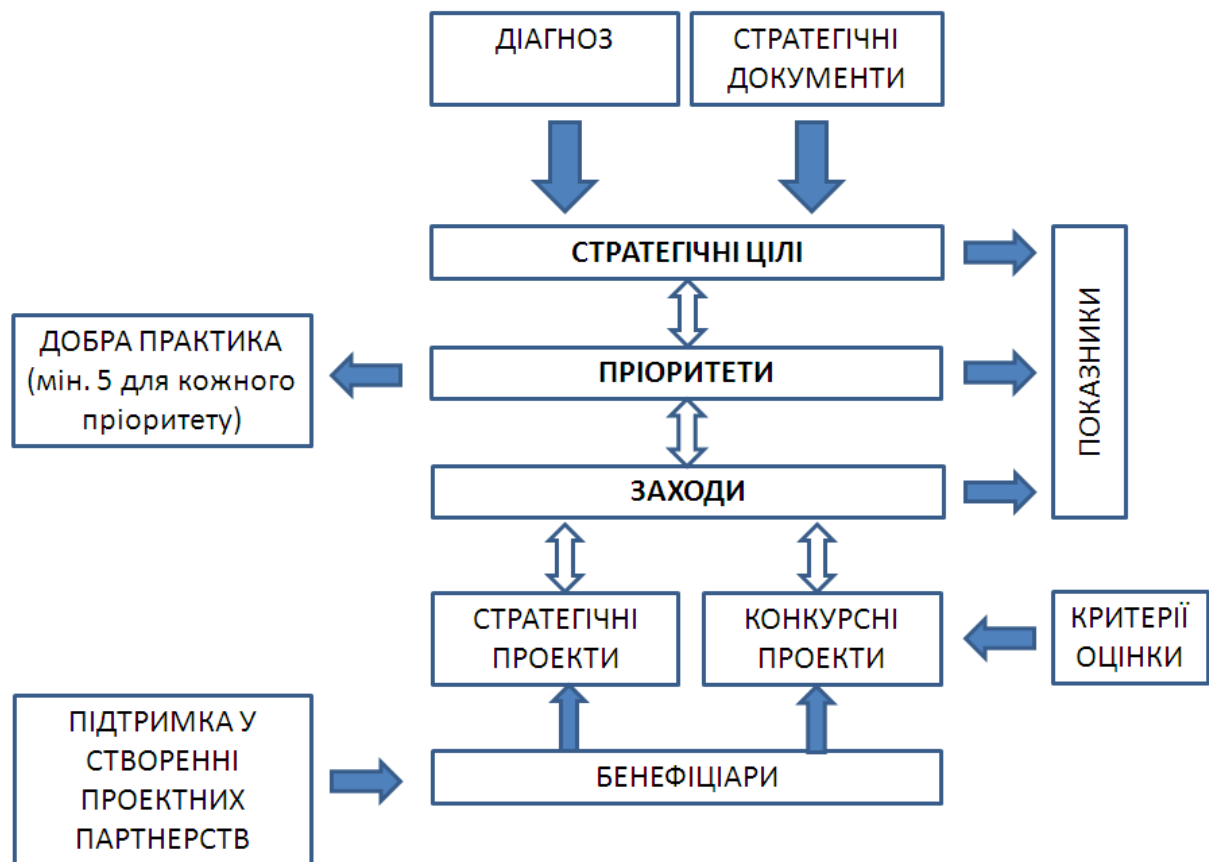
Ключовим для успіху планованої інтервенції є визначення належних цілей, пріоритетів та заходів. Рішення щодо цілі втручання має політичний характер, але базуватись воно повинно на об'єктивному діагнозі. Це дозволить зробити цілі реалістичними (досяжними), адекватними ефективності витрат публічних коштів та такими, що відповідають ключовим проблемам та викликам. Більше того, запланована інтервенція повинна узгоджуватись з іншими політиками (технічно - повинна узгоджуватись з обов'язковими документами) і доповнювати інші дії в сфері втручання.

Втручання має бути логічно структурованим, щоб заходи відповідали пріоритетам і сприяли досягненню стратегічних цілей (Рис.5). Це необхідна умова позитивного взаємозв'язку між проектами та планованим впливом інтервенції. Цілі, пріоритети та заходи повинні мати вимірний характер. Визначення відповідних показників дозволить оцінити результати та вплив інтервенції. На стадії впровадження ці показники будуть основою для системи моніторингу (оцінки).

Важливими елементами ефективної інтервенції є: (1) вибір кращих проектів, можливий завдяки відповідним критеріям оцінки проектних заявок, (2) визначення ключових стратегічних проектів (які можуть бути реалізовані поза відкритим конкурсом), (3) визначення відповідного переліку бенефіціарів.

Фактори, що підсилять ефективність інтервенції це: (1) відповідна система підтримки бенефіціарів (у випадку транскордонних програм це, головним чином, підтримка у створенні проектного партнерства), (2) створення каталогу проектних ідей (опис кращого досвіду).

Рис. 5. Частина III Аналітична схема: Якими мають бути стратегічні цілі Програми та тематичне наповнення?

Джерело: власне опрацювання

5.2 Стратегічні цілі та тематичне наповнення Програми Польща-Білорусь-Україна

5.2.1 Цілі Програми Транскордонного Співробітництва Польща-Білорусь-Україна

Основна мета Програми - **розвиток транскордонного співробітництва в економічній, соціальній, екологічній та інституційній сфері**. Ці виміри співпраці повинні взаємодоповнюватись, що дозволить досягти головної мети програми, яку можна визначити як спробу створити функціональний транскордонний регіон, у якому бар'єри, пов'язані з існуванням державних кордонів, будуть зведені до мінімуму.

Стратегічна ціль повинна досягатись в рамках трьох пріоритетів:

1. Підтримка соціально-економічної інтеграції прикордонних територій
2. Поліпшення інноваційності економіки в прикордонному регіоні
3. Підвищення якості життя на прикордонних територіях

Основна ціль Програми та пріоритети були визначені на основі діагнозу території дії Програми, зокрема території регіонів співпраці. Діагноз дозволив визначити наступні рекомендації щодо меж стратегічної інтервенції:

- Периферійність регіонів співпраці, яка добре помітна у соціально-економічній сфері, може зменшуватись за рахунок підтримки розвитку транскордонної взаємодії;
- Регіон повинен відповідати вимогам сучасної економіки, орієнтованої на знання. Це вимагає вдосконалення системи освіти і її прив'язки до потреб соціально-економічного розвитку;
- Якість життя в прикордонних регіонах повинна покращуватись за рахунок інвестицій в охорону навколишнього середовища, розвитку соціальної інфраструктури та зміцнення місцевих громад;
- Зацікавленості партнерів у транскордонному співробітництві загрожує ряд бар'єрів, більшість з яких пов'язана з відмінностями адміністративних і законодавчих систем країн - учасників Програми.

ПРІОРИТЕТ 1: Сприяння соціально-економічній інтеграції прикордонних територій

На підставі діагнозу, зроблено висновок, що основною перешкодою для прикордонного співробітництва у всіх аналізованих сферах є наявність державного кордону і супроводжуючого прикордонного режиму. Цей бар'єр посилюється проблемами інфраструктурного характеру, в тому числі поганим станом дорожньої інфраструктури та незначною роллю залізничного транспорту в транскордонній співпраці. Слід також зазначити, що для подальшого розвитку співпраці, необхідно одночасно діяти в напрямку зменшення існуючих диспропорцій у сфері культури, які пов'язані з негативними стереотипами, образами історичного характеру і різними

типами ментальності, сформованої у відмінних адміністративних і законодавчих системах, які можуть перешкоджати не тільки соціальній, а й економічній співпраці.

Дуже важливо, щоб заходи, скеровані на підтримку взаємодії прикордонних регіонів, реалізовувались у пріоритетному порядку. Вони включають: по-перше, кроки в напрямку полегшення перетину кордону, розвиток існуючих пунктів перетину та впровадження організаційних змін в напрямку оптимізації процесу перетину і наближення його до користувача; по-друге, проведення додаткових заходів скерованих на створення і розвиток транспортної інфраструктури для зручного доступу до пунктів перетину кордону; по-третє, реалізації різноманітних мікропроектів з метою поліпшення добросусідських відносин і подолання існуючих культурних відмінностей.

Захід 1.1. Будівництво та оптимізація роботи пунктів перетину кордону

Захід 1.1. повинен бути спрямований на розвиток прикордонної інфраструктури та збільшення ефективності її використання. При нинішньому прикордонному режимі, саме якість цієї інфраструктури та її наближеність до потреб споживача, є визначальними для транскордонної співпраці в економічній, соціальній та інституційній сфері.

У рамках цього заходу підтримуватимуться такі ініціативи: 1) адаптація існуючих пунктів перетину до потреб пішого та велосипедного руху (на даний момент є тільки два таких пункти вздовж всього східного кордону), 2) створення можливостей для спрощеного перетину кордону для тих, хто рідко перетинає кордон, 3) відкриття нових автомобільних, залізничних, водних, піших і велосипедних пунктів перетину, особливо там, де існує необхідна транспортна інфраструктура, 4) розробка цілісної системи вивісок та візуальної ідентифікації пунктів перетину кордону, 5) створення супутньої прикордонної інфраструктури, 6) оптимізація процедур перетину кордону та підготовка представників прикордонних і митних служб.

Перший тип ініціатив допоможе значно збільшити пропускну спроможність прикордонних переходів і зменшити час очікування на перетин кордону без необхідності значних фінансових витрат. Це також сприятиме зростанню доходу транспортних перевізників, які надають послуги перевезення в напрямку кордону. Другий тип - передбачає розподіл прикордонного руху на два потоки: один потік це невелика кількість людей, які перетинають кордон щодня або кілька разів на тиждень і інший – ті, хто не перетинали кордон протягом останніх трьох-шести місяців. Така організація руху сприятиме поїздам, наприклад, туристів, бізнесменів, а також представників органів влади та установ, що беруть участь у спільних проектах. Для цієї групи повинні бути створені окремі зони митного догляду (або ж використані існуючі зони призначені для митного огляду автобусів). Третій тип ініціатив є результатом відносно незначної кількості пунктів перетину і їх нерівномірного розташування вздовж кордону, що перешкоджає взаємним контактам місцевих громад, що живуть по різні боки кордону і стоїть на заваді розвитку туризму. У багатьох випадках існує необхідна

транспортна інфраструктура по обидві сторони кордону, що означає, що фінансові витрати включатимуть тільки створення прикордонної інфраструктури. Наступний тип ініціатив повинен сприяти збільшенню комфорту подорожуючих завдяки створенню зрозумілої системи вивісок та візуальної ідентифікації для полегшення пересування, а також розвитку супутньої інфраструктури: паркінгів, туалетів і сервісних центрів. Ці заходи повинні також охоплювати територію прилеглу до пунктів перетину. Слід підкреслити, що в даний час стандарти пунктів перетину кордону є доволі низькими, а окремі компоненти прикордонної інфраструктури не з'єднані у єдине ціле. Проекти в рамках останнього типу ініціатив повинні бути скеровані на оптимізацію процедур перетину кордону і усунення надлишкових дій/рухів (наприклад, митний та прикордонний огляд в одному місці, без необхідності пересування між ними) та навчання для службовців митної та прикордонної служб, які працюють з людьми.

Захід 1.2. Поліпшення транспортної доступності пунктів перетину кордону

Захід 1.2. скерований на розвиток транспортної інфраструктури, яка веде до пунктів перетину кордону. Діяльність в рамках цього заходу повинна включати в себе будівництво та модернізацію тих елементів транспортної мережі, які мають вирішальне значення для скорочення часу доїзду до кордону, збільшення пропускної здатності пунктів перетину кордону, шляхом усунення «вузьких місць» та ремонту ділянок доріг з поганим технічним стандартом та тих ділянок, які не пристосовані для обслуговування певного типу транспорту (наприклад, вантажних автомобілів). Мета полягає у забезпеченні взаємної доповнюваності заходів 1.1 та 1.2. Окрім того, Захід 1.2 має координуватись з розвитком логістичних функцій у регіоні співпраці, в тому числі зі створенням багатофункційних логістичних центрів. Слід вжити заходів, щоб забезпечити нейтральну або позитивну дію на природне середовище результатів такої діяльності.

В рамках Заходу 1.2 повинні впроваджуватись такі ініціативи: 1) будівництво та модернізація транспортної інфраструктури (автомобільної, залізничної, водної), 2) розвиток багатофункційної транспортної системи, 3) розвиток та підвищення якості існуючих транспортних сполучень.

У рамках першого типу ініціатив, дуже важливо - визначити пріоритетні, з точки зору їх транскордонного значення, проекти. Першочерговими є ті проекти, які максимально впливають на полегшення доступу до пунктів перетину кордону для пасажирів і вантажного транспорту. Діяльність в рамках другого типу ініціатив повинна бути скерована на інтеграцію транспортної системи для різних видів транспорту. Зокрема, підвищення ролі залізничного та водного транспорту, має на меті зменшення навантаження на дорожню інфраструктуру та поліпшення пропускної здатності пунктів прикордонного перетину для вантажного транспорту. У рамках третього типу ініціатив, підтримка надаватиметься діяльності - скерованій на розвиток і вдосконалення існуючих транспортних сполучень, яка може включати співпрацю перевізників по обидві сторони кордону, та розвиток інформаційних систем.

Захід 1.3. Розвиток добросусідських відносин і місцевих ініціатив

Захід 1.3 спрямований на створення добросусідських відносин між мешканцями прикордонних регіонів. Проекти, що реалізуються в рамках цього заходу, повинні дозволити людям, що проживають по обидві сторони кордону, познайомитися між собою. У довгостроковій перспективі такі ініціативи неминуче приведуть до кращого взаєморозуміння та сприятимуть становленню міцних добросусідських відносин. Налагодження особистих контактів буде сприяти розвитку інституційної співпраці, як у рамках Програми, так і поза нею. В рамках цього заходу також підтримуватимуться ініціативи у соціальній сфері та сфері охорони здоров'я, в тому числі розвиток і модернізація відповідної інфраструктури та закупівля обладнання (наприклад, машини швидкої допомоги). Такі проекти повинні реалізовуватись місцевими органами влади та іншими публічними інституціями.

Розглянутий захід впроваджуватиметься у виді (а) проектів по підтримці місцевих ініціатив і (б) фонду мікропроектів. Така організація впровадження повинна передбачати спрощену до мінімуму процедуру подачі заявки. Структури що реалізовуватимуть такі мікропроекти це: ГО, місцеві органи влади, школи, заклади культури, заклади соціального характеру, установи що діють в сфері спорту і відпочинку а також публічні інституції - міліція, прикордонна служба, пожежна служба (вкл. добровільні пожежні бригади), тощо.

Кожен мікропроект повинен реалізовуватись не менше ніж двома організаціями, по обидві сторони кордону. Крім того, кінцевими бенефіціарами мікропроектів повинні бути мешканці з обох боків кордону.

Діяльність в рамках заходу 1.3 повинна включати наступні типи мікропроектів:

- Спільні культурні заходи (семінари, фестивалі, виставки, пленери, концерти, конференції, охорона культурної спадщини, тощо);
- Спільні спортивні та розважальні заходи (спортивні змагання, тренувальні табори, тренінги, спортивні табори, тощо);
- Спільні освітні заходи (шкільний обмін дітей та молоді, спільні табори, в тому числі табори популяризації культури і мови сусіда, тощо);
- Спільні заходи, спрямовані на боротьбу з соціальними проблемами (спільні ініціативи по групах, яким загрожує соціальна ізоляція, особливо для дітей та молоді (у різних формах, перерахованих вище);
- Спільні заходи сприяння підприємництву (ярмарки, конференції, ділові місії, зустрічі підприємців, тощо);
- Спільні заходи з розвитку співробітництва між ГО (обмін досвідом, стажування для співробітників і членів організацій, спільні програми навчання, в тому числі вивчення мови);
- Спільні заходи з розвитку співробітництва між органами місцевого самоврядування та їх структурами (обмін досвідом, стажування для

співробітників і членів організацій, спільні програми навчання, в тому числі вивчення мови);

- Співпраця установ і служб (обмін досвідом, стажування для співробітників і членів організацій, спільні програми навчання в тому числі вивчення мови).

У рамках заходу 1.3, буде надана можливість впровадження як нових ініціатив, так і таких, що впроваджувались раніше.

ПРІОРИТЕТ 2: Покращення інноваційності економіки в прикордонному регіоні

У сучасній економіці, здатність створювати та впроваджувати інновації, відіграє важливу роль у процесах розвитку. Тому, один із пріоритетів Програми повинен передбачати розширення таких можливостей. В іншому випадку, важко буде очікувати результатів, оскільки регіони співпраці є периферійними по відношенню до національних центрів зростання. Слід також зазначити, що на даній території існує високий потенціал для розвитку прикордонного економічного співробітництва в сфері зовнішньої торгівлі і інновацій.

Зокрема, повинна підтримуватись діяльність спрямована на підвищення якості людського капіталу, який є ключовим чинником розвитку у сучасній економіці. По-друге, повинні створюватись умови для розвитку науково-дослідної співпраці. Це спричинить підвищення якості системи освіти і виховання, та поліпшення умов для науково-дослідних робіт, забезпечуючи можливість передачі інновацій у сектор підприємництва.

Захід 2.1. Підвищення якості людського капіталу

У рамках Заходу 2.1, будуть підтримуватись проекти різних типів, скеровані на усестороннє покращення якості людського капіталу. Захід 2.1 покликаний зміцнити потенціал розвитку регіонів співпраці, при одночасному зміцненні прикордонного співробітництва між установами та приватними особами. Ініціативи, що отримують підтримку включають освітні проекти, як у сфері формальної освіти так і безперервного навчання (life long education). Зокрема, впроваджуватимуться наступні типи проектів:

- Загальна, вакаційна (літня) та спеціальна підготовка, включаючи мовні курси і програми навчання, спрямовані на підвищення професійної кваліфікації працюючих та безробітних;
- Двомовні класи в школах;
- Написання спільних підручників і навчальних програм, в тому числі, як частина електронного навчання;
- Спеціалізовані програми навчання для викладачів та тренерів;
- Модернізація шкільної інфраструктури (розширення, ремонт, купівля навчальних посібників і обладнання, включаючи аудіовізуальні засоби та комп'ютери);
- Університет третього віку,

- Навчання для економічно неактивних груп населення (літні люди, люди з обмеженими можливостями), призначене для поліпшення якості їх життя і мобілізації.

Захід 2.2. Співпраця вищих учбових закладів та науково-дослідних інституцій

Проекти, в рамках заходу 2.2 мають на меті налагодження та розвиток транскордонного співробітництва між вищими навчальними закладами та науково-дослідними установами. Такі ініціативи можуть відноситись до двох територій (проекти можуть стосуватись однієї або більше територій). Їх реалізація повинна підвищити якість і привабливість освіти та освітню пропозицію, а також підвищити якість та інтенсивність науково-дослідних робіт у транскордонному регіоні. Додатковим результатом, стане посилення існуючої інституційної співпраці та налагодження нових контактів для співробітництва.

В рамках заходу впроваджуватимуться два типи проектів. По-перше, це будуть проекти, що стосуються співпраці у сфері вищої освіти, включаючи, зокрема: обмін студентами, спільні літні школи, короткострокові курси і семінари (за участю студентів з обох боків кордону). По-друге, науково-дослідні проекти; вони повинні передбачати активну участь науковців з обох сторін кордону (мінімум дві установи з регіонів співпраці з обох сторін кордону). Такі проекти повинні обиратися в рамках відкритого конкурсу заявок, а головним критерієм оцінки має бути якість пропонованих науково-дослідних робіт. Вибір повинен здійснюватись на основі мінімум трьох «сліпих» рецензій підготовлених науковцями, спеціалістами відповідної сфери, (бажано, щоб до складу рецензентів входили науковці з-поза регіонів співпраці). Загалом, реалізація науково-дослідних проектів повинна обмежуватись до інституцій, що діють у регіонах співпраці. Однак, у ситуаціях, оправданих значимістю очікуваних результатів, участь установ з-поза території регіонів співпраці (в рамках консорціуму), заохочується.

Проекти щодо розвитку інфраструктури та закупівлі обладнання повинні бути дозволені у рамках заходів інфраструктури, якщо це необхідно для ефективної реалізації проекту. В рамках проектів допускається покращання інфраструктури та купівля обладнання, при умові, що вони необхідні для впровадження проекту.

ПРІОРИТЕТ 3: Покращення якості життя на прикордонних територіях

Як правило, периферійні прикордонні регіони характеризуються низькою якістю життя їх мешканців, починаючи від важких матеріальних умов і гіршого доступу до ринку праці, недостатньо розвиненої соціальної інфраструктури до низької якості природного середовища. Масштаб цих проблем виходить за рамки фінансових можливостей Програми Прикордонного Співробітництва та потребує інтервенції національного рівня. Проте, один з компонентів, що є складовою якості життя, має чіткий транскордонний характер, оскільки пов'язаний з існуванням екосистем, що потребують спільної діяльності для їх захисту. Тому, Програма має бути спрямована на цю складову якості життя, залишаючи інші – національним органам влади. У той же час, слід зазначити, що

деякі складові якості життя, важливі для місцевих громад, можуть бути покращені в рамках Заходу 1.3.

Захід 3.1. Вирішення транскордонних екологічних проблем

Захід 3.1. передбачає захист і поліпшення якості навколишнього природного середовища. Стан природного середовища має значний вплив на якість життя мешканців. Унікальні природні багатства регіону створюють добрі умови для проведення діяльності скерованої на стійкий розвиток. Вирішальне значення у цьому випадку матимуть інвестиції в інфраструктуру охорони навколишнього середовища та підтримку транскордонного співробітництва у цій сфері.

В рамках Заходу 3.1. будуть підтримані наступні ініціативи: 1) розвиток інфраструктури очистки вод та утилізації відходів, запобігання і скорочення транскордонного забруднення, 2) спільний моніторинг стану навколишнього середовища та потенційних загроз, а також координація системи раннього виявлення та протидії кризовим ситуаціям, пов'язана з охороною навколишнього середовища та стихійними лихами, 3) транскордонне співробітництво для захисту цінних екосистем і вимираючих видів тварин, 4) заохочення енергозбереження та збільшення частки використання відновлюваних джерел енергії, зменшення викидів у повітря, 5) рекультивація забруднених територій та територій, що загрожують екологічним лихом, 6) підвищення екологічної обізнаності, з особливим акцентом на питання транскордонної охорони навколишнього середовища.

Перша група ініціатив включає інвестиції в будівництво і модернізацію існуючих очисних споруд (використання ефективних технологій з переробки відходів, збільшення потужностей) і спрямована на підвищення якості води в прикордонних регіонах, особливо у водозбірному басейні Бугу. Іншою складовою ініціатив цієї групи є поліпшення у сфері поводження з відходами (наприклад, шляхом сприяння ефективній утилізації відходів та їх відновленню), а також підвищення стандартів безпеки існуючих полігонів (смітників). Другий тип ініціатив передбачає створення цілісної системи моніторингу на основі існуючих або планованих національних систем інформації про стан навколишнього середовища та потенційні загрози (екологічні катастрофи, стихійні лиха). Це включає підготовку відповідних служб з метою забезпечення їх скоординованої діяльності у випадку виявлення загроз, пов'язаних, наприклад, з запобіганням повеням, захистом лісів від пожеж, контролем якості води в прикордонних річках та водоймах. Цілісна система екологічної інформації дозволить робити обґрунтовані оцінки просторових відмінностей та вивчати темпи зміни якості навколишнього середовища. Третій тип ініціатив включає в себе розробку і реалізацію узгоджених планів для захисту цінних транскордонних екосистем, виявлення та усунення основних загроз (наприклад, тиску людини, різних охоронних статусів флори і фауни по обидві сторони кордону). Четвертий тип ініціатив передбачає стимулювання енергозбереження за рахунок модернізації будівель і тепломереж та популяризацію кращого досвіду. Надаватиметься також підтримка розвитку малих відновлюваних

джерел енергії та інших ініціатив, скерованих на скорочення забруднення повітря. П'ята ініціатива включає рекультивацію земель, що становлять екологічну загрозу, особливо територій складування небезпечних відходів, пост індустріальних і пост військових об'єктів. Кінцева група ініціатив, це «м'які» проекти для збільшення екологічної свідомості мешканців, в першу чергу щодо транскордонних екологічних питань, унікального екологічного значення регіону та екологічно чистих моделей поведінки.

5.2.2 Орієнтовний розподіл коштів Програми

Концентрація коштів - необхідна умова для досягнення критичного ефекту маси, який необхідний для відчутних та стійких змін ситуації на даній території. Тому, ми пропонуємо зосередити кошти Програми на рівні пріоритетів та заходів, в рамках цих пріоритетів. Ми пропонуємо виділити 60% від загального обсягу асигнувань на Пріоритет 1, *Підтримка соціально - економічної інтеграції прикордонних територій*, оскільки він має вирішальне значення для досягнення стратегічної цілі Програми, 20% на Пріоритет 2, *Збільшення інноваційності економіки у прикордонному регіоні* і заходи заплановані в рамках цього пріоритету і 20% на Пріоритет 3, та заходи пов'язані із вирішенням транскордонних екологічних проблем.

У світлі зробленого діагнозу, ключовою проблемою, що стоїть на перешкоді транскордонній співпраці є бар'єр державного кордону, який одночасно є зовнішнім кордоном Європейського Союзу. Тому, ми пропонуємо виділити 20% від загального обсягу асигнувань на Захід 1.1. Будівництво та оптимізація роботи пунктів перетину кордону, і 15% - на додатковий Захід 1.2 Покращення транспортної доступності пунктів перетину кордону. Це, в значній мірі, відображає масштаб проблем, пов'язаних з труднощами перетину кордону (часто довгий та непередбачуваний час очікування), по відношенню до незначного часу, необхідного для доїзду до пунктів перетину кордону. Інша важлива діяльність, пов'язана з місцевими ініціативами, повинна сприяти розвитку добросусідських відносин. Ми пропонуємо виділити 25% бюджету на реалізацію ініціатив в межах Заходу 1.3. Це особливо важливо, оскільки як і раніше, існують культурні бар'єри, які перешкоджають розвитку транскордонного співробітництва.

В рамках Пріоритету 2 *Збільшення інноваційності економіки транскордонного регіону*, основну частину коштів слід виділити на заходи, спрямовані на підвищення якості людського капіталу, оскільки це найбільший потенціал покращення рівня інноваційності регіональної економіки в довгостроковій перспективі. Саме тому ми пропонуємо 10% асигнувань призначити на Захід 2.1. Передача ноу-хау та інноваційних розв'язків від науково-дослідних інституцій у сектор підприємництва також є вагомим елементом (10%).

Заходи в рамках останнього Пріоритету 3 *Покращення якості життя на прикордонних територіях*, повинні бути скеровуватись на пошук вирішень проблем у сфері охорони

навколишнього середовища (20%), тоді як інші компоненти, що відповідають за якість життя мають фінансуватися з інших джерел.

Таб. 2. Орієнтовний розподіл коштів Програми Транскордонного Співробітництва Польща-Білорусь-Україна*

Пріоритет	Захід	Призначення [%]
1. Підтримка соціально-економічної інтеграції прикордонних територій	1.1. Розбудова та оптимізація роботи пунктів перетину кордону	20
	1.2. Покращення транспортної доступності пунктів перетину кордону	15
	1.3. Розвиток добросусідських відносин та місцевих ініціатив	25
2. Збільшення інноваційності економіки в прикордонному регіоні	2.1. Підвищення якості людського капіталу	10
	2.2. Співпраця вищих учбових закладів та науково-дослідних установ	10
3. Підвищення якості життя на прикордонних територіях	3. 1. Вирішення транскордонних екологічних проблем	20

Джерело: власна розробка.

* Таблиця не містить орієнтовного розподілу коштів технічної допомоги.

5.2.3 Індикатори моніторингу Програми

Таб. 3. Пропоновані для Програми Транскордонного Співробітництва Польща-Білорусь-Україна індикатори моніторингу

Захід	Продукти / результати		Індикатори результативності	
	Назва	Актуальний стан	Назва	Актуальний стан
ПРІОРИТЕТ 1. Підтримка соціально-економічної інтеграції прикордонних територій				
1.1. Будівництво та оптимізація діяльності пунктів перетину кордону	Кількість пунктів перетину кордону, що обслуговують пішохідний та велосипедний рух	2	Кількість / відсоток людей, що перетнули кордо пішки, або на велосипедах	PL-BY-UA: 7%*
	Кількість пунктів перетину кордону з пришвидшеним митним та прикордонним оглядом	0	Пропускна здатність пунктів перетину кордону	PL-UA: 44/36 (2010)
	Кількість нових пунктів перетину	0	Середній час очікування на перетин кордону пасажирських перевезеннях [хв.]	Дані збираються щодня Прикордонною службою [два заміри]. Необхідно визначити методологію збору цього показника. Для цього запропонований проект «Оцінка прикордоння Польща-Білорусь-Україна»
	Кількість пунктів перетину кордону забезпечених вивісками та візуальною ідентифікацією	0	Середній час очікування на перетин кордону у вантажних перевезеннях [хв.]	Дані збираються щодня Прикордонною службою [два заміри]. Необхідно визначити методологію збору цього показника. Для цього запропонований проект «Оцінка прикордоння Польща-Білорусь-Україна»
	Кількість пунктів перетину кордону з супутньою інфраструктурою	0		
1.2. Покращення транспортної доступності пунктів перетину кордону	Довжина нових доріг [км]	0	Час доїзду від основних міст до найближчих пунктів перетину кордону [хв.]	Необхідно визначити перелік міст від яких проводитимуться вимірювання і визначити методологію (прямі чи оціночні дані). Для цього запропонований проект «Оцінка прикордоння Польща-Білорусь-Україна»
	Довжина модернізованих доріг [км]	0		
	Довжина нових залізничних колій [км]	0		
	Довжина модернізованих залізничних колій [км]	0		
	Кількість виконаних проектів по інфраструктурі водного транспорту	0		

1.3.Розвиток добросусідських відносин та місцевих ініціатив	Кількість виконаних мікропроектів	0	Відсоток населення з позитивною оцінкою сусідів з іншої сторони кордону	На сьогоднішній день цей індикатор недоступний і вимагає подальшого емпіричного дослідження. Для цього запропонований проект «Оцінка прикордоння Польща-Білорусь-Україна»
	Кількість підтриманих місцевих ініціатив (проектів)	0		
	Кількість учасників мікропроектів	0	Кількість транскордонних партнерських угод між муніципалітетами (містами) з обох сторін кордону	На сьогоднішній день цей індикатор недоступний і вимагає подальшого емпіричного дослідження. Для цього запропонований проект «Оцінка прикордоння Польща-Білорусь-Україна»
PRIORITY 2. Збільшення інноваційності економіки прикордонного регіону				
2.1. Покращення якості людського капіталу	Кількість осіб пройшовши тренінг	0	Зареєстрований рівень безробіття	PL: 15,5% BY: 0,8% UA: 8,5%
	Кількість осіб що пройшли тренінг на мові сусідів	0	Відсоток дорослого населення, що володіє мовою сусідньої країни	На сьогоднішній день цей індикатор недоступний і вимагає подальшого емпіричного дослідження Для цього запропонований проект «Оцінка прикордоння Польща-Білорусь-Україна»
	Кількість впроваджених проектів по модернізації освітньої інфраструктури	0		
2.2. Співпраця вищих учбових закладів та науково-дослідних інституцій	Кількість проектів у науково дослідній сфері	0	Кількість спільних наукових публікацій партнерів з обох сторін кордону	На сьогоднішній день цей індикатор недоступний і вимагає подальшого емпіричного дослідження Для цього запропонований проект «Оцінка прикордоння Польща-Білорусь-Україна»
	Кількість студентів залучених до спільних ініціатив вищих учбових закладів по обидві сторони кордону	0		

ПРІОРИТЕТ 3. Покращення якості життя на прикордонних територіях				
3.1. Вирішення екологічних транскордонних проблем	Кількість нових сміттєпереробних заводів	0	Відсоток очищених стоків у загальній кількості стоків	PL: 99,3% Для білоруської та української території цей показник не публікується і тому вимагає подальшого дослідження
	Кількість модернізованих сміттєпереробних заводів	0	Відсоток очищених стоків з підвищеною очисткою від міогенів у загальній кількості стоків	PL: 66,2% Для білоруської та української території цей показник не публікується і тому вимагає подальшого дослідження
	Кількість моніторингових структур та рятувальних команд, які отримали підтримку в рамках програми	0	Частка відходів, що скидаються на звалища у загальній кількості зібраних відходів	PL: 72,8% [для рівня NUTS-2] Цей показник має бути змінено, разом з очікуваними змінами у доступності даних, пов'язаних зі зміною законодавства в сфері управління сміттям у Польщі Для білоруської та української території цей показник не публікується і тому вимагає подальшого дослідження
	Площа території покрита транскордонними природоохоронними схемами	0	Кількість пунктів заміру в системі моніторингу природного середовища	Показник буде визначатись на підставі інформації зібраної Регіональними природоохоронними інспекціями.
	Кількість будинків з модернізованим термозахистом	0	Частка енергії з відновлювальних джерел у загальній кількості енергії	PL: 14,6% [для рівня NUTS-2] Для білоруської та української території цей показник не публікується і тому вимагає подальшого дослідження
	Площа екологічно небезпечних земель	0		
	Кількість учасників заходів щодо збільшення екологічної свідомості	0		

*Оцінка зроблена на припущенні, що 40% всіх перетинів у Медиці є пішими.

5.2.4 Відповідність Програми іншим програмам та стратегіям

Програма Прикордонного Співробітництва Польща-Білорусь-Україна 2014-2020, в рамках Європейського Інструменту Сусідства (ЄІС) має на меті продовження в прикордонному регіоні співпраці, яка фінансувалась в рамках Програми Добросусідства Польща - Білорусь - Україна, в рамках Європейського Інструменту Сусідства та Партнерства (ЄІСП) у 2007-2013 рр.

Основна мета програми та її пріоритети відповідають Стратегічному документу Європейського Інструменту Сусідства та Партнерства Транскордонного Співробітництва 2014-2020, який встановлює такі цілі:

- Сприяти економічному та соціальному розвитку в регіонах по обидві сторони кордону;
- Відповідати спільним викликам у таких сферах як охорона навколишнього середовища, охорона здоров'я, запобігання та боротьба із злочинністю;
- Сприяти поліпшенню умов для збільшення мобільності людей, товарів і капіталу.
- Підтримка транскордонних ініціатив типу «люди до людей», залишається вагомим елементом, який повинен використовуватись у підтримку кожної з названих цілей.

Зокрема, слід відзначити, що Програма робить акцент на розширення інтеграції в транскордонному регіоні, одночасно намагаючись поліпшити інноваційність регіональної економіки та вирішити спільні екологічні проблеми, які є складовими якості життя. Заходи, запропоновані в рамках першого пріоритету Програми також скеровані на розвиток людського потенціалу - контакти між сусідами з обох боків кордону - які мають сприяти розвитку добросусідських відносин.

Щодо заходів в рамках Програми - існує далекоюсяжна узгодженість запропонованих заходів і розв'язків зі Стратегією Європи 2020, зокрема з цілями що скеровані на збільшення інноваційності економіки, розвиток людського капіталу та охорону навколишнього середовища в прикордонних регіонах.

Програма узгоджується з Фондом Зовнішніх Кордонів зорієнтованим на поліпшення контролю та управління потоками осіб на зовнішніх кордонах ЄС. Зокрема, Програма повинна доповнювати зусилля Фонду, спрямовані на оптимізацію і полегшення умов перетину зовнішніх кордонів, та збільшення їх зручності.

Пріоритети викладені у ЄПС узгоджуються з пріоритетами розвитку Польщі, Білорусі та України, як вони визначені у відповідних основоположних програмних документах, прийнятих урядами трьох країн. До них відносяться:

- Польща: Довгострокова стратегія розвитку Польща 2030 - Третя хвиля сучасності; Середньотермінова стратегія розвитку 2020; Національна стратегія регіонального розвитку на 2010-2020 роки: регіони, міста, сільські території; Національна просторова концепція розвитку 2030;

- Білорусь: Національна стратегія сталого соціально-економічного розвитку Республіки Білорусь на період до 2020 року; Соціально-економічна програма розвитку Республіки Білорусь на період 2011-2015 років.
- Україна: Програма економічних реформ 2010-2014: соціальний розвиток, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава; Національна стратегія регіонального розвитку України на 2004-2015 роки.

Слід відзначити, що стратегічні рамки вищевказаних документів складають:

- Підвищення конкурентоспроможності та інноваційності економіки,
- Заходи щодо захисту та ефективного управління навколишнім середовищем,
- Формування системи поселень, яка допоможе балансувати процеси розвитку у просторовому вимірі (наприклад, підтримуючи процеси дифузії, підвищуючи рівень доступності послуг).

Всі ці компоненти безпосередньо враховані у Програмі Транскордонного Співробітництва Польща-Білорусь-Україна (перші два - за пріоритетами 2 і 3), або ж дотичні (останній - за пріоритетом 1).

Програма також бере до уваги цілі - встановлені регіональними та макрорегіональними стратегіями розвитку. У контексті транскордонного співробітництва ці документи торкаються питання необхідності підвищення функціональної, просторової, соціальної та культурної інтеграції, що має зменшити негативний вплив прикордонного розташування. Також, вони підкреслюють, в різній мірі, роль транспортної доступності (у тому числі транзитної), розвиток культурних зв'язків, розвиток туризму та вирішення спільних екологічних проблем та інституційного співробітництва. Програма PL- BY -UA також націлена на вирішення цих завдань, зокрема, вона розширює і поглиблює компонент транскордонної інтеграції (пріоритет 1), що може стати важливим кроком у подоланні периферійності прикордонних регіонів і вирішенні проблем, які є спільними у економічній, соціальній та екологічній сферах (пріоритет 2 і пріоритет 3). Програма також сприяє розвитку інституційної співпраці, що веде до обміну досвідом та передачі кращих практик.

Програма не має достатньо великого бюджету, щоб вирішити всі проблеми, пов'язані з закладанням фундаменту розвитку прикордонних регіонів. Тому, Програмою передбачено втручання та надання допомоги у вирішенні проблем спільно з іншими, більш цільовими, програмами та масштабнішими стратегіями, що реалізуються на прикордонних територіях. З цією метою, Програма повністю відповідає іншим заходам запланованим для реалізації на території дії Програми Європейським Союзом та державами-партнерами. Узгодження діяльності покладатиметься на інституції, які управлятимуть Програмою, що не повинно бути проблематичним, з огляду на сумісність стратегічних цілей.

5.2.5 Програма та тематичні цілі Політики Об'єднання

Цілі і заходи, що пропонуються для реалізації в рамках Програми Польща-Білорусь Україна, в значній мірі відповідають тематичним цілям політики об'єднання на 2014-2020 рр. Наведена нижче таблиця показує взаємозв'язок між пріоритетами і цілями Програми та тематичними цілями політики об'єднання.

Таб. 4. Пріоритети і заходи Програми та відповідні їм тематичні цілі політики об'єднання

Пріоритети	Заходи	Тематичні цілі Політики Об'єднання
1. Підтримка соціально-економічної інтеграції прикордонних територій	1.1. Розбудова та оптимізація роботи пунктів перетину кордону	11. збільшення інституційної спроможності та ефективності публічних адміністрацій
	1.2. Покращення транспортної доступності пунктів перетину кордону	7. підтримка сталого транспорту та усунення вузьких місць у ключових інфраструктурних мережах
	1.3. Розвиток добросусідських відносин та місцевих ініціатив	9. заохочення соціальної приналежності та боротьба з бідністю 10. інвестиції у освіту, розвиток навиків та навчання впродовж життя 11. збільшення інституційної спроможності та ефективності публічних адміністрацій
2. Збільшення інноваційності економіки в прикордонному регіоні	2.1. Підвищення якості людського капіталу	8. заохочення зайнятості та підтримка трудової мобільності 9. заохочення соціальної приналежності та боротьба з бідністю 10. інвестиції у освіту, розвиток навиків та навчання впродовж життя
	2.2. Співпраця вищих учбових закладів та науково-дослідних установ	1. зміцнення досліджень, технологічного розвитку та інноваційності 10. інвестиції у освіту, розвиток навиків та навчання впродовж життя
3. Підвищення якості життя на прикордонних територіях	3. 1. Вирішення транскордонних екологічних проблем	6. захист середовища та заохочення ефективного використання ресурсів

Джерело: власне опрацювання

Цей перелік має загальний характер і не обов'язково означає, що заходи і тематичні цілі повністю перекриваються. Однак, він дозволяє побачити, що заходи, пропоновані для Програми пов'язані з 8 з 11 тематичних цілей політики об'єднання. Це позитивний момент, оскільки тематичні цілі стратегічних документів ЄС є виправданими і належно обґрунтованими. Це також може значною мірою стосуватися визначених пріоритетів та заходів Програми. Основні розбіжності з тематичними цілями політики викликані специфікою транскордонного характеру Програми на зовнішньому кордоні ЄС.

Зокрема, це стосується ухилу Програми в сторону розвитку співпраці та розвитку добросусідських відносин, а також оптимізації транскордонного руху.

5.2.6 Програма та тематичні цілі Європейської Політики Сусідства

Таб 5. Пріоритети і заходи Програми та відповідні їм цілі транскордонного співробітництва Європейської Політики Сусідства

Пріоритети	Заходи	Цілі транскордонного співробітництва Європейської Політики Сусідства
1. Підтримка соціально-економічної інтеграції прикордонних територій <u>Відповідність:</u> СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ С. Заохочення заходів скерованих на покращення умов, що забезпечують мобільність людей, товарів та капіталу	1.1. Розбудова та оптимізація роботи пунктів перетину кордону	10. Сприяння управлінню кордонами і безпеці кордонів (Стратегічна ціль: С)
	1.2. Покращення транспортної доступності пунктів перетину кордону	7. Покращення доступності регіонів, розвиток транспортних та комунікаційних мереж і систем (Стратегічна ціль: С)
	1.3. Розвиток добросусідських відносин та місцевих ініціатив	Горизонтальна ціль
2. Збільшення інноваційності економіки в прикордонному регіоні <u>Відповідність:</u> СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ А. Сприяння економічному та соціальному розвитку в регіонах по обидві сторони кордону	2.1. Підвищення якості людського капіталу	2. Підтримка освіти, досліджень, технологічного розвитку та інновацій (стратегічна ціль: А)
	2.2. Співпраця вищих учбових закладів та науково-дослідних установ	2. Підтримка освіти, досліджень, технологічного розвитку та інновацій (стратегічна ціль: А)
3. Підвищення якості життя на прикордонних територіях <u>Відповідність:</u> СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ В. Вирішення спільних проблем в сфері навколишнього середовища, охорони здоров'я, безпеки та захисту	3. 1. Вирішення транскордонних екологічних проблем	6. Охорона навколишнього середовища, адаптація до кліматичних змін, запобігання надзвичайним ситуаціям та управління ними (стратегічна ціль: В)

Джерело: власне опрацювання

5.2.7 Тематична концентрація Програми

З метою досягнення критичної маси інтервенції, необхідно сконцентрувати фінансові витрати на кількох вибраних заходах. У рамках Програми, 80% від загального обсягу

асигнувань призначено на чотири заходи. Таке асигнування вказує на принцип тематичної концентрації, прийнятий для територіальних програм співробітництва. Концентрація на кількох вибраних заходах робиться з метою забезпечення ефективного та дієвого досягнення поставленої цілі та здійснення вагомих змін. Заходи, на які призначена решта коштів Програми, по своїй суті є компліментарними; вони покликані бути «причепом» до інших ініціатив вирішуючи специфічні проблеми і налагоджуючи співпрацю у специфічних сферах. Проте, вони не є основним видом діяльності в котрійсь зі сфер на території регіонів співпраці. Наприклад, Програма передбачає фінансування науково-дослідних робіт, особливо тих, які вимагають налагодження або зміцнення співробітництва між науково-дослідними установами по всій території регіонів співпраці. Тому, масштаб запропонованої в рамках Програми підтримки, буде відносно невеликим. Розвиток науково-дослідної діяльності і співпраці повинен підтримуватись у значному більшому масштабі, проте не обов'язково в рамках даної Програми.

5.2.8 Питання що вимагають інституційної співпраці з обох сторін кордону

Є чотири групи питань, визначених в якості основних проблем, що стоять перед транскордонними регіонами, які вимагають співпраці партнерів з обох сторін кордону (ці чотири питання найчастіше згадувались у інтерв'ю, проведених для потреб цього експертного дослідження). По-перше, співпраця необхідна для вирішення проблеми екологічного характеру, (наприклад, захисту водних ресурсів (прикордонних рік, Калінінградської затоки). По-друге, співпраця має вирішальне значення для забезпечення належного функціонування кордонів, безперешкодного і швидкого їх перетину. По-третє, співпраця різних служб (поліція, пожежна служба, швидка допомога, прикордонна служба, тощо) є необхідною як у повсякденні так і в надзвичайних ситуаціях, таких, як стихійні лиха. По-четверте, на національному рівні необхідна співпраця щодо візового режиму та нормативів що регулюють транскордонне співробітництво (наприклад, між ГО, органами місцевого самоврядування, тощо). Перші три питання можуть і повинні бути охоплені Програмою прикордонного співробітництва, в той час як четверте виходить поза рамки Програми і є частиною зовнішньої і внутрішньої політики урядів відповідних країн. Слід підкреслити, що законодавчі заходи, зокрема положення, що регулюють перетин кордону (наприклад, візовий режим), часто можуть мати більший вплив на інтенсивність транскордонного співробітництва, ніж заходи в рамках Програми.

5.2.9 Роль фонду мікропроектів

Уроки минулих програм, як програмного періоду який добігає кінця, так і 2004-2006 років, а також досвід накопичений на західному кордоні (Програми прикордонного співробітництва Польща - Німеччина) чітко вказує на те, що мікропроекти є обґрунтованою і бажаною ініціативою. Вони відіграють важливу роль у побудові добросусідських відносин між жителями прикордонних районів, створюють

можливості для знайомства з сусідами, які проживають по інший бік кордону і допомагають зміцненню взаєморозуміння. Крім того, мікропроекти допомагають встановити міцні контакти і закласти основу для співпраці в рамках більш масштабних ініціатив, в тому числі і тих, що фінансуються з інших, ніж Програма Транскордонного Співробітництва, джерел. Респонденти, з якими були проведені інтерв'ю, вказують на необхідність реалізації мікропроектів і в програмному періоді 2014-2020. Це стосується і Програми Транскордонного Співробітництва Польща-Білорусь-Україна, де такі мікропроекти вже були реалізовані. У випадку України, один з респондентів висловився проти реалізації мікропроектів. У цьому контексті слід відзначити труднощі в діяльності та розвитку ГО (які є основними бенефіціарами мікропроектів) у Калінінградській області та Білорусі. Обмеження діяльності ГО може паралізувати діяльність Фонду мікропроектів. Проте, це не є обов'язковим, якщо інші організації, такі як муніципалітети, школи, громадські центри, спортивні клуби тощо, проявлятимуть більшу ініціативу у їх реалізації.

5.2.10 Стратегічні проекти в рамках Програми

Респонденти, опитані для цілей даного дослідження, не запропонували жодних конкретних стратегічних проектів, а лише вказали сфери, в яких такі проекти повинні бути реалізовані. Найбільш часто згадуваними сферами були: інфраструктура захисту навколишнього середовища, ефективна роботи прикордонних переходів (і будівництво нових), розвиток транскордонного туризму. Деякі респонденти згадували сфери надання медичної допомоги, дорожньої інфраструктури та розвитку підприємництва. На основі таких узагальнених вказівок, важко стверджувати, що існує явна необхідність і готовність з боку потенційних бенефіціарів до реалізації стратегічних проектів. Однак, ми пропонуємо наступні стратегічні проекти для розгляду:

- Будівництво мосту для пішого і велосипедного перетину кордону у пункті перетину кордону на ріці Буг, між Тересполем і Брестом;
- Діагностика транскордонного регіону Польща-Білорусь-Україна

Будівництво мосту для пішого і велосипедного перетину кордону у пункті перетину кордону на ріці Буг, між Тересполем і Брестом

Будівництво пішохідного пункту перетину кордону у Тересполі/Бресті і міст через Буг в рамках Заходу 1.1. і Заходу 1.2. зробить досяжною для відвідувачів Брестську фортецю. Проект матиме синергію з діяльністю по реконструкції фортеці XIX століття. Міст, який пов'язав би Тереспільську браму і Прикордонний острів, сьогодні недоступний для відвідувачів і є важливим елементом активізації фортеці. Партнерами проекту повинні бути: Органи місцевого самоврядування Тереспілля і Бреста, воєводський офіс у Любліні, Державний митний комітет Республіки Білорусь. Кошторисна вартість проекту складає 10-15 млн. євро.

Діагностика транскордонного регіону Польща-Білорусь-Україна

Для реалізації в рамках Програми пропонується науково-дослідний проект, щодо транскордонного співробітництва і відносини сусідів на кордоні Польща-Україна-Білорусь. Прикордоння Польща-Україна-Білорусь охоплено великою кількістю досліджень, але вони, майже повністю, засновані на загальнодоступних даних державної статистики та іншій вторинній інформації. Проте вони не містять даних що походять з первинних джерел, зокрема, з дослідження громадської думки всього транскордонного регіону. Більше того, дані державної статистики трьох країн (Польщі, Білорусі та України), часто важко порівнювати, інколи вони навіть не порівняльні через розходження методології. Тому, є необхідність в опрацюванні методів для потреб адекватного порівняння.

Проект повинен включати в себе, переважно якісні дослідження (з великою вибіркою, що дозволить здійснити аналіз у різних просторових, тематичних, соціальних та інших групах) на всій транскордонній території, що повторюватимуться щороку, або кожні два роки. Більше того, частиною проекту повинен бути аналіз вторинних даних, а також проведення якісних досліджень (польових досліджень, інтерв'ю) спрямований на поглиблене вивчення конкретних питань. Проект повинен мати тривалий термін реалізації, щоб мати змогу проводити циклічні дослідження, наприклад 7 років.

Результати проекту будуть мати практичні наслідки, забезпечать матеріалами для програми моніторингу (детальний аналіз регіону, контексту програми, і навіть прямий збір показників для потреб моніторингу впровадження Програми). Результати проектів повинні бути опубліковані на мовах учасників та на англійській мові. У проекті повинні бути передбачені регулярні конференції.

Структурою, що виконуватиме проект має стати консорціум наукових закладів з усіх регіонів співпраці, а також структур з-поза зони підтримки, але зі значним досвідом роботи у транскордонних дослідженнях. Партнерами проекту могли б стати Люблінський університет імені Марії Кюрі-Склодовської, Львівський університет і Білоруський державний університету у Мінську.

Оціночний бюджет проекту: 2.2 млн.євро.

5.2.11 Приклади кращої практики транскордонних проектів

У цій частині звіту наведені приклади кращої практики європейського територіального співробітництва. Приклади подані відповідно до трьох пріоритетів запропонованих для Програми.

Пріоритет 1. Підтримка соціально-економічної інтеграції прикордонних територій

Назва проекту

Розбудова смуг руху в прикордонному пункті перетину Ніірала

Програма

Програма Транскордонного співробітництва Фінляндія (Карелія) - Росія на 2007-2013 роки.

Партнери

Митна служба Фінляндії, Фінляндія; Фінська прикордонна служба, прикордонний округ Північна Карелія, Фінляндії, Міністерство будівництва Республіки Карелія, Росія.

Опис проекту

Проект спрямований на підвищення пропускної спроможності пункту перетину кордону Ніірале на фінсько-російському кордоні. Покращення якості і швидкості перетину кордону означає збільшення транскордонного співробітництва в багатьох сферах (соціальній, економічній, тощо). Проект включав в себе створення плану модернізації пункту перетину кордону, яка згодом була реалізована. Його найбільш важливою частиною, було створення нових смуг та закупівля обладнання, необхідного для виконання прикордонного контролю.

Більше інформації

<http://www.kareliaenpi.eu/en/themes/lsp-projektit/projects/279>

Назва проекту

Разом проти транскордонної злочинності (*Im Tandem gegen die Grenzkriminalität*)

Програма

Програма транскордонної співпраці: Польща (Любуське воєводство) – Бранденбург 2007-2013.

Партнери

Бранденбурзький штаб-офіс державної політики, провінційна штаб-квартира поліції в Гожу Великопольський, провінційна штаб-квартира поліції в Щеціні .

Опис проекту

Проект спрямований на створення і зміцнення співпраці між польською та німецької поліцією у транскордонному регіоні. Це лише один з кількох елементів співпраці, що відбувається поза межами проекту (на загальних підставах, що фінансуються з національних фондів). Таким чином, проект скеровано на підтримку співробітництва (його бюджет відносно малий : 45 000 євро на період 2012-2014 років) . Найбільш важливі заходи в рамках проекту - навчальні курси для польських і німецьких поліцейських. Навчальні курси включають викладання польської та німецької мов (базовий рівень та вдосконалення існуючих мовних навичок), а також професійну тематику поліції: закони сусідньої країни, процедури, тощо. Навчальні курси покликані полегшити роботу поліцейських, посадові обов'язки яких потребують від них контактувати з людьми із сусідньої країни. Співпраця польських і німецьких поліцейських полягає у спільному патрулюванні за участю принаймні одного польського і одного німецького патруля. Такі патрулі працюють під час подій, що приваблюють багато людей з обох боків кордону, такі як, наприклад, Зупинка Вудсток в Костшині.

Більше інформації

<http://www.internetwache.brandenburg.de/sixcms/detail.php/10938128>

Назва проекту

Балтійська мережа активної освіти у взаємодії «люди до людей» – EDUpeople.

Програма

Південно-балтійська Програма Транскордонної Співпраці 2007 – 2013

Партнери

Науковий центр ЕКСПЕРИМЕНТ (Гдиня); eXperimentLabbet (Кальмару)

Опис проекту

Проект спрямований на розвиток співпраці між науковими центрами і розширення обсягів освітньої діяльності з використанням сучасних методів і підходів (експерименти, участь) . Проект дозволив збільшити пропозицію привабливих форм наукової освіти. Це відповідає намірам збільшити знання і компетенції людей, що, в кінцевому рахунку, має призвести до інноваційності та загального збільшення якості життя. Основними заходами в рамках даного проекту були: два семінари по питаннях активної освіти; шість тренінгів та курси для викладачів, щодо методів і форм активного навчання; циклічні «фестивалі експериментів». Крім того, були підготовлені портативні набори освітніх інструментів, що дозволяють для проведення експериментів у галузі фізики і оптики (набори використовуються школами в регіоні). Транскордонне співробітництво в рамках проекту дозволило здійснити обмін знаннями та досвідом і призвело до поліпшення якості та ефективності заходів, що проводились в рамках проекту.

Більше інформації:

http://en.southbaltic.eu/db/index.php?p=6&id_db=4&id_record=80

Назва проекту

Європейські дні Добросусідства: Збереже-Адамчуки

Програма

Програма транскордонного співробітництва: Польща-Білорусь-Україна 2007-2013

Партнери

Фонд Духовної Культури Прикордоння та органи місцевого самоврядування різних міст

Опис проекту

Проект має циклічний характер, в 2013 р. пройшов 10-ий цикл. Визначним є те, що подія відбувається по обидві сторони кордону, як правило там, де нема постійного пункту перетину кордону. У 2013 між Польщею та Україною, поруч із Збереже (Влодавський повіт, Польща) та Адамчуками (Шацький район, Україна), на річці Буг, був побудований понтонний міст і відкритий пункт пропуску для пішохідного та велосипедного руху. Впродовж семи днів кордон перетнули майже 36000 осіб. Причини перетину кордону були пов'язані з подією, яка включало безліч розваг: культурних, рекреаційних, спортивних і туристичних. Була організована також конференція на тему «Наше Полісся, наш Буг» і Поліський Економічний Форум. Тематично, проект є досить типовим м'яким проектом, який фінансуються з фонду мікропроектів. Що робить його унікальним і заслуговує особливої уваги, так це відкриття кордону в місці, де він, як правило, закритий і той факт, що події відбуваються безпосередньо поблизу кордону, на обох сторонах. Це дає учасникам проекту безліч можливостей для створення прямих контактів з сусідами з іншого боку кордону.

Більше інформації

<http://fkdp.pl/europejskie-dni-dobrosasiedztwa-otwieraja-granice.html#more-3049>

Назва проекту

Транскордонна кухня: Гожув Великопольський – Франкфурт на Одрі. Освітня співпраця між Польщею та Німеччиною щодо спільного ринку туристичних послуг.

Програма

Програма Транскордонного співробітництва: Польща (Любуське воєводство) – Бранденбург 2007-2013.

Партнери

Місто Гожув Великопольський (Кулінарна школа Фебронії Гаєвської-Карамаць); Освітній центр будівництва Франкфурт на Одрі.

Опис проекту

Проект спрямований на підвищення якості професійної освіти в ресторанному бізнесі. Добра професійна освіта є важливим чинником для працевлаштування молодих людей. З точки зору регіону, важливо, що підвищення якості послуг освіченого кухаря, призводить до поліпшенні послуг у сфері громадського харчування, які, у свою чергу, мають вплив на туристичний потенціал регіону. Частиною проекту було створення польсько-німецького освітнього центру в Гожуві Великопольському, що складається з сучасно обладнаних приміщень для проведення семінарів у сфері харчування. Завдяки закупленому обладнанню, навчання молодих людей відбувається в умовах, наближених до майбутнього робочого місця. Проект також включав навчальні візити в регіони, що дозволило учасникам ознайомитись з регіональними продуктами. Опрацьовано та видано книгу «Меню вздовж Одру. Кулінарний і туристичний путівник Бранденбургської та Любуської землі», який містить, в тому числі рецепти регіональних страв польської та німецької частин транскордонної території.

Більше інформації

<http://przepisnadobraszkola.edupage.org/>

Пріоритет 2: Збільшення інноваційності економіки прикордонного регіону

Назва проекту

Творче середовище навчання – збільшення зданості школи навчати лідирувати та навчатись у мінливому світі - CreatLearn

Програма

Південно-балтійська Програма Транскордонного Співробітництва 2007 – 2013.

Партнери

Kalmar Municipality; Swedish National Touring Theatre Kalmar; Hanseatic м. Росток; міська рада м. Бад Доберан; Муніципалітет м. Гульдборгсунд; університет Лінней/ Школа педагогіки, психології та спортивних наук.

Опис проекту

Мета проекту – розробка, впровадження та оцінка експериментального проекту щодо адаптації шкіл до нових, творчих методів навчання у швидкозмінному соціально-економічному середовищі. Важливим аспектом проекту є обмін знаннями та передовим досвідом між партнерами з різних установ обох країн. Діяльність в рамках проекту включала проведення спільних транскордонних конференцій та семінарів; навчальні курси для вчителів щодо творчих методів навчання, підготовку освітніх Програма на тему «громадянська свідомість (мужність) у громадах Південно-балтійського регіону», підготовку публікації, щодо передової практики у творчій освіті. Проект призведе до підвищення якості викладання, не тільки в інституціях-учасниках, але й завдяки передбаченій можливості передачі досвіду через відповідні заходи.

Більше інформації

<http://skolscenen-creatlearn.riksteatern.se/>

Назва проекту

Інтеграція та навчання студентів, випускників та МСП в сфері управління промисловим дизайном (DesignSHIP)

Програма

Південно-балтійська Програма Транскордонного Співробітництва 2007 – 2013.

Партнери

Інноваційний центр Гдині; Асоціація промоції Ганзеатського інституту підприємництва та регіонального розвитку, Ростоцький університет; Вісмарський університет прикладних наук: технології, бізнесу та дизайну; Шведська фундація промислового дизайну.

Опис проекту

Проект спрямований на розвиток економіки та освіти в промисловому дизайні. Основними напрямками діяльності в рамках проекту була всебічна підтримка студентів та випускників. Щороку, впродовж трьох років, надавалась підтримка п'ятьом групам по 6 чоловік. Кожна група складалась із студентів та випускників різних сфер знань (мистецтво, промисловий дизайн, архітектура, економіка, менеджмент, бізнес, право) . В рамках щорічної Програми, проектна група повинна була виконати завдання, яке вимагає підготовки комплексного плану дій, включаючи всі пов'язані з проектом питання - організаційні, фінансові і юридичні, тощо. Учасники проекту мали можливість розвивати свої навички та збільшувати знання шляхом участі у курсах і навчальних візитах, розроблений спеціально для їх потреб. Робота групи завершувалась презентацією на спільному семінарі ідей та запропонованих розв'язків. Презентації оцінювались експертами у сфері промислового дизайну. Впровадження проекту дало можливість співпраці та передачі знань і кращого досвіду між його учасниками, що в довготерміновій перспективі приведе до вищого рівня професіоналізму та якості їх діяльності.

Більше інформації

<http://balticdesignship.com/>

Назва проекту

Товариство інноваційних матеріалів м.Оресунд

Оресунд-Каттегат-Скагерак Програма 2007 – 2013, Interreg IVA

Партнери

Університет Оресунда; Університет Лундса; Університет Кобенхаунс; DTU; Університет Роскількде; ESS Скандинавія; MAX Lab; Потужності Копенгагена; Інвестиції у Skåne; Мальмо Хогскола.

Опис проекту

Проект був спрямований на створення основи для скоординованого розвитку сектору нових матеріалів у регіоні. У регіоні багато науково-дослідних інститутів та підприємств, що займаються новими матеріалами. Вихідною точкою проекту було припущення, що координація їх діяльності може сприяти створенню доданої вартості і зміцнити позицію регіону в сфері новітніх матеріалів. Основною діяльністю в рамках проекту, була підтримка сектору та підготовка передумов для створення системи освіти в області нових матеріалів, системи підтримки стартапів, передачі знань у технопарки, створення атмосфери співробітництва і каналів передачі інформації між різними зацікавленими сторонами. Реалізовано ряд рекламних заходів, спрямованих на створення бренду сектору нових матеріалів у регіоні. Важливим елементом проекту стало планування та координація майбутніх спільних ініціатив регіонального сектору нових матеріалів та інших суб'єктів зацікавлених у розвитку сектора (наприклад, регіональних і місцевих органів влади). Проект є прикладом діяльності спрямованої на підвищення інноваційності наукомісткого сектора, головним чином шляхом стимулювання співробітництва та координації діяльності.

Більше інформації

<http://www.oresund.org/materials>

Назва проекту

Мережа наукових навиків Уелс-Ірландія– WINSS

Програма

Програма Ірландія Уелс 2007 – 2013, Interreg IVA.

Партнери

Інститут технології м.Ватерфорд; Школа Хімії, Університет м.Бангор.

Опис проекту

Проект спрямований на зміцнення навиків людей у транскордонному регіоні щодо науково-дослідної діяльності в сфері природничих наук. Збільшення якості людського капіталу в цій області зміцнює науково-дослідний та промисловий сектори регіону. В рамках проекту реалізовано три основні види діяльності: (1) спеціальні курси та тренінги для науковців природничих наук, (наприклад, щодо передових методів дослідження), (2) впровадження передових інноваційних науково-дослідних проектів у чотирьох областях: фармацевтика, промислові біотрансформації, медичні прилади, сенсори і, (3) заходи з метою поширення досвіду і встановлення контактів і співпраці між різними суб'єктами обох країн (підприємствами, науково-дослідними інститутами, публічною адміністрацією).

Більше інформації

<http://www.winss.org/index.php/ireland/home/>

Назва проекту

Професійно-технічна освіта у прикордонному регіоні, як основа розвитку підприємництва

Програма

Програма Транскордонного співробітництва Польща-Литва 2007-2013.

Партнери

Повіт Гіжицько (Польща); Професійно-технічний освітній центр м. Алітус (Литва).

Опис проекту

Проект спрямований на підвищення потенціалу розвитку населених пунктів що беруть участь у проекті, за рахунок збільшення обсягу та якості професійної освіти, підвищення якості людського капіталу, а також розробки основних напрямків підприємницької діяльності. В рамках проекту модернізовано повітовий Центр практичної освіти в Гіжицьку та Центру професійної освіти в Алітус, включно з придбанням нового обладнання, підготовлено публікацію щодо стану підприємництва в Гіжицькому повіті та місті Алітус; проведено два бізнес-форуми і дві конференції з питань професійної освіти, проведено тренінги для співробітників щодо публічних закупівель з урахуванням умов країн-партнера, організовано стажування для студентів професійно-технічних училищ (80 студентів). Участь партнерів з обох країн, дозволила обмінятися досвідом і передовою практикою, що має вплив на ефективність їх діяльності.

Більше інформації

http://wrota.warmia.mazury.pl/powiat_gizycki/Edukacja/Aktualnosci/Edukacja-zawodowa-w-regionie-transgranicznym-podstawa-rozwoju-przedsiębiorczosci.html

Пріоритет 3.Покращення якості життя на прикордонних територіях

Назва проекту

Налагодження системи спільної протидії хімічним та нафтовим виливам у річку Західна Двіна (Даугава) у зимовий період.

Програма

Програма Латвія-Литва-Білорусь 2007 – 2013, Interreg IVA.

Партнери

Державна пожежно-рятувальна служба міста Утена, (Литва); Організація «Вітебський регіональний департамент Міністерства надзвичайних ситуацій Білорусі» (Білорусь); Державна пожежно-рятувальна служба «Республіканська бригада спеціального призначення» Міністерства надзвичайних ситуацій Білорусі.

Опис проекту

Проект спрямований на створення системи пом'якшення впливу розливу відходів у річку Даугава, що протікає через Білорусь, Латвію, а потім впадає у Балтійське море. Коло ріки розташовані промислові потужності, що створюють загрозу потрапляння у воду небезпечних для середовища речовин. Транскордонний характер річки призводить до того, що будь-який розлив у Білорусі (верхня частина ріки) вимагає заходів на території обох країн (Білорусь і Латвія). У такій ситуації ключовим фактором є хороший обмін інформацією та координація діяльності. Впровадження проекту сприяло упорядкуванню цих процесів. Основні заходи по проекту включали проведення двох спеціалізованих навчань для представників служб, відповідальних за боротьбу та наслідки розливів і моделювання ситуацій серйозних розливів. Закуплено фахове обладнання, що використовується для боротьби з розливами і підготовлені плани надзвичайної діяльності при різних типах розливів.

Більше інформації

http://www.enpi-cbc.eu/go.php/eng/1VL_1117_project_LLБ_1_057/754

Назва проекту

Обмін ноу-хау у сфері сортування сміття

Програма

Програма Транскордонного співробітництва Словаччина-Австрія 2007-2013, Interreg IVA.

Партнери

Місто Скалиця; GAUM- Мережа природоохоронних асоціацій у м.Безірк.

Опис проекту

Проект спрямований на поліпшення управління відходами в місті Скалиця і його околицях. Мета - збільшити обсяги сортування та переробки органічних відходів . У реалізації проекту взяли участь австрійські партнери, які сприяли передачі досвіду і ноу-хау. Основними заходами в рамках проекту були: придбання і установка контейнерів для органічних відходів, створення сучасної установки для компосту і придбання спеціальних інструментів, рекламні заходи щодо впровадження органічних методів поводження з відходами (у тому числі спеціальних заходів серед підприємств громадського харчування). Також були проаналізовані різні моделі фінансування збору та утилізації органічних відходів.

Назва проекту

Спільна магістерська програма – управління відновлювальними джерелами енергії - ARGOS

Програма

Басейн Чорного моря 2007-2013.

Партнери

“Ovidius” Університет м. Константа, південно-східна Румунія; Таврійський національний університет, Крим, Україна, Технічний університет Молдови, Чісінау, Молдова, Технічний університет м.Варна, Варна, Болгарія, Стамбульський технічний університет, Стамбул, Туреччина.

Опис проекту

Проект спрямований на підвищення якості вищої освіти з питань що стосуються відновлюваних джерел енергії. До проекту увійшло шість університетів із шести середземноморських держав. Проект включав в себе багато м'яких заходів. Розпочався з підготування переліку методів і обсягів освіти щодо відновлювальних джерел енергії в країнах, залучених до проекту. Це послужило основою для підготовки спільних магістерських програм (за стандартами Болонської конвенції – навчання другого рівня). Діяльність до якої безпосередньо були залучені студенти - інтерактивні вебінари (кожен з яких включав 60 осіб), а також 10 –денна літня школа. Проект дозволив розвинути співпрацю між університетами-учасниками та співробітниками цих установ не тільки в сфері освіти, але і у науково-дослідній сфері. Особливо позитивним і важливим аспектом проекту було те, що з одного боку він стосувався важливої та перспективної тематики відновлюваних джерел енергії, а з іншого - дозволив налагодити співпрацю, обмінялись досвідом і передовою практикою, а також можливість краще зрозуміти один одного представникам різних національностей .

Більше інформації

www.bsun.org/argos

Назва проекту

Бізнес – природі: інтегрований підхід до МСП та підприємництва у природних зонах

Програма

Програма Міжрегіональної Співпраці INTERREG IV C

Партнери

Польська Агенція Розвитку Туризму у Варшаві, Вармінсько-Мазурська Агенція Регіонального розвитку (Польща), Інститут економічного розвитку провінції Оренсе (Іспанія); Регіональний офіс Остерготленд (Швеція), Провінція Перуджа (Італія), Регіональний комітет з розвитку туризму в Оверні (Франція); Графство Повіс (Великобританія); Фундація Gran Paradis (Італія), Асоціація розвитку регіону Альто Тамега (Португалія); Муніципалітет Велико Тирново (Болгарія); Центр місцевого розвитку в м. Пивка (Словенія).

Опис проекту

Проект спрямований на виявлення та поширення передового досвіду підтримки розвитку підприємництва, з урахуванням високих стандартів охорони навколишнього середовища в регіонах високої природної цінності. Таким чином, проект стосувався двох важливих напрямків: охорони навколишнього середовища та розвитку підприємництва. Створення добрих умов для економічного розвитку є особливо серйозною проблемою в регіонах, що перебувають під захистом. Тому, обмін міжнародним досвідом є особливо важливим у такому випадку. В рамках проекту виявлено і описано 40 випадків передового досвіду. Партнери проекту мали можливість обміну знаннями та досвідом під час нарад в рамках проекту, а також ознайомлення з передовим досвідом, під час навчальних візитів. Важливим елементом проекту є рекомендації заходів в регіонах проекту.

Більше інформації

www.business2nature.eu

Назва проекту

Підтримка сталого розвитку міста Сортавала з метою поліпшення екологічної ситуації

Програма

Програма Прикордонного Співробітництва: Фінляндія (Карелія) - Росія на 2007-2013 роки.

Партнери

Автономна некомерційна організація «Центр енергоефективності», Росія; муніципальне унітарне комунальне підприємство централізованого теплопостачання, Росія; муніципальне унітарне комунальне підприємство Водоканал, Росія; муніципальне унітарне комунальне підприємство Чисте місто, Росія; Keupro Oy, Фінляндія; Rougu Finland Oy, Фінляндія; Ecofoster Group Oy, Фінляндія .

Опис проекту

Проект спрямований на поліпшення якості природного середовища в російському місті Сортавала. Проект включає ряд м'яких заходів. Розпочався з оцінки та визначення найбільш важливих проблем і викликів. Проект спирався значною мірою на досвід фінських партнерів у вирішенні аналогічних проблем. Співпраця передбачала участь у спільних семінарах, навчальні поїздки, а також постійну участь фінських експертів у проекті. Результатом проекту стало техніко-економічне обґрунтування для інфраструктури очистки вод, каналізації, управління сміттям та теплопостачання. Підготований пакет технічної документації, виявлені та описані приклади кращої практики державно-приватного партнерства в галузі охорони навколишнього середовища. Проект мав значний транскордонний ефект, що полягав у передачі знань і досвіду між партнерами з різних сторін кордону.

Більше інформації

<http://www.kareliaenpi.eu/fi/teemat/cross-border-solutions/hankkeet/163-support-to-sustainable-development-of-sortavala-town-for-the-improvement-of-environmental-situation>

5.2.12 Бенефіціари проекту

Перелік бенефіціарів нової Програми не повинен бути відмінним від попередньої. Він повинен включати всі структури, які можуть реалізовувати проекти, відповідні цілям, пріоритетам та заходам Програми. У зв'язку з характером Програми, переважно це публічні органи влади, органи місцевого самоврядування та підвладні їм структури (школи, громадські центри, спортивні центри), вищі навчальні заклади, служби (поліція, екологія, рятувальні медичні служби, пожежні служби, тощо), громадські організації (асоціації, фонди).

5.2.13 Оцінка проектів та критерії відбору

Одним з ключових факторів, що впливають на досягнення цілей Програми шляхом впровадження проектів, є належний вибір критеріїв оцінки, а також відбір проектів. Тому, визначені критерії повинні дозволити обрати кращі проекти, які мають шанс досягнення сталого ефекту, а, отже, ефективної реалізації цілей Програми.

При розробці системи критеріїв оцінки та відбору проектів у рамках Програми, ми пропонуємо використовувати багаторічний досвід в реалізації європейського територіального співробітництва, зібраний у публікації INTERACT. Перш за все, ми пропонуємо виділити два типи критеріїв: пов'язаних з тематикою проекту (тематичні) та пов'язаних з впровадженням проекту (технічні). Тематичними є наступні критерії:

- *відповідність цілям програми;*
- *додаткової вартості, в розумінні створення в часі впровадження проекту:*
 - *інновацій,*
 - *співпраці між учасниками з обох сторін кордону (потреба співпраці для виконання проекту; ефект від співпраці),*
 - *компліментарність раніше впроваджуваним проектам,*
- *сумарні ефекти впровадження проекту, вимірювані показниками запланованими для досягнення (продукти, результати, індикатори впливу);*
- *горизонтальні питання (наприклад, рівні можливості, стабільне зростання, тощо).*

Технічними є наступні критерії:

- *якість організації проекту (план дій, розподіл завдань та обсягів робіт, графік виконання);*
- *партнерство/управління (відповідна структура та управлінські процедури; залучення партнерів);*

- *бюджет* (реалістичний бюджет, його об'єднання, відповідні співвідношення затрат-вигод та ефективності);
- *комунікація* (належний спосіб інформування цільових груп про проект).

Слід зазначити, що тематичні критерії повинні, безумовно, мати більшу вагу в остаточній оцінці, ніж технічні критерії. Інтерпретація окремих показників і методів оцінки та відбору проектів, у тому числі оцінки за певними критеріями (кількість отриманих очок, вага), повинна коректуватися з урахуванням конкретних заходів і умов конкурсу.

5.2.14 Заходи націлені на створення проектних партнерств

Створення проектних партнерств може бути підтримане шляхом організації зустрічей, інформаційної та рекламної кампаній, веб-сайту та залучення місцевих та регіональних органів влади.

Форуми партнерів повинні організовуватись Спільним технічним секретаріатом. Важливо відзначити, що такі форуми повинні проводитись заздалегідь, до оголошення конкурсу (у разі потреби, також і після його оголошення), щоб потенційні партнери мали достатньо часу для обдумування і обговорення проекту. Необхідно організувати зустрічі у різних регіонах співпраці. В обґрунтованих випадках, форуми можуть бути обмежені тематикою, що стосується лише обраних заходів Програми. По мірі впровадження Програми, бажано залучати до участі в таких зустрічах бенефіціарів, що реалізували найбільш цікаві проекти, щоб вони могли б поділитися своїм досвідом з потенційними новими партнерами.

Інший фактор, який може суттєво впливати на створення проектних партнерств - доступність і прозорість інформації про Програму. В рамках інформаційних та рекламних кампаній повинні висвітлюватись заходи, які будуть підтримані Програмою, робиться наголос на перспективи співпраці і вигоди, які можуть бути отримані в результаті здійснення ініціатив у рамках Програми (як бенефіціарами, так і середовищем). Важливо відзначити, що інформація про намір оголошення конкурсу, повинна бути опублікована завчасно. Коли конкурс заявок оголошено, необхідно публікувати інформацію про навчальні програми для потенційних бенефіціарів. Таке навчання слід організовувати таким чином, щоб сприяти налагодженню партнерств (тематичні групи, семінари). Кампанія повинна бути спрямована в першу чергу на менші структури, які не мають досвіду співпраці. Таким чином, акцент повинен бути зроблений на заохоченні та промоції мікропроектів, оскільки вони можуть розглядатися як «вхідні ворота» для участі в Програмі.

Ще одна ініціатива, що доповнює описану вище діяльність, підтримка комплексного веб-сайту Програми, який повинен містити дві основні складові: перша - єдина база даних для збору і розповсюдження інформації про здійснені і плановані проекти, оголошення конкурсів та чітке тлумачення правил і законодавчих вимог. Друга – пошук

партнера подібного профілю роботи. З цією метою слід також використовувати інструменти соціальних мереж (наприклад, Facebook, Twitter).

Останнє, але не менш важливе: місцеві та регіональні органи влади можуть долучитись до Програми двома способами. По-перше, використовуючи свої інституційні угоди з метою сприяння Програмі і наданні підтримки у пошуку потенційних партнерів. По-друге, за рахунок координації існуючих мереж співробітництва (галузеві мережі, форуми ГО), що дозволить використовувати потенціал для встановлення контактів між потенційними партнерами. У зв'язку з цим, посилення участі єврорегіонів матиме особливе значення, оскільки вони являють собою стабільні і відносно усталені структури.

6 Інституційні та системні розв'язки

6.1 Вступ

Як запропоновано у методологічному звіті, формування та впровадження системи обговорюваної Програми вимагає загального підходу, який складається з наступних елементів (Рис. 6) :

- Адекватності системи парадигмі, що лежить в основі Стратегії Європи 2020, та вимогам досягнення цілей Програми Сусідства 2014-2020 (європейський контекст);
- Адміністративного потенціалу країн-партнерів з точки зору потреб впровадження Програми Європейського Інструменту Сусідства (національний контекст);
- Досвіду реалізації Програми і відповідних висновків, щодо оцінки ефективності існуючої системи відбору мікропроектів і бажаних модифікацій; оцінки обґрунтованості реалізації парасолькових проектів, як в інших програмах Європейського Територіального Співробітництва; впровадження електронної системи подачі заявок та інших покращень (програмний контекст);
- Врахування бачення Європейської комісії щодо системи впровадження (передане замовнику в часі підписання контракту).

Пропонована система впровадження Програми буде створена з врахуванням всіх згаданих елементів і відповідатиме цілям, методам і отриманій інформації. Пропоновані рішення будуть прийняті з врахуванням реальних технічних, організаційних, фінансових та культурних можливостей країн, що беруть участь в програмі.

Рис 6. Аналітична схема системи впровадження 2013-2020

Джерело: власне опрацювання.

6.2 Оптимальні розв'язки щодо системи впровадження нової Програми

Аналіз попереднього досвіду показує, що основні розв'язки є правильними і доводять свою спроможність у існуючих обставинах. Так вважає більшість експертів і респондентів що відповіли на питання (статистика змінювалась в залежності від питань, деякі питання не отримали відповіді) . Пропоновані ключові рішення узгоджуються з основними національними та європейськими документами, що говорить про те, що вони не зіштовхнуться з проблемами на етапі їх впровадження². Серед опитаних, 63,2% (з 272 осіб) висловили думку, що система управління використана у попередніх програмних періодах, відповідає цілям Програми, 18,8% вагалися з відповіддю, а 14,3% дали негативну оцінку. Експерти вказують на дві основні причини, чому не слід змінювати існуючу систему управління. По-перше, сьогодні вона функціонує належним чином і задовольняє всі зацікавлені сторони (за винятком мікропроектів, які будуть обговорені нижче). По-друге, будь-яка істотна зміна може призвести до затримки початку здійснення Програми. Слід також відзначити, що існуюча система повністю сумісна з нормами Європейського Союзу та Європейської Програми Сусідства. Крім того, існуючі усталення дозволять швидше, ніж у минулому, розпочати Програму (завдяки досвіду, накопиченому в попередній період). При розгляді можливих рішень слід враховувати діагноз території регіонів співпраці. Незважаючи на безліч істотних змін, у розвитку, як і раніше, присутні асиметрії (див. ЄС 2008, діагноз). Даний аналіз вказує на те, що і надалі є багато можливостей для пристосування загальних організаційних рішень до специфічних потреб територій (МакМастер і співавт. 2013) . Дані та аналіз ходу реалізації ЄПС в різних країнах–партнерах представлені в ЄК 2013а, ЄК 2012.

Тому, буде оправданим сказати, що основні інституційні елементи системи впровадження повинні бути наступними:

- Спільний моніторинговий комітет (СМК)
- Спільний орган управління (СОУ) – Міністерство регіонального розвитку Республіки Польща
- Спільний технічний секретаріат (СТС) – спільний операційний відділ що допомагає СОУ та СМК у виконанні їх обов'язків;
- Аудиторський орган та /або Контактні пункти контролю.

²In case of the EU: UE 2011 (Proposal of the European Neighborhood Instrument); EU 2010 (Europe 2020 Strategy). In case of Belarus: with the National Strategy for the Sustainable Socio-economic Development of the Republic of Belarus Until 2020; In case of Ukraine: State Programme for the Socio-Economic Development of Ukraine for 2004-2015; Cross-border Cooperation Act. In case of Poland it is compliant with the main proposed strategies (National Regional Development Strategy 2010-2010; Long Term National Development Strategy (2013) and Medium Term National Development Strategy (2012), Long Term Spatial Development Concept 2030 (2011).

Для того, щоб полегшити спілкування з бенефіціарами, дочірні структури СТС-інфоцентри, з деякими функціями делегованими від СТС, повинні діяти у країнах-партнерах (Брест та Львів).

Їх завданням є виконання аналогічних до попереднього періоду функцій. Основна зміна (див. нижче) - повторне залучення єврорегіонів як установ, що можуть впроваджувати мікропроекти. Обговорювалась можливість виконання цієї ролі органами самоврядування місцевого або регіонального рівня. Такий розв'язок не надто переконливий, оскільки їх адміністративне навантаження і територіальна відповідальність створювали б складні проблеми, які не з'являться у випадку єврорегіонів. Цілком можливо, що остаточне рішення ЄС (чи PL, UA, BY) щодо системи управління/впровадження, виключить єврорегіони з посади посередника. Наразі, проект правил ЄПС ПТС (Проект був наданий авторам звіту MPP) - не висвітлює це питання. Проте, якщо це так, СОУ повинен взяти на себе управлінські функції або делегувати їх іншим відповідним установам, які можуть працювати по обидві сторони кордону .

Зазначені елементи системи управління, повинні забезпечити швидкий початок впровадження Програми . Опитані експерти висловили думку, що істотні зміни, в тому числі впровадження невідомих елементів неперевіраних в минулому, можуть призвести до принаймні тимчасових проблем впровадження та затримок. Беручи до уваги не тільки думки експертів, а й висновки, що містяться в літературі, мікропроекти (в основному типу «люди до людей») відіграють дуже важливу роль у створенні транскордонних відносин і з часом можуть призвести до спільної реалізації великих проектів.³

Опитані фахівці східних досліджень, вважають, що система управління є важливою, але її функціонування в значній мірі залежить від важливих інституційних та політичних питань. Взаємна довіра і готовність до співпраці – необхідні передумови успішної реалізації Програми. З огляду на це, взаємні порозуміння досягнуті в період 2007-2013 років можуть постраждати від впровадження сумнівних або неперевіраних рішень. Повертаючись до ролі єврорегіонів та можливостей використовувати їх досвід у здійсненні мікропроектів та розбудовані прикордонні контакти. Беручи до уваги різний досвід і операційні проблеми у парасольковій системі впровадження мікропроектів, участь євро регіонів, як операційних агенцій мікропроектів - бажана.

Підсумовуючи: чим більш перевірені, ефективні та дієві рішення будуть використані, тим успішнішою буде реалізація Програми. Є зовнішні питання, які можуть впливати на прогрес у швидкому запуску та впровадженню Програми, але перевірена система, безсумнівно сприятиме позитивному відношенню зацікавлених сторін. Немає необхідності пояснювати в деталях систему управління, яка діяла у період 2007-2013

³For more info about the significance of 'people to people' types of projects see: EU 2011a. Even if it brings examples from ETC programmes, it is of a universal character and is meaningful also for ENP activities.

пр. (з деякими сумнівами щодо ідеї впровадження парасолькових проектів), так як вона доступна МРР та СОУ. Якщо Правила ЄПС ПТС не будуть змінені, вони повинні бути враховані.

6.2.1 Адміністративний потенціал країн-партнерів по відношенню до впровадження ЄС

Зайве говорити, що інституційні системи країн-учасниць відрізняються між собою. Найбільш децентралізованою є адміністративна система Польщі. В Білорусі та на Україні адміністративна системи прийняття рішень, на сьогоднішній день, є більш централізованою. Ця відмінність має бути прийнята до уваги, коли йдеться про адміністративний потенціал. Найпростішою є ситуація в Польщі. Ймовірно, кращим способом представити це питання за допомогою даних анкетного дослідження. З 260 респондентів, які представляють усі три країни, управлінський потенціал в Польщі 56,5% оцінили її як високий, 14,2% - як дуже високий, 18,5% - як середній, тоді як тільки 5,8%, як низький, або дуже низький і 10,8% - складно оцінити. В Україні відповіді були наступними: 13,8% дуже високий, 2,7% - високий, 37,3% - середній, 20,4% - низький, 8,1% - дуже низький, а 17,7% не змогли відповісти на питання. У Білорусі, була порівняно велика кількість респондентів, які не змогли оцінити чи адміністративний потенціал є достатнім для впровадження Програми - 38,8%. 11,2% оцінили його як високий, 0,3% - дуже високий, 17,7% - середній, 18,8% - низький, і 8,1% - як дуже низький. Всього 70,7% респондентів оцінили управлінський потенціал у Польщі, як високий або дуже високий, у той час як у випадку з Україною і Білоруссю відповідні становили 16,5% і 11,5%. Якщо до цього додати «середній», різниця буде помітною, проте не критичною. Однак, все ще існують важливі відмінності у питанні адміністративного потенціалу, що повинно бути враховано при обговоренні детальних управлінських розв'язків.

Остаточне рішення має базуватись на практичних випробуваннях в окремих країнах. Проблема може полягати не у ІКТ, а у розподілі повноважень щодо прийняття рішень, що може суттєво вплинути на можливість електронної подачі заявок в деяких країнах (можливо ВУ). Тобто, хоча це мало ймовірно, система може мати слабкі місця. Можливо, рішення слід приймати по кожному конкретному випадку (залежно від кордону і типу проекту). У будь-якому разі слід робити все можливе для сприяння більш широкому використанню ІКТ в системі управління Програмою.

Доволі критичними (загального характеру а не по питаннях імплементації) були публікації у країнах-партнерах, хоча вони також вказали на напрямки необхідних покращень Програми (Гарвіш, 2010). Варто пам'ятати, що не всі очікування східних партнерів справдились до цього часу в рамках ЄПС. Це може бути так само (або і більше) важливо для майбутньої Європейської Політики Сусідства, ніж якість адміністрування або системи управління; або, як периферійність прикордонних

територій, яка виявилась однією з найскладніших проблем розвитку (див. Miszczuk 2013) . Проте, дані, представлені МРР 2012 щодо прогресу виконання Програми PL- BY – UA, не залишають сумнівів, що інтерес з боку потенційних бенефіціарів набагато вищий, ніж наявні фінансові ресурси. Звіт про транскордонне співробітництво після 2013 року, розроблений ЕГО, формулює ряд проблем, пов'язаних з програмами європейської територіальної співпраці, жодна з яких не має критичного характеру (ЕГО 2012), але може бути додатковим джерелом інформації.

Беручи до уваги всі наявні дані про відмінності між національними інституційними системами та адміністративним потенціалом всіх країн-учасниць, можливість збільшення відповідальності та кола обов'язків цих країн у 2013-2020 програмному циклі, не може бути оцінена як висока, так як вона в значній мірі залежить від національних інституційних систем і організаційної (адміністративної) культури, а відмінності між трьома країнами вимагають зваженого рішення, з тим щоб уникнути можливих труднощів при впровадженні Програми.

Це одне з найбільш спірних питань на думку експертів. На сьогоднішній день країни та організації, досягли рівня відносно ефективної співпраці . Таким чином, слід намагатись у майбутньому впроваджувати і поглиблювати концепцію спільного управління, при умові що це не матиме негативного впливу на існуючу систему. Так чи інакше, але спільне управління дозволить краще пристосовувати інструменти до потреб конкретної території.

6.2.2 Оцінка ефективності системи відбору мікропроектів у програмному періоді 2007-2013

Оцінка системи мікропроектів зроблена Центром економічного і соціального розвитку (2010) припускає, що система є незадовільною і має численні недоліки.

На даний момент переважає критична думка, щодо рішення, прийнятого стосовно вибору мікропроектів на період 2007-2013 років: система була менш ефективна, ніж у попередній період (до 2007 року). Вона була складною і недостатньо гнучкою. Головною причиною цього було те, що використаний розв'язок по-типу парасолькових проектів, запропонований до Заходу 3.2 (ініціативи місцевих громад) передбачає, що один основний партнер відповідає за управління багатьма іншими проектами, переважно інтегрованими мікропроектами опрацьованими і реалізованими іншими структурами. У випадку невдачі окремого мікропроекту (відмова, проблеми з впровадженням, невідповідність, тощо), потрібні тривалі і складні зміни в документації. Крім того, це додаткове адміністративне навантаження на Спільний технічний секретаріат. Тому немає нічого дивного, що колишня система (реалізація мікропроектів євро регіонами Бугу, Карпат, Німану і Біловезької пуші) була рекомендована майже всіма опитаними експертами.

Ймовірно, система відбору та оцінки проектів, може ґрунтуватись на переглянутих та пристосованих критеріях відбору програмного періоду 2004-2006, які довели свою дієздатність і знайомі бенефіціарам та організаціям виконавцям проектів.

Як вже було пояснено, впровадження у фонді мікропроектів розв'язку по типу парасолькових проектів, які використовуються у інших програмах територіального співробітництва, не принесло поліпшення у 2007-2013 роках. Не повторюючи аргументи, варто рекомендувати відновити колишню систему впровадження мікропроектів за посередництвом єврорегіонів, як більш ефективну, дієву і менш клопітну для всіх зацікавлених сторін. На думку всіх опитаних експертів, парасолькова система використана як розв'язок у Програмі 2007-2013 років, призвела до багатьох проблем, як для виконавців, так і для бенефіціарів. Крім того, вона не опиралась на наявний досвід і потенціал єврорегіонів. У разі програм ЄПС, з усіма їх особливостями, концепція парасолькових проектів може сповільнювати впровадження проектів.

Звичайно, за умови, що правила ЄС (кінцеві, а не проект) не виключають таких структур як єврорегіони з Програми. На сьогоднішній день питання не є кінцевим.

6.2.3 Аналіз можливості впровадження електронної подачі заявок

Впровадження електронної системи зробить процес подачі заявок на гранти Програми набагато простішим, швидшим і дешевшим. Однак, перш ніж впроваджувати систему, слід врахувати думки зацікавлених сторін. Як пам'ятаємо, не у всіх країнах адміністративний потенціал є на однаково високому рівні⁴. Також і відповіді на питання щодо можливості впровадження системи у конкретних країнах, не були однозначними. Серед 153 респондентів Польщі, 73,2% відповіли «так», 5,2% - «ні», а 21,6% - «Не знаю». Майже настільки ж позитивною була думка респондентів в Україні: серед 103 респондентів, 59,2% відповіли «так», 1,9% - «ні», 38,8% - «Не знаю». Що стосується Білорусі, то думку важче порівняти з іншими, оскільки кількість респондентів була значно меншою ніж в Польщі та Україні (всього 20 респондентів). З них переважна більшість (13) відповіли «Не знаю», 6 - «так» і 1 - «ні».

Ці дані дозволяють припустити, що прийняття рішення про впровадження електронної системи зараз, може бути передчасним, оскільки не всі готові до цього. Впровадження такої системи в деяких країнах, потенційно може призвести до хаосу в загальній системі. У всякому разі, натиск протягом програмного періоду 2014-2020, повинен бути зроблений на підготовку всіх країн до широкого використання електронних систем в реалізації програми.

Як згадувалося вище, запровадження електронного документообігу (зокрема, застосування системи електронної подачі заявок, так як вона, ймовірно, має ключове

⁴ The diagnosis presented in the UE 2008 Programme PL-BY-UA suggested wide differences in terms of various forms of infrastructure (including ICT) between the countries in question. This specific issue of the ENP was not discussed directly.

значення для ефективної реалізації Програми) дозволить підвищити ефективність управління програмою, при умові що всі країни - партнери технічно готові брати участь у такій системі . На даний момент немає однозначного підтвердження, що всі країни-учасниці готові і відповідають даній умові. Таким чином, рекомендується приділити більше уваги підготовці всіх зацікавлених сторін і зробити це додатковим завданням Програми 2014-2020 . Слід пам'ятати, однак, що на це питання можуть мати вплив (значимість якого важко оцінити) відмінності в адміністративних (інституційних) систем, які є унікальними для кожної з країн. У такому випадку будь-які зміни в системі управління можуть бути неефективними.

Основною трудностю, пов'язаною з управлінням, може бути сповільнення у надходженні заявок з деяких країн чи місцевостей, зокрема на початку реалізації програми, оскільки система там не функціонує належно. Невідомо чи буде відповідати з'єднання та обладнання потребам більшого обсягу трансферу даних. Відсутність досвіду у використанні нових рішень (технологій) також може призвести до збільшення кількості помилок, допущених у документах і множення чорнових документів (версій) в Інтернеті, тим самим, додаючи нові елементи хаосу в системі.

З аргументів «за» – прискорення процесу подачі заявок та ширше використання програмного забезпечення само по собі є перевагою. Незважаючи на всі проблеми які можуть виникнути, застосування електронної системи має бути введено з самого початку програми 2014-2020 . Звичайно, це має супроводжуватися необхідною і добре опрацьованою навчальною програмою для всіх зацікавлених сторін, для забезпечення ефективної роботи.

6.2.4 Висновки

Підводячи підсумок: ми припускали, що система впровадження піддається впливу трьох різних груп факторів, типових для європейського, національного та програмного контекстів. Виправданим буде сказати, що в цьому конкретному аспекті реалізації Програми, національний фактор, в значній мірі є зовнішніми і незалежними від управлінських інституцій, в той час як правила ЄС є відносно найбільш вагомими (адміністративний потенціал, а також рівень розвитку) . Програмний контекст є важливим, зокрема при виборі рішень щодо механізмів реалізації (наприклад, парасолькові проекти для потреб ініціатив місцевих громад, мікропроекти) . Як науковий аналіз (МакМастер і співавт. 2013) так і проект правил ЄС щодо регулювання наступного програмного періоду, залишають достатньо простору для маневру для всіх країн для пристосування (в рамках національних меж) до спільної системи реалізації /управління. Це також приводить до висновку, що система впровадження на наступний період повинна базуватись на кращому досвіді отриманому досі .

7 References

- Centrum Rozwoju Społeczno-Gospodarczego, 2010, Raport Końcowy. Ocena skuteczności systemu wdrażania Funduszu Małych Projektów i Projektów Sieciowych w Programie Operacyjnym Współpracy Transgranicznej Polska (Województwo Lubuskie) – Brandenburgia 2007 – 2013, w ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej, Szczecin; badanie ewaluacyjne na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego.
- CSIS & IFRI (Centre for Strategic and International Studies and Institut Français des Relations Internationales), 2008, Russia's 2020 Strategic Economic Goals and the Role of International Integration, Washington and Paris.
- Dziewoński K., 1967, Teoria regionu ekonomicznego, Przegląd Geograficzny, Nr 39(1), ss. 33-50.
- EC, 2010, COMMUNICATION FROM THE COMMISSION, EUROPE 2020: A strategy for smart, sustainable and inclusive growth.
- EC, 2012, JOINT STAFF WORKING DOCUMENT: Implementation of the European Neighbourhood Policy in 2012 Regional Report: Eastern Partnership.
- EC, 2013 a, JOINT STAFF WORKING DOCUMENT Implementation of the European Neighbourhood Policy in 2012 Statistical Annex.
- EC, 2013, JOIN(2013) 4 final, European Neighbourhood Policy: Working towards a Stronger Partnership.
- EGO, 2012, Wyzwania i cele dla programów współpracy trans granicznej z udziałem Polski po 2013 roku, raport dla Ministerstwa Rozwoju Regionalnego.
- EU 2011a, EUROPEAN TERRITORIAL COOPERATION. BUILDING BRIDGES BETWEEN PEOPLE, Brussels.
- EU, 2008, Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś- Ukraina 2007-2013.
- EU, 2011, Proposal for a REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL establishing a European Neighbourhood Instrument; {SEC(2011) 1466 final}{SEC(2011) 1467 final}.
- Gawrich A., Melnykovska I., Schweickert R., 2010, Neighbourhood Europeanization through ENP: The Case of Ukraine. Journal of Common Market Studies, Vol. 48. Number 5. pp. 1209–1235.
- Gorzela G., Płoszaj A., Smętkowski M., 2006, Ocena strategii rozwoju regionu - wykorzystanie modelu czterech kapitałów, Studia Regionalne i Lokalne, Nr 3(25)/2006, ss. 67 - 82.
- Gorzela G., Zawalińska K. (eds), 2013, European Territories: From Cooperation to Integration?, Warszawa: Wyd. Naukowe Scholar.

- GUS, 2011, Ruch graniczny oraz przepływy towarów i usług na zewnętrznej granicy Unii Europejskiej na terenie Polski, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa.
- INTERACT (2012) Project Application and Assessment in European Territorial Cooperation Programmes, Viborg: INTERACT.
- Kawałko, B., 2011, Wybrane problemy polsko-ukraińskiej współpracy transgranicznej, Barometr Regionalny, Analizy i prognozy nr 2(24)/2011.
- Komornicki T., 2003, Przestrzenne zróżnicowanie międzynarodowych powiązań społeczno-gospodarczych w Polsce, Prace Geograficzne nr 190, IGiPZ PAN, Warszawa.
- Krok K., Smętkowski M. (red.), 2006, Cross-border co-operation of Poland after EU enlargement, Wyd. Nauk. Scholar, Warszawa.
- MAiC, 2012, Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030 – trzecia fala nowoczesności.
- McMaster I., van der Zwet A., Vironen H., 2013, Territorial Cooperation Governance, in: G. Gorzelak, K. Zawalińska (eds) European Territories: From Cooperation to Integration?, Warszawa: Wyd. Naukowe Scholar.
- Miszcuk A., 2013, Uwarunkowania peryferyjności region przygranicznego, Lublin: Norbertinum.
- Miszcuk A., Smętkowski M., Płoszaj A., Celińska-Janowicz D., 2010, Aktualne problemy demograficzne regionu Polski wschodniej, Raporty i Analizy EUROREG 5/2010, Warszawa.
- MRR (Ministerstwo Rozwoju Regionalnego), 2012, Overview of the Programme Progress [CBC PL-BY-UA 2007-2013], presentation at the conference 'The Art of Cooperation', Kazimierz Dolny (Poland), 15.11.2012; <http://www.pl-by-ua.eu/en/news,93> [accessed 15.07.2013].
- MRR, 2010, Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie.
- MRR, 2011, Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030.
- MRR, 2012, Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020.
- National Strategy for Sustainable Development for the Period to 2020 of the Republic of Belarus, The National Sustainable Development Commission of Belarus, Minsk, 2004. 76 pp.
- Obłój K., 2007, Strategia organizacji. W poszukiwaniu trwałej przewagi konkurencyjnej, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- Płoszaj A., 2013, Two Faces of Territorial Cooperation in Europe: Twinning Cities and European Territorial Cooperation Programmes [w:] Gorzelak G., Zawalińska K. (red.):

- European Territories: From Cooperation to Integration? Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar, pp. 69-96.
- Pogranicze Polsko-Słowacko-Ukraińskie, Urząd Statystyczny w Rzeszowie, Rzeszów, 2009.
- PROGRAM OF ECONOMIC REFORMS 2010-2014: Prosperous Society, Competitive Economy, Effective State, Committee on Economic Reforms under the President of Ukraine, 07.2010.
- PROGRAM OPERACYJNY POLSKA WSCHODNIA 2014-2020 (PO PW) (projekt), wrzesień 2013.
- Rettinger, R., 2010, Stan i perspektywy rozwoju bazy noclegowej w obwodzie lwowskim, Prace Komisji Geografii Przemysłu, Nr 16, ss. 226-236.
- Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.).
- STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO na lata 2007 – 2020, Aktualizacja na lata 2013 – 2020.
- Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020.
- Tourism and tourist resources in the Republic of Belarus, National Statistical Committee of the Republic of Belarus, Minsk, 2012.
- Ullman E.L., 1957, American commodity flow, University of Washington Press, Seattle, Washington.
- Державна Стратегія Регіонального Розвитку на період до 2015 року, 07.2006.
- ПРОГРАММА деятельности Правительства Республики Беларусь на 2011 – 2015 годы, 02.2011.

8 Додатки

Додаток 1. Аналіз зовнішньої торгівлі

Ціль:

Ціль аналізу - вивчення просторового аспекту економічної транскордонної співпраці Польщі, Білорусі та України, на основі наявних статистичних даних.

Індикатори:

Вибір зовнішньої торгівлі у якості індикатора для оцінки економічної співпраці був зумовлений, в першу чергу, наявними статистичними даними. Для аналізу були відібрані два основні показники:

- Обсяг зовнішньої торгівлі з Білоруссю / Україною на душу населення, в євро;
- Частка Білорусі / України в загальному обсязі зовнішньої торгівлі.

Перший показник показує значимість даного явища для даної локальної системи, другий – відносну значимість співпраці з кожною країною, у контексті загальної співпраці локальної системи.

Джерела інформації:

Для Польщі, був проведений аналіз на рівні районів, з використанням даних Міністерства фінансів.

Для Білорусі, аналіз базувався на публікації «Зовнішня торгівля Республіки Білорусь», 2012 рік.

Для України, було використано статистичну інформацію Державного статистичного комітету України, опубліковану у «Регіони України», 2011.

Методологія:

По-перше, опрацьовано **тематичні карти** для вибраних показників. Для класифікації цілей обрано метод «природних границь», з використанням арбітрального розподілу на п'ять класових інтервалів. Окрім того, були опрацьовані синтетичні карти торгових відносин шляхом додавання стандартизованих значень обох змінних і розподілу даного явища на чотири класи, а саме: нижче 0 - не значиме явище; 1 значиме явище; 2 сильно значиме явище, і 3 дуже сильно значиме явище.

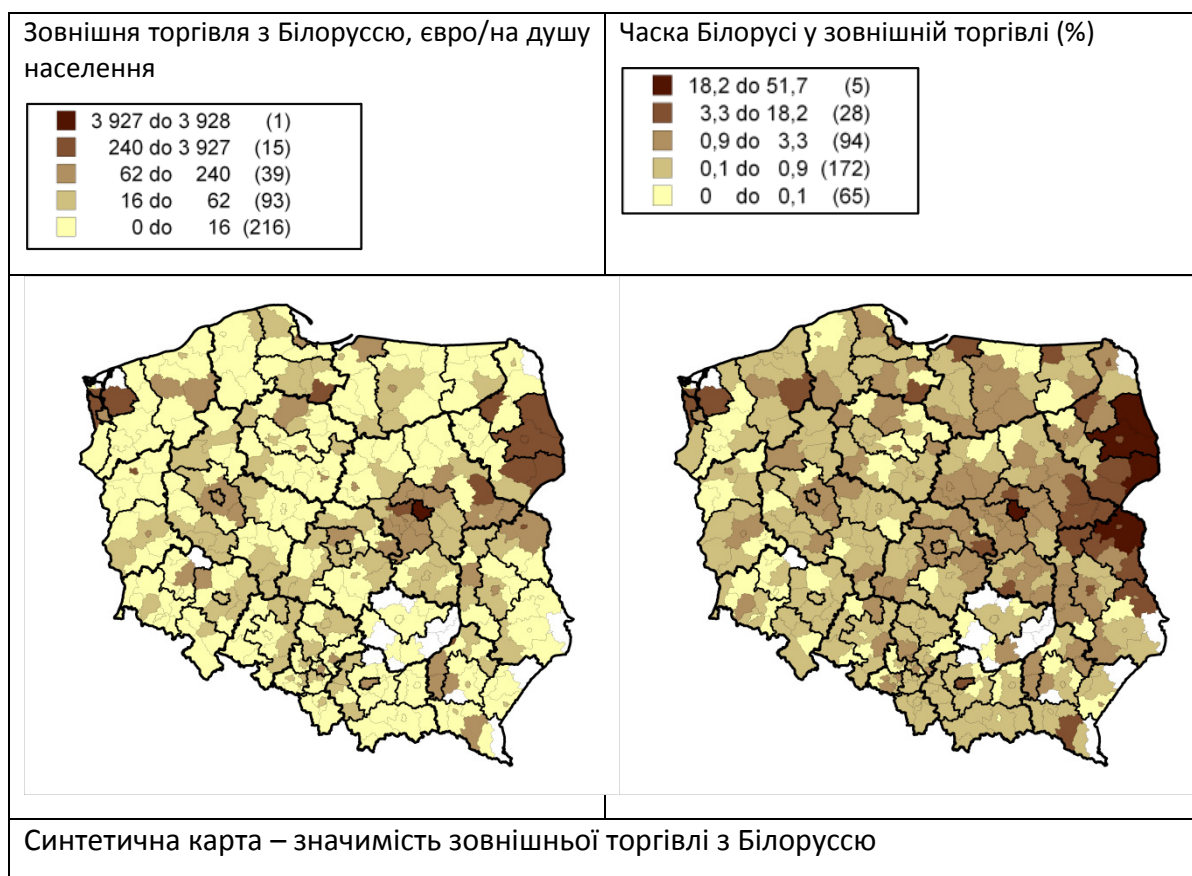
По-друге, опрацьовано **табличні порівняння** на основі значень показників, вибраних для аналізу (а) регіонів співпраці (b) прилеглих регіонів (c) великих міст (для Польщі, регіональних столичних міст) (d) решти регіонів даної країни.

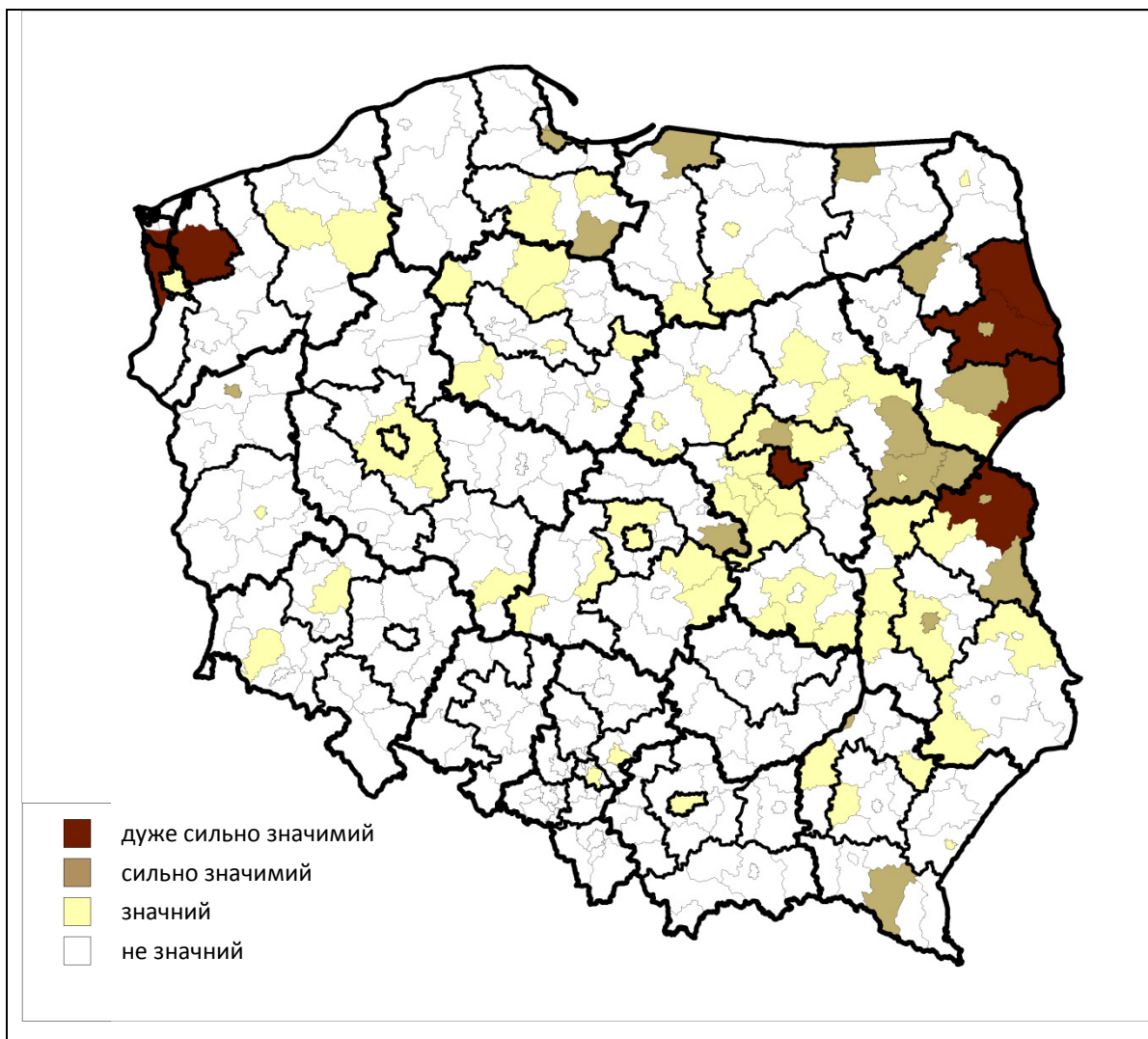
По-третє, зроблено **просторовий аналіз** для виявлення кореляції значень аналізованих показників та відстані від державного кордону.

Продукти:

а) Тематичні карти

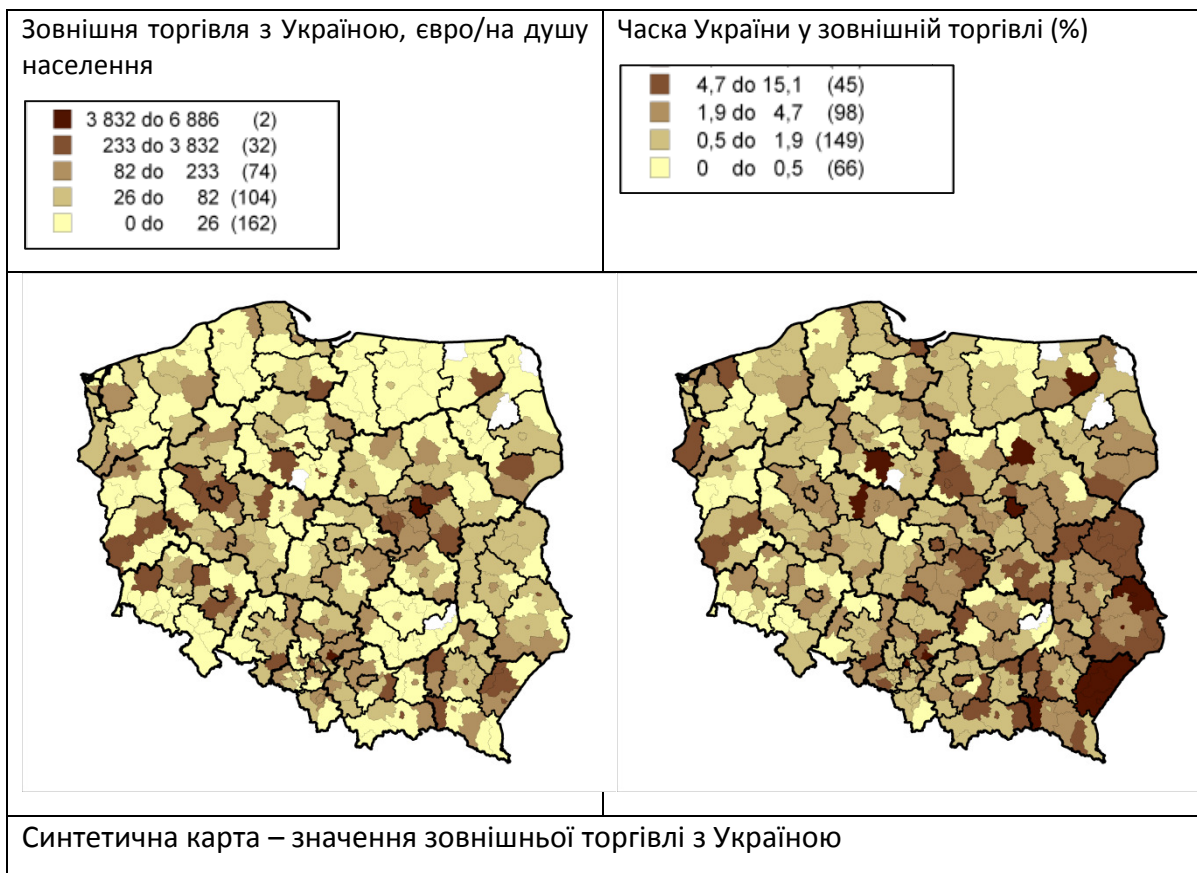
Рис. 1. Зовнішня торгівля з Білоруссю у 2011

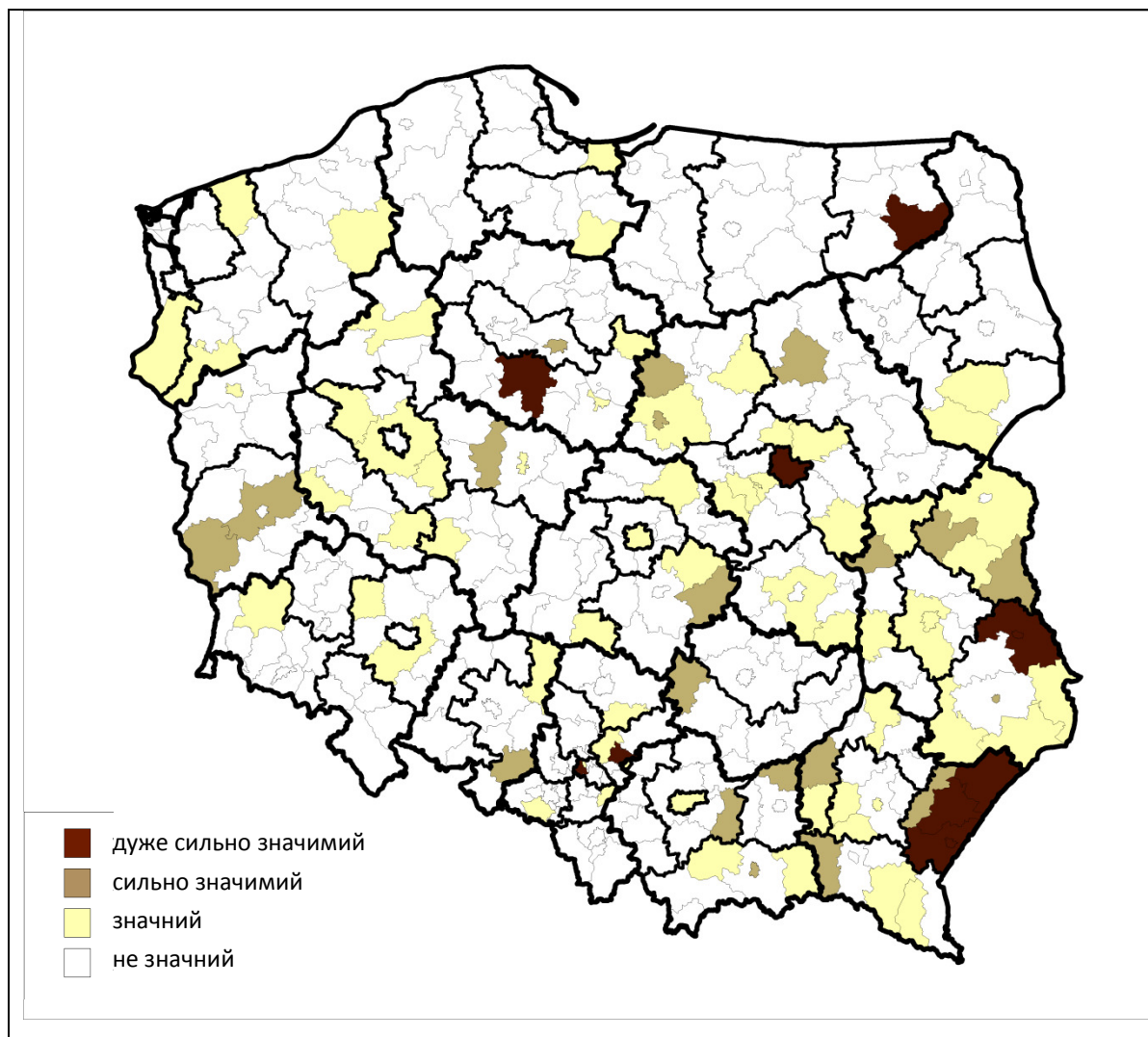

Коментар: Значення зовнішньої торгівлі з Білоруссю помітно, насамперед, у Підліському воєводстві, зокрема, в трьох прикордонних районах, а також у Білостоку, та деяких районах Люблінського воєводства, зокрема Бяла Подляска та на прилеглих територіях, а також у Любліні. Істотне значення зовнішнього торгівельного обміну з Білоруссю чітко помітне на більшості території Мазовецького воєводства (особливо в околицях Седльце) і Варшаві, а також у Лодзькому воєводстві, хоча і в меншій мірі. Окрім цього, торгівельні зв'язки з Білоруссю відстежуються на територіях прилеглих до Щеціна, можливо, вони можуть бути пояснені використанням комплексного порту Щецін-Свіноуйсьце.

Рис.2. Зовнішня торгівля з Україною у 2011

Коментар: Значення зовнішньої торгівлі з Україною найкраще видно в Перемишльському субрегіоні, який в цьому відношенні значно перевершує інші регіони. Окрім цього, добре помітно роль торгівлі з Україною у місті Хелм і на прилеглих до нього територіях, більшості районів Люблінського і Підкарпатського воєводств, включаючи регіональні столичні міста Люблін і Жешув. По мірі збільшення відстані до кордону, просторова співпраця стає більш дисперсною, проте з чітко видимими «анклавами», такими як, наприклад, Варшава, деякі райони Сілезії, а також райони довкола Елку та Іновроцлава.

б) Таблиці

Таб.1. Зовнішня торгівля з Білоруссю та Україною у 2011 р.

	Зовнішня торгівля з Білоруссю [МЄВРО]	Зовнішня торгівля з Білоруссю на душу населення	Частка Білорусі у зовнішній торгівлі	Зовнішня торгівля з Україною [МЄВРО]	Зовнішня торгівля з Україною на душу населення	Частка України у зовнішній торгівлі
Загалом	2 043	53	1.4	4 670	121	3.2
Регіони співпраці PL	388	100	4.1	351	92	3.8
Прилеглі регіони PL	122	50	1.5	309	126	3.7
Великі міста (поза регіонами співпраці та прилеглими регіонами)	414	58	1.6	735	103	2.8
Решта регіонів	1 119	45	1.1	3 276	130	3.1

Коментар: Очевидною є концентрація зовнішньої торгівлі з Білоруссю в регіонах співпраці (20%), значення показника на душу населення в цих регіонах більше ніж вдвічі вище, ніж в інших регіонах країни, і майже в три рази вище, в розрізі частки зовнішньої торгівлі в загальному обороті. Величина показника в прилеглих регіонах також є значною (6%), на відміну від другорядного значення великих міст з їх потенціалом (20%) та решти регіонів (55%). Проте, всі названі категорії, мають подібні значення в розрізі показників торгівлі на душу населення і частки в загальному торгівельному обміні.

Концентрація зовнішньої торгівлі з Україною у регіонах співпраці доволі незначна (7,5%), і тільки трохи вища, ніж в прилеглих (6,5%). У той же час, обсяг торгівлі на душу населення вищий у прилеглих районах, а їх частка в загальному торгівельному обміні - подібна. Слід зауважити, що значення показників є тільки трохи вищі, ніж у середньому по країні. Значення показників у великих містах, з огляду на їх потенціал - досить низькі, що в результаті приводить до нижчого від середнього значення на душу населення і частки в загальному торгівельному обороті. Роль решти регіонів є ключовою, оскільки на їх частку припадає 70% торгівельного обміну з Україною, що суттєво впливає на середньо державні значення аналізованих показників.

Таб.2. Зовнішня торгівля Білорусі з Польщею у 2011 р.

	Зовнішня торгівля з Польщею [млн..дол.США] (оціночні значення)	Зовнішня торгівля на душу населення у дол..США (оціночні значення)	Частка Польщі у зовнішній торгівлі (%) (оціночні значення)
Загалом	2 414	248	2.8
Регіони співпраці ВУ	213	83	2.8
Прилеглі регіони ВУ	576	195	2.8
Мінськ	984	642	2.8

Коментар: Дані щодо вартості зовнішньої торгівлі у відповідних просторових категоріях є оціночними (при умові постійної частки Польщі у зовнішній торгівлі країни). Виходячи з цього, можна зробити висновок, що значимість зовнішньої торгівлі з Польщею має найбільший потенціал для Мінська, набагато нижчий для прилеглих регіонів, а найнижчий для регіонів співпраці. Тим не менше, можна припустити, що реальне значення зовнішньої торгівлі з Польщею для регіонів співпраці є значно вищим, особливо з огляду на його частку в загальному торгівельному обміні. Це пов'язано з представленою нижче кореляцією чіткого зниження процентної частки торгівлі з країною із збільшенням відстані від кордону, а також вартості покупок індивідуальних туристів, не включеної у статистику. Вартість покупок зроблених іноземцями (переважно білорусами), які перетнули кордон з Польщею складає 1 949 000 000 польських злотих, а вартість покупок поляків у Білорусі – 64 000 000 польських злотих.

Таб.3. Зовнішня торгівля України з Польщею у 2011 р.

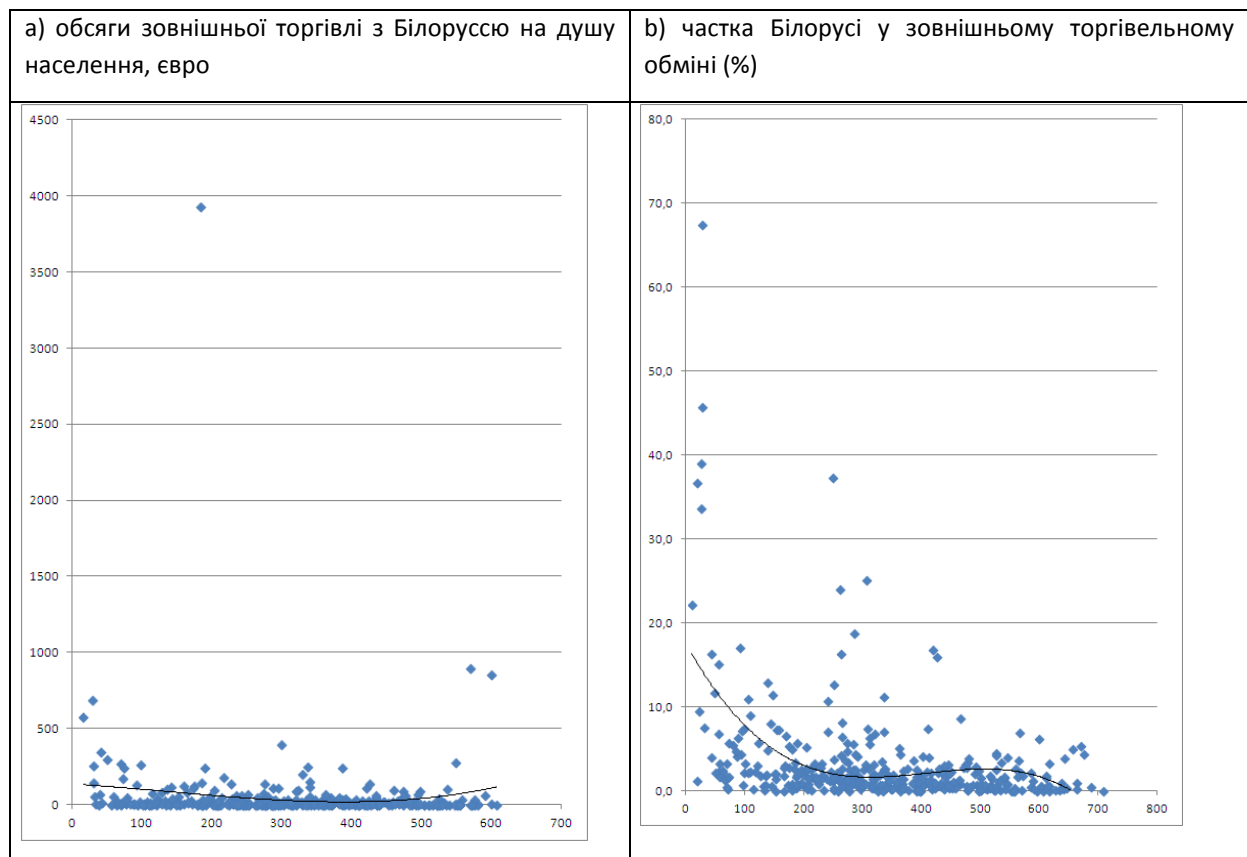
	Зовнішня торгівля з Польщею [млн..дол.США]	Зовнішня торгівля на душу населення у дол..США	Частка Польщі у зовнішній торгівлі (%)
Загалом	5 777	126	3.8
Регіони співпраці	1 136	235	12.0
Прилеглі регіони	523	144	14.7
Київ	1 194	428	3.8

Коментар: Українські регіони співпраці мають 20% частку в зовнішньому торгівельному обміні з Польщею, яка приблизно відповідає частці торгівельного обміну столиці країни. Слід зауважити, що у їх випадку, частка зовнішньої торгівлі з Польщею становить 12%, в той час як у Києві лише 3,8%. З іншого боку, в Києві значення торгівлі з Польщею в перерахунку на душу населення набагато вище. Прилеглі регіони не є настільки істотними, оскільки їх частка становить менше 10% від загального торгівельного обміну,

зі значенням показника на душу населення лише трохи вищим ніж середній по країні. Проте, для прилеглих регіонів частка зовнішньої торгівлі з Польщею є найбільшою і складає майже 15%. Вартість покупок, зроблених іноземцями (в основному українцями) які перетнули кордон з Польщею в 2011 році становить 3 114 000 000 польських злотих, а вартість покупок зроблених поляками в Україні PLN 331 000 000 польських злотих.

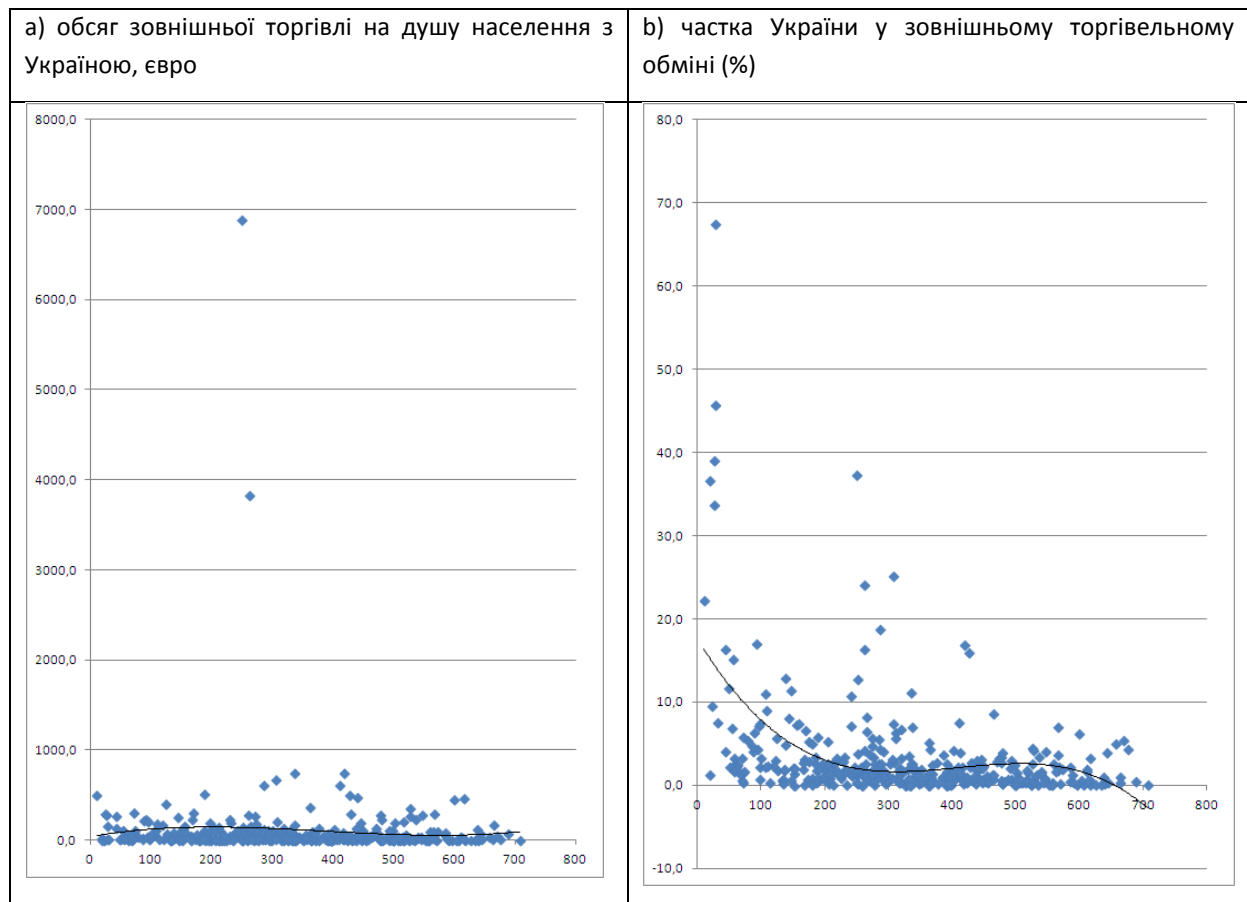
с) Просторовий аналіз

Рис.3. Зовнішня торгівля повітів з Білоруссю та віддаленість від кордону (горизонтальна вісь у км.)

Коментар: За винятком кількох районів, розташованих безпосередньо на кордоні, немає жодних істотних відмінностей в значеннях зовнішньої торгівлі з Білоруссю на душу населення із збільшенням відстані від кордону. Проте, чітко спостерігається зменшення значення Білорусі, як торгового партнера, в міру віддалення від кордону - швидким темпом до 100 км і більш повільним до порогу 200-кілометрової віддалі від кордону.

Рис.4. Зовнішня торгівля повітів з Україною та віддаленість від кордону (горизонтальна вісь у км.)

Коментар: З точки зору значимості зовнішньої торгівлі з Україною на душу населення, вплив фактору відстані від кордону не спостерігається, більше того, якщо виключити райони розташовані безпосередньо на кордоні, масштаб явища зростає до відстані 100 км від кордону. Проте, з точки зору частки України в зовнішньому торгівельному обміні, помітним є її зменшення по мірі віддалення від кордону, швидкими темпами до 120 км, і меншими - до 300 км.

ВИСНОВКИ

На основі результатів проведеного аналізу можна зробити наступні висновки:

- У зовнішній торгівлі з Білоруссю, можна говорити про концентрацію товарообігу у регіонах співпраці, до відстані 100 км від кордону (особливо у деяких прикордонних районах); роль торгівельних відносин з Білоруссю в прилеглих регіонах, не відрізняється істотно від решти регіонів країни; також нічим не відрізняються у цьому відношенні великі міста.
- У випадку товарообігу з Україною, значну дисперсію зв'язків можна спостерігати по всій території Польщі з невеликою перевагою як регіонів співпраці (в основному за рахунок Перемишльського субрегіону) так і прилеглих регіонів. Проте, просторовий аналіз не продемонстрував впливу віддаленості від кордону на польсько-українські торгівельні відносини.
- По оціночних даних, регіони співпраці Білорусі, не мають вагомих відмінностей з точки зору зовнішньої торгівлі з Польщею, за винятком витрат на покупки, зроблені індивідуальними туристами. З іншого боку, прилеглі регіони і, зокрема, Мінськ, можуть стати значним центрами торгівельного обміну з Польщею.
- В Україні концентрація торгівельного обміну з Польщею помітна у регіонах співпраці та прилеглих регіонах. Велика роль покупок зроблених індивідуальними туристами у регіонах співпраці. Київ відіграє істотну роль у зовнішній торгівлі, навіть якщо взяти до уваги чисельність населення.

Додаток 2. Аналіз туристичного руху

Ціль:

Ціль аналізу - показати просторовий діапазон транскордонної соціальної і культурної співпраці Польщі, Білорусі та України, на основі наявних статистичних даних.

Індикатори:

Туризм, як галузь, що відображає соціальну та культурну співпрацю, був обраний, в основному, із-за наявності статистичних даних. Для аналізу були обрані наступні показники:

- Кількість проживаючих туристів з Білорусі / України на 1000 мешканців;
- Відсоток білоруських / українських туристів у загальній кількості іноземних туристів.

Перший показник ілюструє значимість фактора для даної локальної системи, другий - відносну значимість стосунків з даною країною, в контексті загального туристичного обміну.

Джерела інформації:

Для Польщі, проводився аналіз на районному рівні, з використанням даних Центрального статистичного управління.

Для Білорусі, було використано дані щодо організованого туризму на обласному рівні на основі публікації Національного статистичного комітету Республіки Білорусь «Туризм та туристичні ресурси в Республіці Білорусь», а також були використанні оціночні дані.

Для України, були використані дані публікації «Польсько-Українсько-Словацьке прикордоння», Статистичний офіс, Жешув, 2009 і П.Реттінгер "Стан і перспективи розвитку готельної бази у Львівській області", Праці географічної комісії Перемишля, 2010 р..

Методологія:

По-перше, опрацьовано **тематичні карти** для вибраних показників. Для класифікації цілей обрано метод «природних границь», з використанням арбітрального розподілу на п'ять класових інтервалів. Окрім того, були опрацьовані синтетичні карти туристичних зв'язків, шляхом додавання стандартизованих значень обох змінних і розподілу даного явища на чотири класи, а саме: нижче 0 - не значиме явище; 1 значиме явище; 2 сильно значиме явище, і 3 дуже сильно значиме явище.

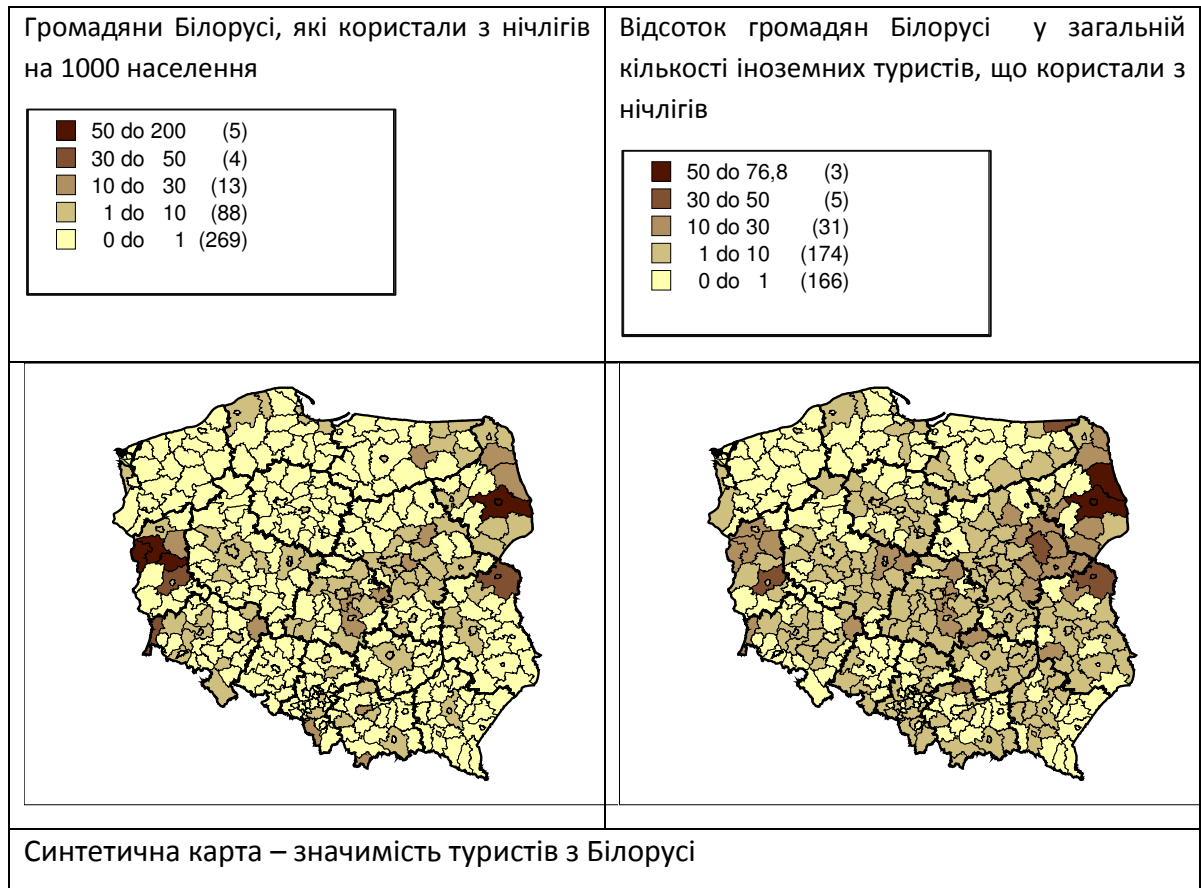
По-друге, опрацьовано **табличні порівняння** на основі значень показників, вибраних для аналізу (а) регіонів співпраці (b) прилеглих регіонів (c) великих міст (для Польщі, регіональних столичних міст) (d) решти регіонів даної країни.

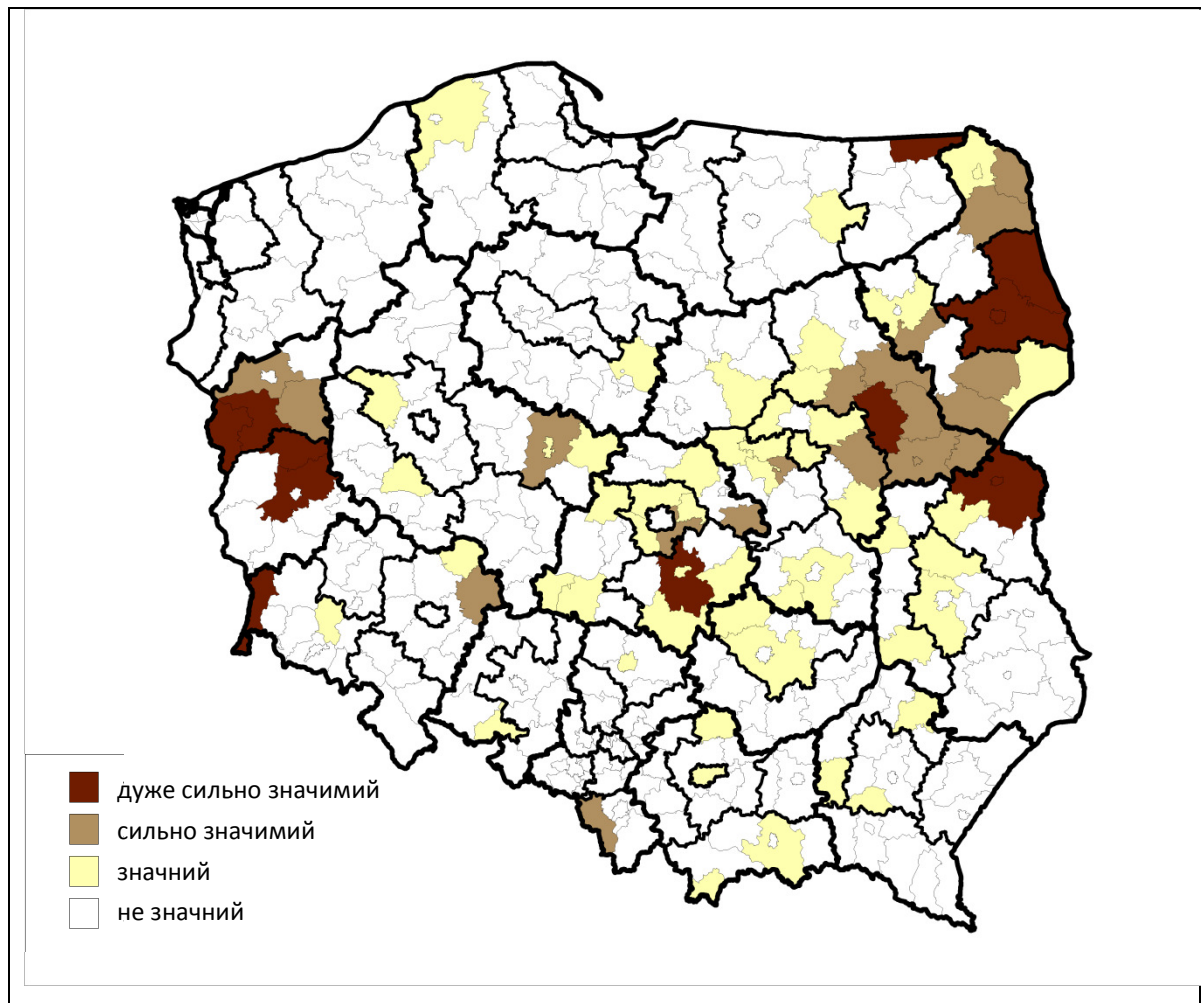
По-третє, зроблено **просторовий аналіз** для виявлення кореляції значень аналізованих показників та відстані від державного кордону.

Продукти:

а) Тематичні карти

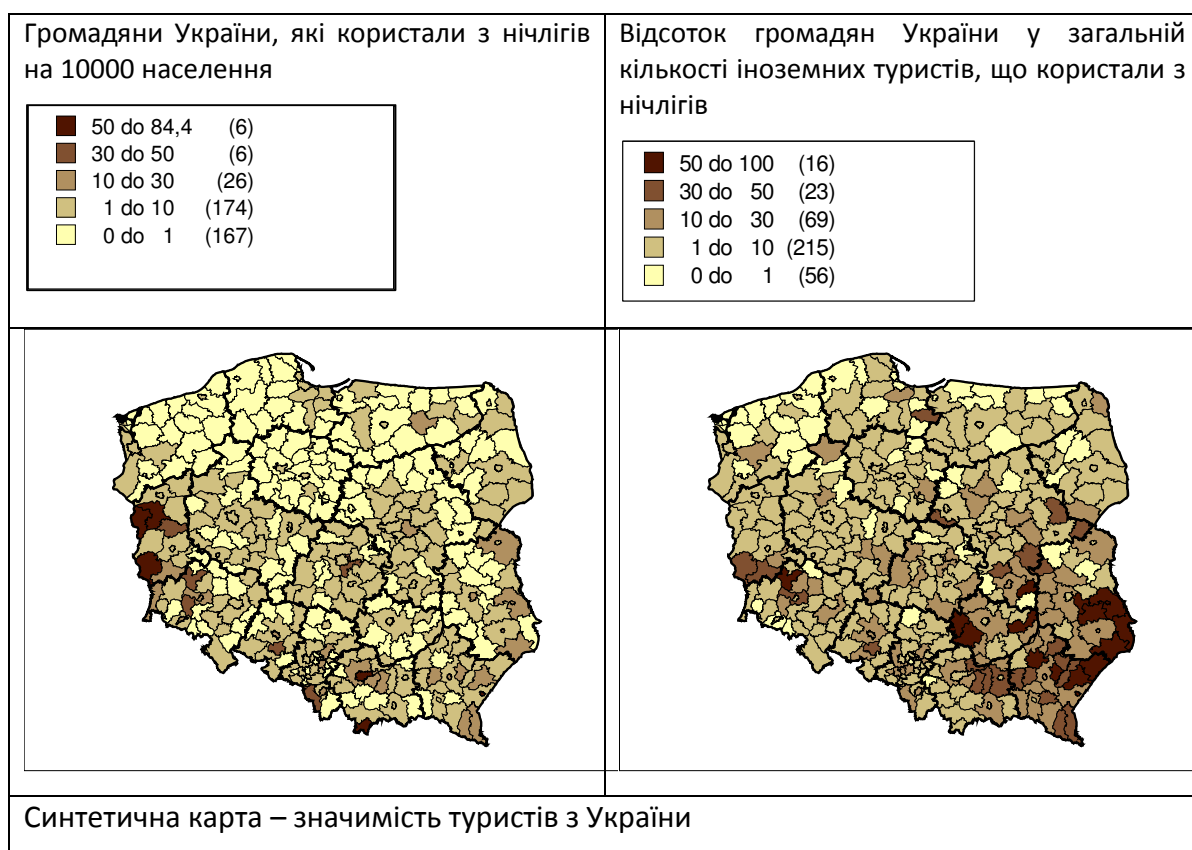
Рис.1. Білоруські туристи проживаючі в Польщі у 2012 р.

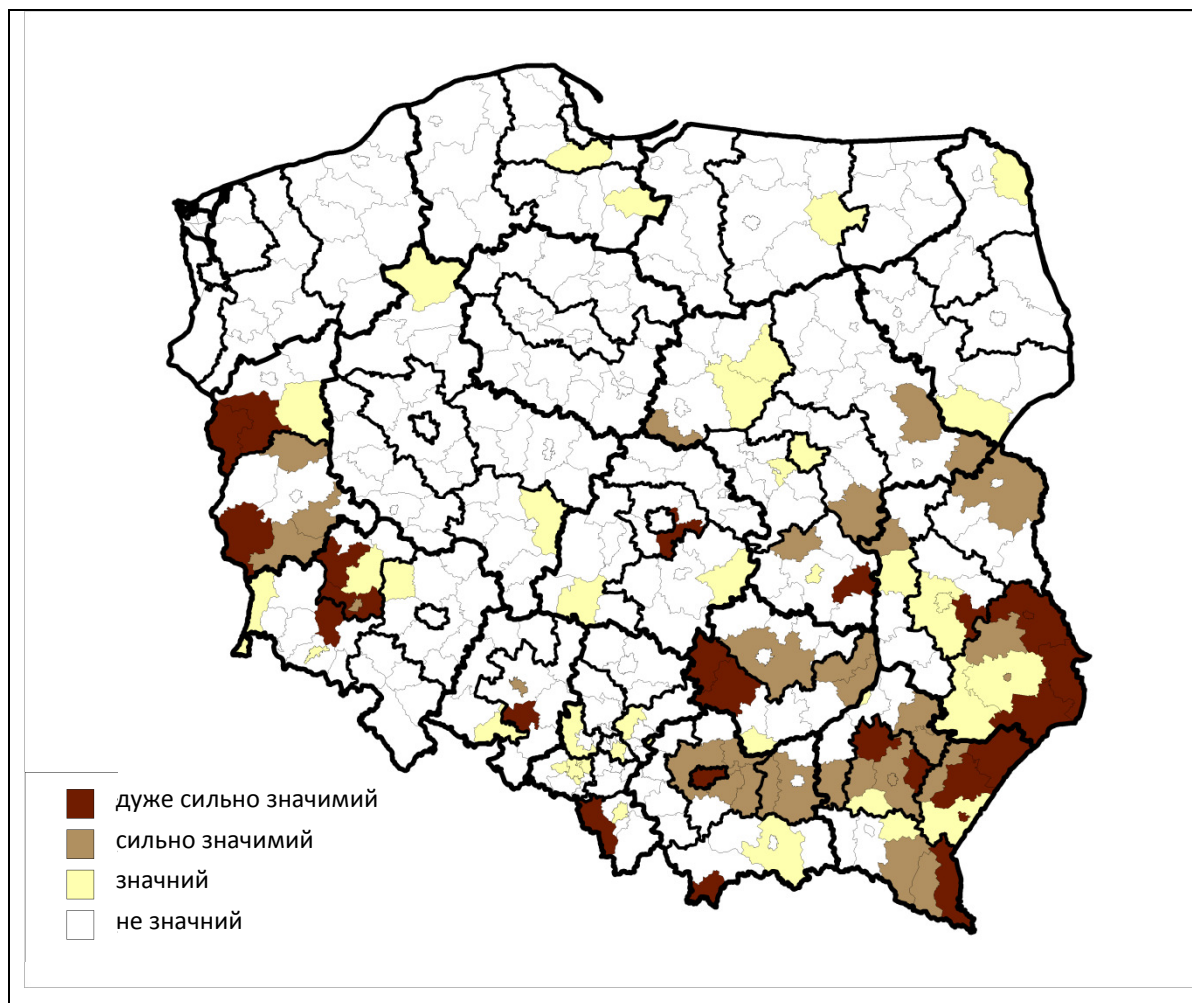

Коментар: Основним місцем призначення білоруських туристів в Польщі є Підляське воєводство, зокрема райони, де розташовані прикордонні переходи, плюс Білосток. Це також вірно для Бялої Подляски і прилеглих територій, розташованих в Люблінському воєводстві. Помітна, також, концентрація перебування білорусів у східній частині Мазовецького воєводства, а також вздовж під'їзних доріг до Варшави. Окрім цього, в'їзний туризм з Білорусі можна спостерігати в інших частинах Мазовецького і Люблінського воєводств і в Лодзькому воєводстві. Значну концентрацію білоруських туристів можна спостерігати в деяких районах розташованих на західному кордоні Польщі, що може розглядатись як транзитне перебування.

Рис.2. Українські туристи проживаючі в Польщі в 2012 р.

Коментар: Основними пунктами призначення українських туристів в Польщі є Підкарпатське і Люблінське воєводства, особливо прикордонні райони від Хелму до Бещадського району. Значну роль також відіграють райони розташовані уздовж транспортних магістралей до Кракова і, меншою мірою, Варшави. В'їзний туризм також має значення у деяких районах Свентокшиського воєводства. Концентрація туристів в ряді районів розташованих уздовж західного кордону Польщі, може бути пов'язана з транзитним туристичним рухом.

б) Таблиці

Таб.1. Білоруські та українські туристи проживаючі в Польщі в 2012р.

	Проживаюч і білоруси	Проживаюч і білоруси на 1000 мешканців	Відсоток білорусів у загальній кількості іноземних туристів	Проживаюч і українці	Проживаюч і українці на 1000 мешканців	Відсоток українців у загальній кількості іноземних туристів
Загалом	164 630	4.3	3.3	223 471	5.8	4.5
Регіони співпраці PL	75 358	19.9	34.5	23 402	6.2	10.7
Прилеглі регіони PL	2 582	1.1	2.3	18 278	7.4	16.0
Великі міста (з- поза території підтримки Програми)	34 696	4.9	1.1	87 730	12.3	2.9
Інші регіони	51 994	2.1	3.3	94 061	3.7	5.9

Коментар: Помітна сильна концентрація в'їзних туристів із Білорусі у регіони співпраці (46%), з вп'ятеро вищим значенням на 1000 мешканців у порівнянні з іншими регіонами країни, і більш ніж вдесятеро вищим у відсотку від загальної кількості іноземних туристів. І навпаки, значення у прилеглих регіонах є незначним (1,6 %), як і у великих містах (21%), з дуже малою часткою білорусів в загальному в'їзному туризмі (1%).

Концентрація проживання українських туристів у регіонах співпраці та прилеглих регіонах є помірно високою і складає 10 % і 8% від загального руху (з подібною відносною значимістю, хоча в прилеглих регіонах українці становлять більшу частку туристів). Великі міста виявилися головними пунктами призначення, які залучають приблизно 39 % всіх подорожуючих, в порівнянні з 42%, які припадають на долю решти регіонів. У першому випадку, відносна значимість українських туристів вдвічі вища ніж у регіонах співпраці, хоча відсоток (приблизно 3%) є значно меншим.

Таб.2. Польські туристи подорожуючі до Білорусі в рамках організованих турів у 2011

	Польські туристи – в організованих турах	Польські туристи – в організованих турах на 1000 мешканців	Відсоток польських туристів у всіх організованих турах іноземних туристів
Загалом	2983	0.3	2.6%
Регіони співпраці ВУ*	674	0.4	2.6%*
Прилеглі регіони ВУ*	141	0.0	2.6%*
Мінськ	1782	1.0	2.6%*

* на основі оціночних даних, що передбачають сталу частку польських туристів серед інших іноземних туристів

Коментар: Дані про кількість польських туристів в аналізованих просторових категоріях є оціночними (припускається стала частка польських туристів в загальній кількості іноземних туристів в країну загалом). Виходячи з цього, можна зробити висновок, що значимість польських туристів є потенційно найвищою у Мінську, набагато нижчою в регіонах співпраці і дуже незначною в прилеглих регіонах. Можна припустити, що реальне значення в'їзного туризму з Польщі у регіони співпраці є вищим, за рахунок кореляції зменшення кількості туристів з даної країни із збільшенням відстані від кордону, а також вищої частки індивідуальних туристів (категорії, не включеної у статистичні показники). Серед поляків, які перетнули білоруський кордон в 2011 році, 4,6% задекларували туристичне перебування, що відповідає 20 000 туристів при загальній кількості перетинів – 4 715 000.

Польські туристи в Україну у 2008-2011рр. (оціночні дані)

Коментар: Відповідно до офіційних даних, Україну відвідали 21.4 млн. іноземних туристів. З урахуванням частки регіонів співпраці у загальній кількості готельних місць (11,4%) і прилеглих регіонів (6,1%) у 2008 році, можна припустити, що пропорційно кількість іноземних туристів складала 2,4 млн. та 1,3 млн. відповідно. Проте, тільки частина з них проживала у готелях, що склало 588 000 у регіонах співпраці і 229 000 у прилеглих регіонах у 2009 р. Іноземні туристи склали незначну частку в загальній чисельності - приблизно 20% у регіонах співпраці і 7% у прилеглих регіонах. Можна припустити, що більшість з них були поляками. Як результат - навіть зважаючи на поживавлення туризму впродовж останніх років - транскордонний туризм був відносно слабким, а Львів був головним туристичним місцем призначення.

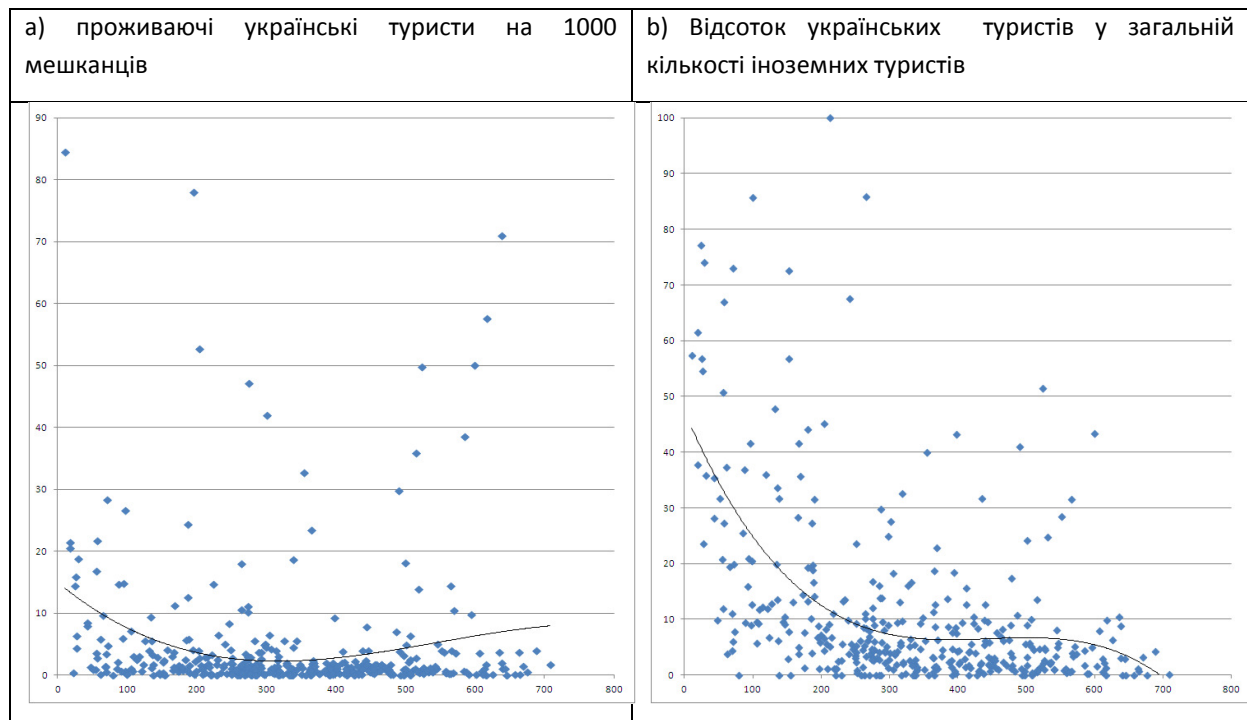
с) Просторовий аналіз

Рис.3. Білоруські туристи проживаючі у повітах та відстань від кордону (горизонтальна вісь у км.)

Коментар: Просторовий розподіл значимості проживання білоруських туристів був біполярним. Високу значимість можна спостерігати в межах 50 км смуги вздовж кордону і на відстані більше 500 км від кордону, що може вказувати на транзитний рух через Польщу. З іншого боку, аналіз відсотку білоруських туристів, вказує, що він найвищий у прикордонній смузі і різко зменшується до відстані 100 км, після чого теж спадає, але вже не так різко до порогу 250 км від кордону.

Рис.4. Українські туристи проживаючі у повітах та відстань від кордону
(горизонтальна вісь у км.)

Коментар: Кількість проживаючих українських туристів на 1000 мешканців не має ознак іррегулярності, за винятком граничних випадків. Однак, кількість помітно зменшується з віддаленням від кордону, різко - впродовж перших 150 км. і повільно, на відстані від 150 до 300 км. Вплив кордону більший при розгляді відсотка українських туристів у загальній кількості іноземних туристів. У районах, розташованих найближче до кордону, їх частка перевищує 40%, зменшується до 20% на відстані 150 км від кордону і становить менше 10% у регіонах, в відстань яких до кордону перевищує 225 км.

ВИСНОВКИ:

На основі проведеного аналізу, можуть бути зроблені наступні висновки:

- Щодо білоруських туристів можна спостерігати концентрацію в'їзного руху у регіони співпраці в межах 100 км зони вздовж кордону при невеликій ролі прилеглих регіонів і відносно малій значимості великих міст (в основному околиці Варшави і Лодзі);
- Щодо українських туристів можна спостерігати концентрацію в'їзного руху в регіони співпраці і прилеглі регіони, в першу чергу в Жешувський і, в меншій мірі, в Люблінський субрегіон, які не відрізняються у значеннях цих показників від регіонів співпраці. Значимість українських туристів падає при віддаленні від кордону на відстань 200 км, за винятком деяких районів, в тому числі великих міст.

- Поляки відносно рідко відвідують Білорусь. Найчастіше місцем їх призначення є столиця, яку обирають місцем проживання. Можна сподіватись, що регіони співпраці також є важливим місцем призначення (за винятком східної частини Мінської області), в той час як прилеглі регіони відвідуються вкрай рідко, за винятком Мінська.
- Поляки відносно часто відвідують Львівську область. Значна концентрація польський туристів спостерігається у Львові. Регіони співпраці є більш привабливими для польських туристів ніж прилеглі регіони, але є потенціал для розвитку транскордонного туризму.

Додаток 3. Аналіз транскордонного руху

Ціль:

Ціль аналізу - вивчити просторовий діапазон транскордонної співпраці Польщі, Білорусі та України, на основі наявних статистичних даних щодо транскордонного руху.

Індикатори:

Були використані наступні показники: відстань від місця проживання до кордону і відстань до місця здійснення покупок з іншої сторони кордону, розраховані для громадян, що користуються митними переходами.

Джерела інформації:

Джерелом інформації став звіт Польського центрального управління статистики: «Прикордонний рух і переміщення товарів та послуг на зовнішньому кордоні Європейського Союзу на території Польщі у 2011 році».

Методологія:

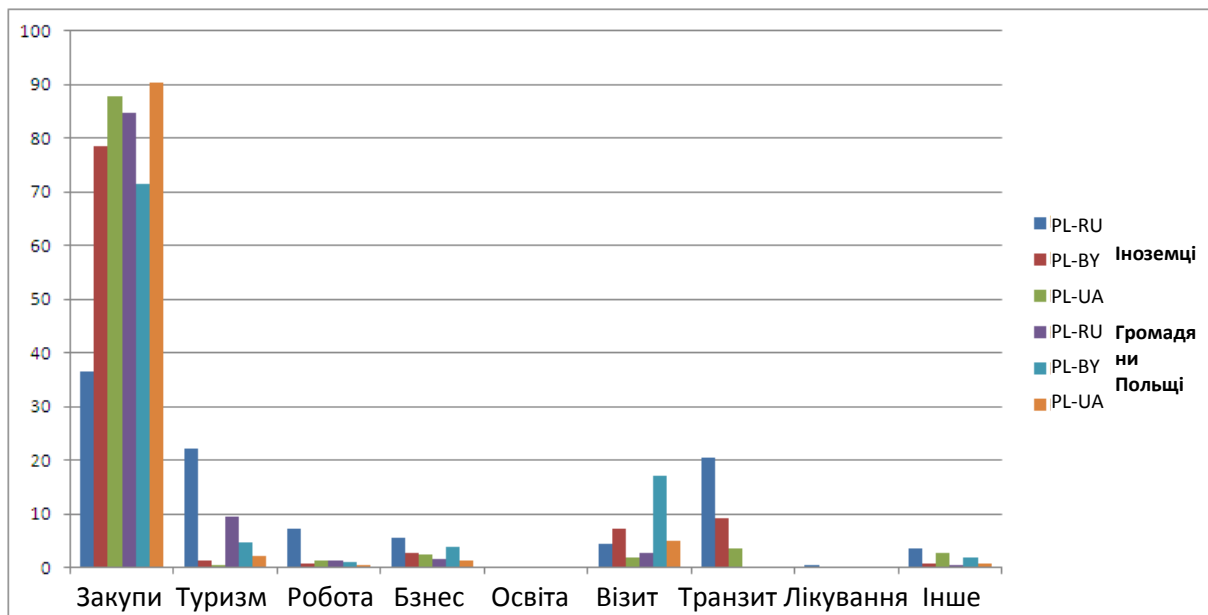
Відстані були проаналізовані в залежності від наявності статистичних даних, тобто для інтервалів: 0-30 км, 30-50 км, 50-100 км, 100 км і більше.

У випадку Білорусі, всі міста в радіусі 100 км знаходяться в регіонах співпраці, в той час як прилеглі регіони розташовані на відстані приблизно 200 км від кордону. Аналогічна ситуація і в Україні, з тією лише різницею, що прилеглі регіони починаються на відстані приблизно 150 км від кордону. У Польщі, прилеглі регіони знаходяться на відстані 50 км від польсько-українського кордону і 100 км від польсько-білоруського кордону.

На результати вплинув прикордонний режим, чинний на момент проведення дослідження, особливо, так званий, малий прикордонний рух на даній території. Цей режим був чинний на польсько-українському кордоні і тільки планувався до впровадження на польсько-білоруському кордоні.

Продукти:

Рис.1. Мета перебування закордоном, на основі дослідження прикордонного руху у 2011 р.

Коментар: На всіх пунктах перетину зовнішніх кордонів Польщі, основною метою перетину кордону був намір здійснити покупки у сусідній країні. Іноземці, які в'їжджають до Польщі з Калінінградської області були винятком, оскільки в даному випадку, транзит та туризм відносно часто згадувались як мета подорожі (проте, це мало місце до введення в дію малого прикордонного руху). У поїздках польських громадян до Білорусі, відвідини родини і друзів відносно часто згадувались як мета поїздки.

Таб.1. Громадяни що перетинають польсько-білоруський та польсько-український кордон, розподіл за віддалю місця проживання та кінцевого пункту призначення поїздки від кордону

Відстань від кордону (км)	0-30	30-50	50-100	Понад 100
Польсько-білоруський кордон				
Місце проживання іноземців (у BY)	58.8	12.1	14.3	14.8
Місце покупки іноземців (у PL)	24.8	26.3	37.9	11.0
Місце проживання поляків (у PL)	47.8	22.1	25.7	4.5
Місце покупки поляків (у BY)	85.9	6.8	3.4	4.0
Польсько-український кордон				
Місце проживання іноземців (в UA)	67.5	8.2	15.2	9.1
Місце покупки іноземців (PL)	77.0	11.0	7.1	4.9
Місце проживання поляків (PL)	52.7	18.6	21.4	7.3

Місце покупки поляків UA)	93.2	1.4	3.6	1.8
---------------------------	------	-----	-----	-----

Коментар: Пункти кінцевого призначення поїздок польських громадян до Білорусі переважно зосереджені в прикордонній смузі до 30 км. Менше 15 % поляків направляються у регіони, розташовані далі. Лише 4 % від'їжджають від кордону на відстань більшу 100 км. З іншого боку, тільки близько 30 % білорусів від'їжджають на відстань більше 50 км від кордону, і всього лише 15 % направляються у регіони розташовані далі. Білоруси здійснюють покупки у Польщі переважно у 50 км смузі, аж 49% подорожують на відстань більшу ніж 50 км, і тільки 11 % на більшу ніж 100 км.

Поїздки в Україну зосереджені у прикордонній смузі, що може бути спричинено дією правил малого прикордонного руху. Кожен другий поляк проживає в межах 30 км смуги вздовж кордону, але аж 93% здійснюють покупки у 30 км смузі і тільки 1,8 % від'їжджають від кордону на відстань більшу ніж 100 км. З іншої сторони 67,5 % українців проживають в межах прикордонної смуги і менше 10 % приїжджають з регіонів, розташованих більш ніж в 100 км від кордону. Вони також здійснюють покупки у прикордонній смузі -77%, і лише 12 % від'їжджають від кордону більше ніж на 50 км.

ВИСНОВКИ:

На основі проведеного аналізу можуть бути зроблені наступні висновки:

- Щодо польсько-білоруського кордону, делімітація регіонів співпраці на польській стороні кордону є адекватною по відношенню до напрямів транскордонного руху, а з білоруської сторони є видима концентрація руху у регіонах співпраці, за винятком східної частини Мінської області, і незначної ролі прилеглих регіонів Білорусі (вони є місцем призначення для менш ніж 4% усіх громадян що перетинають кордон з метою здійснення покупок);
- Щодо польсько-українського кордону, делімітація регіонів співпраці на польській стороні кордону є адекватною по відношенню до напрямів транскордонного руху, а роль прилеглих регіонів у 50-100 км смузі відносно невелика (7% громадян, що перетинають кордон з метою здійснення покупок); подібну ситуацію можна спостерігати на українській стороні, де прилеглі регіони, розташовані на відстані понад 100 км, є місцем кінцевого призначення для менш ніж 8% громадян, що перетинають кордон з метою здійснення покупок.

Додаток 4. Аналіз транскордонних екосистем

Ціль:

Ціллю є визначення основних транскордонних екосистем на польсько-білорусько-українському кордоні.

Індикатори:

Аналізуються водозабірні басейни рік, що перетинають кордони держав та інші природні комплекси, такі як найбільш заліснені місцевості (на низовинах, височинах і в горах).

Джерела інформації:

Як джерело інформації про природне середовище, були використані наступні документи та результати досліджень:

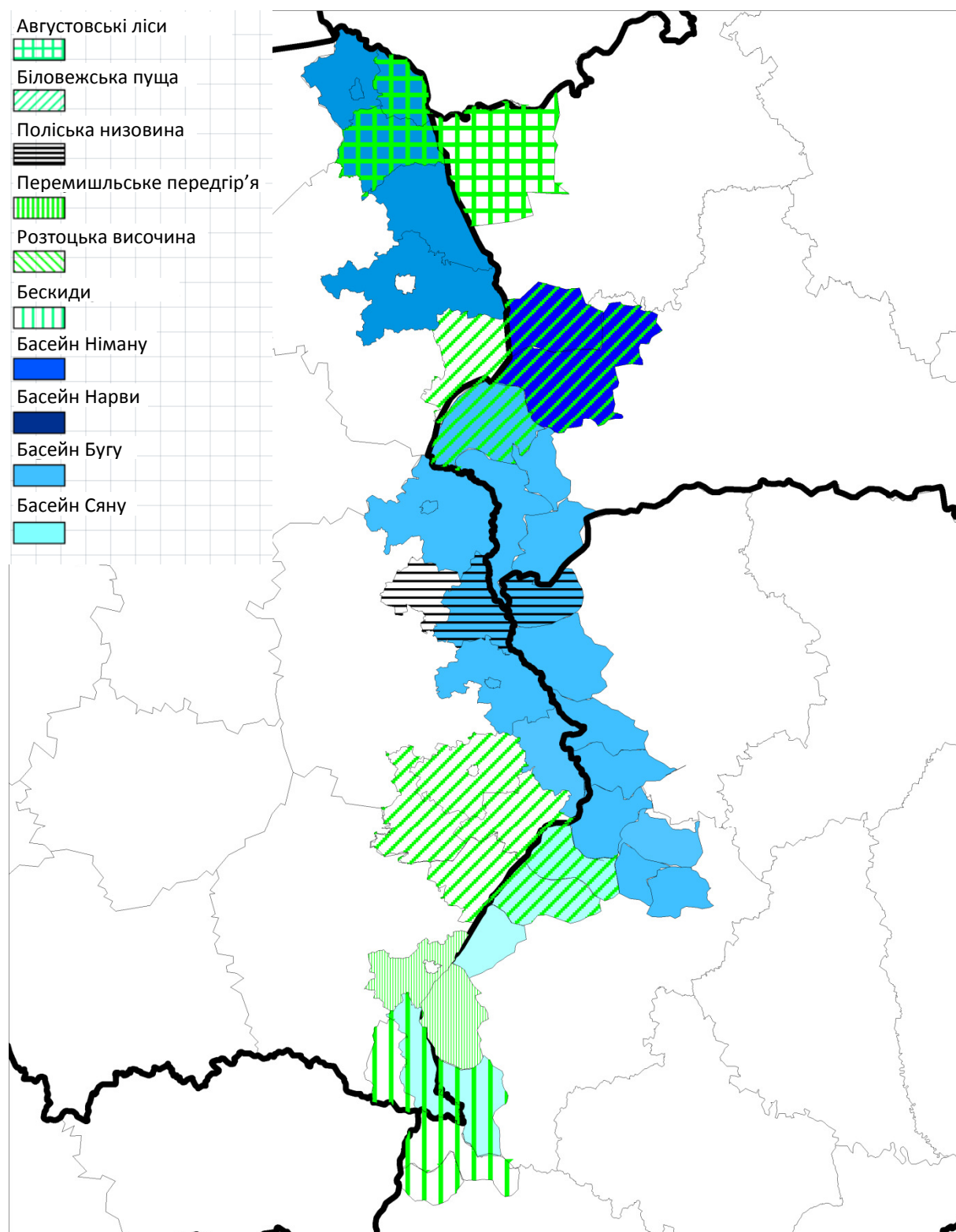
- *Концепція просторового розвитку країни* [The national spatial development concept], Міністерство регіонального розвитку, 2011.
- Б. Кавалко, 2011, «Деякі проблеми польсько-української транскордонної співпраці» Регіональний барометр, No. 2(24).

Методологія:

На підставі доступних джерел щодо гідрографічної мережі (у тому числі водозбірного басейну великих річок) і розташування основних природних комплексів (включаючи лісові комплекси), було підготовлено список регіонів/районів, до яких належать частини цих екосистем. У випадку річкової мережі головний принцип полягав у не передачі транскордонного впливу, за винятком річок по яких проходить кордон.

Продукти:

Рис.1. Транскордонні екосистеми на польсько-білорусько-українському кордоні та адміністративний поділ

Коментар: Біловезька пуша є ключовим транскордонним компонентом на польсько-білоруському кордоні. Інші екосистеми, які мають значення, включають водозбірні басейни Нарви і Бугу на білоруській стороні, і басейн Німану на польській стороні кордону. На польсько-українському кордоні, основна екосистема сформована водозбірним басейном Сяну і Бугу і, в меншій мірі, басейном Дністра. Інші екосистеми це екосистеми Західного Полісся, Розточчя, Перемишльського плато і Східних Бескидів.

Карта показує, що транскордонний вплив на польську територію зосереджений у відносно вузькій смузі районів розташованих у Підляському, Люблінському і Підкарпатському воєводствах, на білоруську - в прикордонних районах Брестської області та, меншою мірою, Гродненській області, на українську - в прикордонних районах Волинської, Львівської та Закарпатської областей.

ВИСНОВКИ:

Із здійсненого аналізу можна зробити наступні висновки:

- Транскордонні екосистеми на польсько-білорусько-українському кордоні є значно меншими, ніж регіони співпраці і по суті обмежені до районів що знаходяться безпосередньо вздовж кордону (за дуже рідкими винятками). В результаті, їх транскордонний вплив є обмеженим, до субрегіону Остроленка-Сєдльце в Мазовецькому воєводстві (прилеглі регіони), субрегіонів Жешув і Тарнобжег у Підкарпатському воєводстві та субрегіону Любліна-Пулави Люблінського воєводства. Аналогічна ситуація стосується прилеглих регіонів Білорусі та України.

Додаток 5. Аналіз співпраці в рамках партнерства міст

Ціль:

Ціль аналізу – визначити інтенсивність співпраці в рамках партнерства міст та громад, розташованих на польсько-білорусько-українському прикордонні.

Індикатори:

Для аналізу були обрані наступні індикатори:

- LQ загалом – фактор розміщення і його вплив на угоди про партнерство між містами/громадами на прикордонній території та партнерами з країн-сусідів.
- LQ прикордонної території – фактор розміщення і його вплив на угоди про партнерство між містами/громадами на прикордонній території і містами/громадами сусідніх країн.

Дані дозволяють оцінити обрані індикатори станом на осінь 2011 року. Значення LQ вище 1 говорить про те, що прикордонна співпраця відносно добре розвинута по відношенню до середнього показника по країні, а нижче 1 – навпаки.

Джерела інформації:

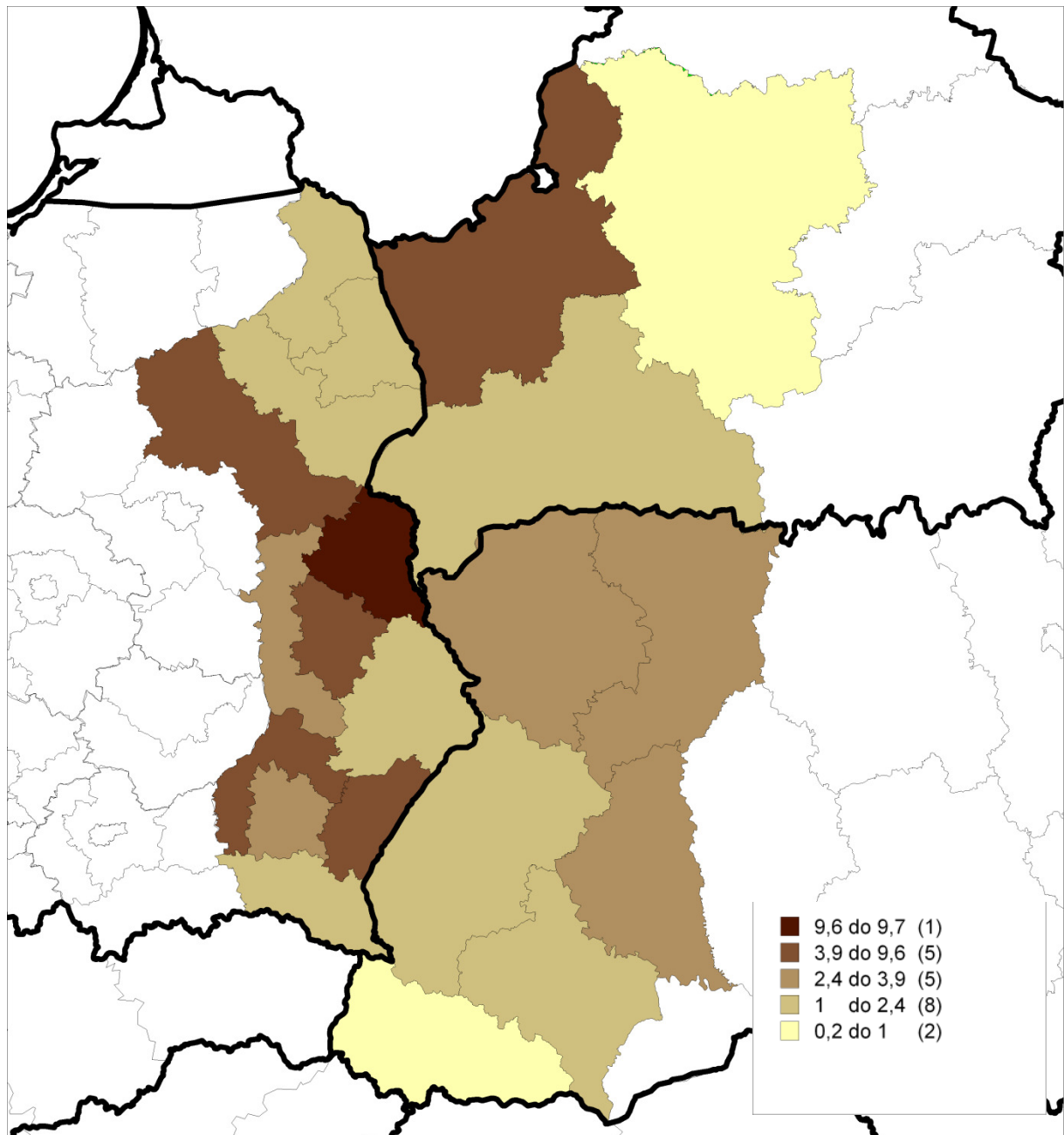
Дані про партнерство міст були отримані в рамках проекту ESPON TERCO⁵. Більше інформації у публікації: *Płoszaj Adam (2013) Two Faces of Territorial Cooperation in Europe: Twinning Cities and European Territorial Cooperation Programmes [in:] Gorzelak Grzegorz, Zawalińska Katarzyna (eds.): European Territories: From Cooperation to Integration? Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar, pp. 69-96.*

Методологія:

В рамках вивчення питання було опрацьовано **тематичні карти** у яких відображено значення LQ у поділі на регіони NUTS3, на душу населення.

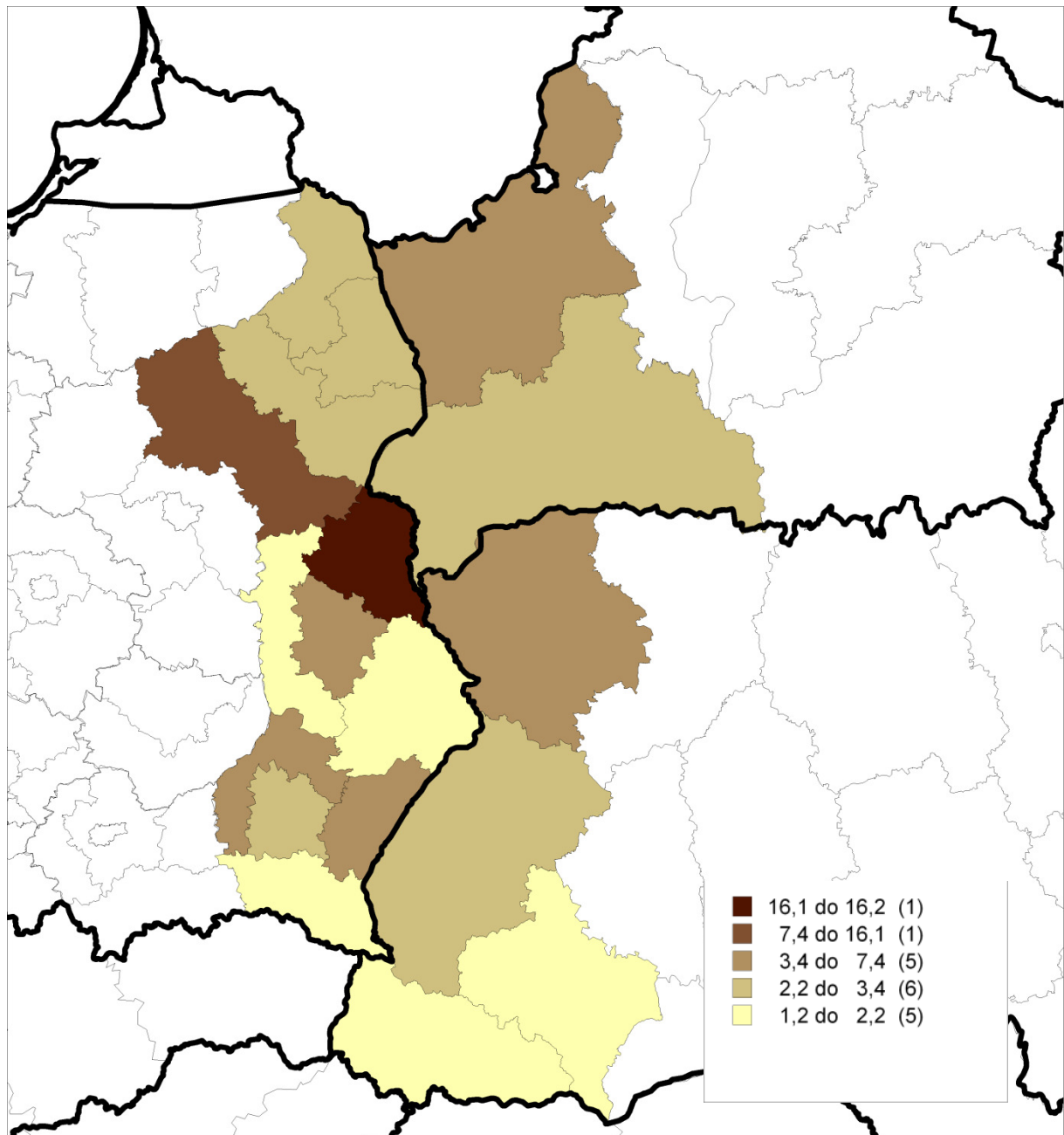
⁵ www.esponterco.eu

Рис.1. LQ – фактор розміщення для угод про партнерство між містами/громадами у прикордонних регіонах і партнерами у сусідніх країнах (Польща – Білорусь – Україна).

Коментар: Співпраця міст партнерів Польщі, Білорусі та України є відносно важливою для більшості субрегіонів і областей на аналізованій транскордонній території. Тільки Закарпатська та Мінська області мають значення фактору розміщення нижче 1. Найбільше значення досягається у Бяльському субрегіоні, але це пов'язано з малою кількістю двосторонніх угод міст цього субрегіону, загалом.

Рис.2. LQ Фактор розміщення для угод про партнерство між містами/громадами у прикордонних регіонах і містами/громадами прикордонних регіонів

Коментар: Фактор розміщення двосторонніх угод між містами/громадами на транскордонній території (за винятком угод з-поза території дії Програми) показує, що більшу концентрацію співпраці по типу міст партнерів. Тільки для Мінської області Білорусі, а також Рівненської та Тернопільської областей України, значення фактору розташування є нижчим від 1, що дозволяє припустити, що у їх випадку співпраця з містами партнерами з прикордонної території не є важливою (або ж не є розвиненою).

ВИСНОВКИ:

- Співпрацю міст-партнерів можна розглядати як важливу форму співпраці в аналізованих прикордонних регіонах. Проте, інтенсивність співпраці видається вищою у субрегіонах / областях розташованих ближче до національних кордонів і нижчою в субрегіонах / областях віддалених від кордону (особливо це стосується прилеглих регіонів України та Білорусі).

Додаток 6. Аналіз бенефіціарів Програми

Ціль:

Ціль аналізу - обговорення просторового виміру транскордонної співпраці між Польщею, Білоруссю та Україною на основі наданої організацією-замовником бази даних бенефіціарів програми у 2004-2006 роках і 2007-2013 роках.

Індикатори:

Для аналізу були обрані наступні індикатори:

- Кількість бенефіціарів проектів Програми Добросусідства PL-BY-UA INTERREG IIIA 2004-2006 (Фонд малих проектів не враховується) на польській стороні кордону і Програми Транскордонного Співробітництва Польща-Білорусь-Україна 2007-2013 по обидві сторони кордону;
- Оціночна вартість проектів впроваджених в рамках Програми Транскордонного Співробітництва Польща-Білорусь-Україна 2007-2013 на 1000 мешканців (при умові впровадження проекту на території бенефіціара).

Джерела інформації:

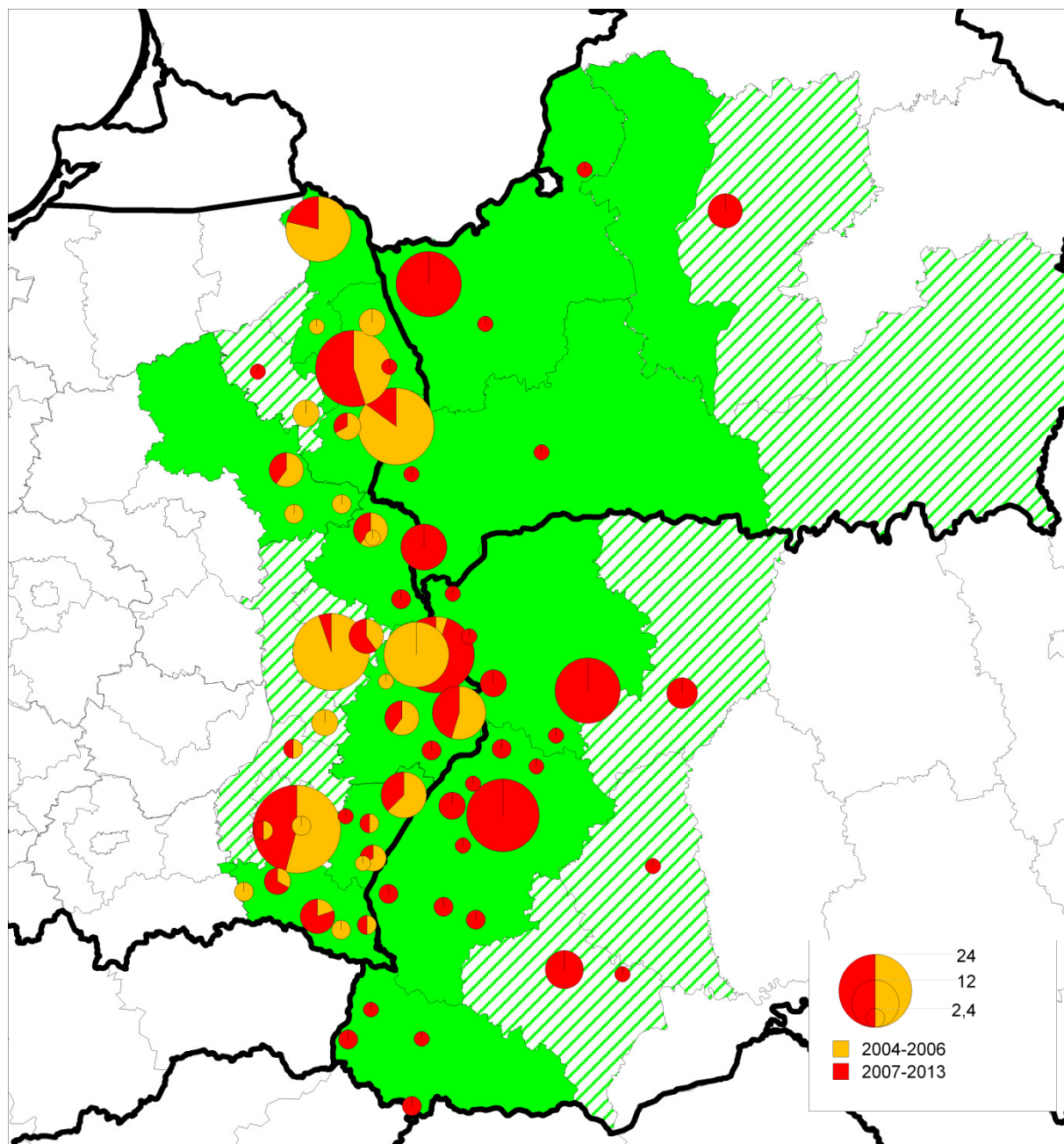
Дані, включаючи базу даних бенефіціарів та проектів у Програмі 2007-2013рр., були надані замовником. Для Польщі, був також врахований період 2004-2006рр. фінансований в рамках INTERREG IIIA. Проте, цей період не враховувався при аналізі ситуації східних партнерів, для яких фінансування в той період надавалось в рамках Програми TACIS CBC.

Методологія:

Було опрацьовано **тематичні карти** з розподілом бенефіціарів по районах і вартості проектів у поділі на райони NUTS3/ на душу населення.

Продукти:

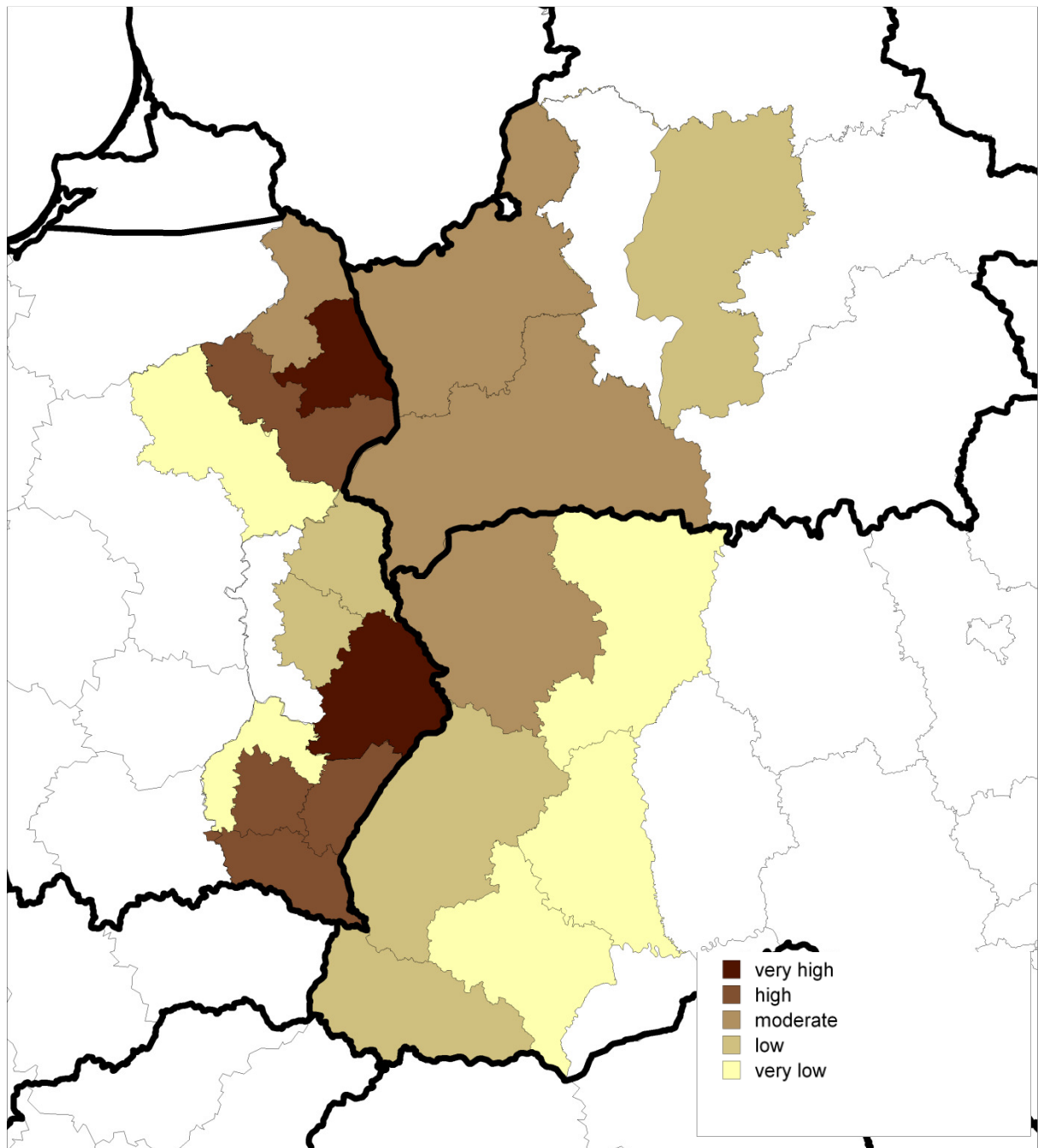
Рис.1. Кількість бенефіціарів Програми Транскордонного Співробітництва Польща-Білорусь-Україна 2007-2013 по регіонах (для Польщі також враховано Програму Добросусідства 2004-2006)

Коментар: Концентрація бенефіціарів за місцем розташування помітна на польській стороні, при цьому більшість розташована в містах: Білосток, Хелм, Люблін, Жешув, Хайнувака, Сувалки, і, в меншій мірі у Замості і Ярославі. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що бенефіціари мали велике значення в прилеглих регіонах, зокрема, Люблінському і Жешувському субрегіонах (плюс Ломжа, хоча і меншій мірі). В Україні ключовими місцями розташування бенефіціарів у період 2007-2013 рр. були Львів та Луцьк, столиці прикордонних областей. Значно менше бенефіціарів було

розташовано у інших районах Львівської та Волинської областей, переважно це райони розташовані безпосередньо на кордоні. У Закарпатській області незначна кількість бенефіціарів і вони розпорошені по території всієї області. Бенефіціари з прилеглих регіонів України розташовані переважно в обласних центрах: Івано-Франківську, Тернополі та Рівному. Основними місцями розташування бенефіціарів у Білорусі були Брест і Гродно, а також Мінськ, розташований у прилеглому регіоні. Окрім цього були поодинокі проекти у Гродненській і Брестській областях, при повній відсутності таких у західній частині Мінської області та Гомельській області.

Рис.2. Оціночна вартість проектів впроваджених в рамках Програми Транскордонного Співробітництва Польща-Білорусь-Україна на 2007-2013 роки на душу населення, по регіонах NUTS3/областях у 2007-2013рр (у категоріях розділених згідно методу «природних границь»)

Коментар: На польській стороні кордону найбільша концентрація вартості проекту на душу населення спостерігається в Білостоцькому та Замостському субрегіонах. Високі значення цього показника можна також помітити в інших субрегіонах Підкарпатського воєводства, в тому числі в Жешуві (за винятком Тарнобжегського субрегіону) та у Підляському воєводстві (за винятком субрегіону Сувалок). За ними слідують прикордонні області Білорусі та Волинська область України. З точки зору поділу коштів

на душу населення, обсяг фінансування був меншим у Львівській та Закарпатській областях, а у Польщі - в субрегіонах Люблінського воєводства (за винятком субрегіону Пулав, де не було реалізовано жодного проекту за кошти Програми).

Значно менші кошти було інвестовано у прилеглі регіони, що добре помітно у субрегіонах Пулав і Тарнобжегу і прилеглих областях України. Окрім того, не було жодних проектів, що реалізовувалися б у східній частині Мінської області. Мале використання коштів Програми можна спостерігати у Мазовецькому воєводстві, особливо субрегіонах Остроленка і Седльце, у зв'язку з тим, що вони не входять у компонент великомасштабних проектів, який включає в себе значну частину коштів.

ВИСНОВКИ:

На основі здійсненого аналізу можна зробити наступні висновки:

- У Програмі Добросусідства Польща-Білорусь-Україна INTERREG IIIA / TACIS CBC на 2004–2006рр. по польську сторону кордону і Програмі транскордонного співробітництва Польща-Білорусь-Україна на 2007-2013 роки по обидві сторони кордону, можна спостерігати значну концентрацію розміщення бенефіціарів у прикордонних районах розташованих безпосередньо на кордоні і у найбільших містах регіонів співпраці і прилеглих регіонів. У періоді 2004-2006 роки, бенефіціари переважно були сконцентровані у Любліні, а 2007-2013 роках – у Жешуві. У період 2007-2013рр., бенефіціари переважно походили зі Львова та Луцька, а також із великих міст прилеглих регіонів. Основними центрами локалізації бенефіціарів у Білорусі були Гродно, Брест та Мінськ, який розташований у прилеглому регіоні. Окрім Мінська не було місць локалізації бенефіціарів у прилеглих регіонах Білорусі.
- З точки зору коштів Програми транскордонного співробітництва Польща-Білорусь-Україна на 2007-2013 роки на душу населення, помітна концентрація у регіонах співпраці, хоча і з деякими внутрішньо-регіональними відмінностями. Роль прилеглих регіонів була незначною, що можна віднести на рахунок обмежень у доступі до фінансування. Мінськ був у цьому відношенні винятком, але важко встановити в якій мірі це пов'язано з фактичним надходженням коштів у місто, а наскільки з подальшим розподілом фондів на районний рівень.

Додаток 7. Аналіз результатів дослідження

Ціль:

Ціль аналізу - узагальнити результати досліджень про делімітацію регіонів співпраці, обґрунтування створення прилеглих регіонів, а також включення до території дії Програми інших територій та великих міст.

Джерела інформації:

Дані базуються на результатах опитування бенефіціарів і заявників проектів у 2004-2006 та 2007-2013 програмних періодах.

Методологія:

Анкета була розіслана бенефіціарам та заявникам проектів (включаючи мікро-проекти), включеним до бази даних наданої польським Міністерством регіонального розвитку. З 1970 анкет, розісланих електронною поштою на електронні адреси, що були у базі даних Програми, було заповнено 281, що становить 15% рейтинг повернення (ефективний рейтинг повернення був вищим, оскільки деякі адреси електронної пошти, виявились не актуальними).

Продукти:

Таб.1. Місцезнаходження бенефіціарів / заявників проектів

Польща	Кількість	%	Україна	Кількість	%	Білорусь	Кількість	%
Загалом	154	100.0	Загалом	102	100.0	Загалом	21	100.0
Люблінське	56	36.4	Львів	56	54.9	Брест	11	52.4
Мазовецьке	9	5.8	Волинь	24	23.5	Гродно	9	42.9
Подляське	50	32.5	Рівне	4	3.9	Гомель	1	4.8
Підкарпатське	39	25.3	Тернопіль	4	3.9	Мінськ	0	0.0
			Івано-франківськ	3	2.9			
			Закарпаття	11	10.8			

Коментар: Польські респонденти відносно рівномірно розподілені між регіонами, за винятком субрегіону Остроленка – Седльце, звідки надійшло тільки дев'ять анкет. Значно вищий рівень концентрації респондентів в Україні, де 55% респондентів, що взяли участь в опитуванні були з Львівської області, а решту, приблизно 35% з регіонів співпраці - Волинської та Закарпатської областей; тільки 11% анкет надійшло з прилеглих регіонів. Схожа ситуація і у випадку Білорусі, де майже всі анкети надійшли з Гродненської і Брестської областей і тільки одна – з Гомельської.

Таб.2. Місцезнаходження партнерів

а) Місцезнаходження партнерів польських інституцій

PL → UA	N	%	PL → BY	N	%
Загалом	130	100.0	Загалом	82	100.0
Львів	69	53.1	Брест	38	46.3

Волинь	39	30.0	Гродно	36	43.9
Рівне	4	3.1	Гомель	0	0.0
Тернопіль	2	1.5	Мінськ	8	9.8
Івано-франківськ	7	5.4			
Закарпаття	9	6.9			

b) Місцезнаходження партнерів білоруських та українських інституцій

UA → PL	N	%	BY → PL	N	%
Загалом	111	100.0	Загалом	22	100.0
Любельське	56	50.5	Любельське	6	27.3
Мазовецьке	5	4.5	Мазовецьке	12	54.5
Підляське	4	3.6	Підляське	3	13.6
Підкарпатське	46	41.4	Підкарпатське	1	4.5

Коментар: Партнери польських інституцій в першу чергу знаходяться у Львівській та Волинській областях, і тільки 10% розташовані в прилеглих регіонах. Аналогічна ситуація спостерігається і в Білорусі. Партнери українських інституцій знаходяться в Люблінському та Підкарпатському воєводствах, і тільки 8% в Підляському та Мазовецькому. І навпаки, більшість партнерів білоруських інституцій розташовані в Мазовецькому і, в меншій мірі, в Люблінському воєводствах. Тільки 14% інституцій-партнерів знаходяться в Підляському воєводстві. Це може бути пов'язано з невеликою кількістю білоруських інституцій, які взяли участь в опитуванні.

Таб.3. Чи, на Вашу думку, у рамках Програмі Транскордонного Співробітництва Польща-Білорусь-Україна на 2014-2020 роки і надалі повинні впроваджуватись проекти у прилеглих регіонах? (%)

	Польща		Білорусь		Україна	
	N	%	N	%	N	%
Загалом	151	100.0	19	100.0	100	100.0
Однозначно так	36	23.8	3	15.8	35	35.0
Так	44	29.1	4	21.1	28	28.0
Швидше так	18	11.9	8	42.1	14	14.0
Тяжко відповісти	19	12.6	1	5.3	8	8.0
Швидше ні	10	6.6	1	5.3	7	7.0
ні	17	11.3	2	10.5	6	6.0
Однозначно ні	7	4.6	0	0.0	2	2.0
Так - загалом	98	64.9	15	78.9	77	77.0
Ні - загалом	34	22.5	3	15.8	15	15.0
Середньозважена * [середня (1-7) – 4]	1.0		1.1		1.5	

Коментар: Респонденти з усіх країн, що взяли участь в опитуванні, висловилися за продовження можливості реалізації проектів бенефіціарами з прилеглих регіонів. Питання отримало доволі слабку, хоча і достатню підтримку польських респондентів і найсильнішу підтримку в Україні. Це, ймовірно, можна пояснити існуванням розвинутої партнерської мережі з інституціями Любліна і Жешува.

Таб.4. Чи повинні бенефіціари з-поза території дії Програми (включаючи великі міста) брати участі у Програмі, при умові що результати проектів стосуватимуться регіонів охоплених дією Програми? (%)

	Польща		Білорусь		Україна	
	N	%	N	%	N	%
Загалом	149	100.0	20	100.0	102	100.0
Однозначно так	17	11.4	3	15.0	13	12.7
Так	26	17.4	5	25.0	24	23.5
Швидше так	24	16.1	7	35.0	13	12.7
Тяжко відповісти	20	13.4	1	5.0	18	17.6
Швидше ні	21	14.1	2	10.0	13	12.7
ні	24	16.1	2	10.0	19	18.6
Однозначно ні	17	11.4	0	0.0	2	2.0
Так - загалом	67	45.0	15	75.0	50	49.0
Ні - загалом	62	41.6	4	20.0	34	33.3
Середньозважена * [середня (1-7) – 4]	0.0		1.0		0.4	

Коментар: Питання щодо участі в Програмі бенефіціарів з-поза території дії Програми викликало суперечливі відповіді. Білорусь була єдиною країною, де ця ідея була підтримана респондентами. Ідея отримала трохи більше прихильників в Україні, ніж у Польщі, де думки з цього приводу розділилися майже порівну.

ВИСНОВКИ:

На підставі проведеного аналізу можна зробити наступні висновки:

- Респонденти підтримали доцільність участі бенефіціарів з прилеглих регіонів і реалізації ними проектів в рамках Програми. Частково це може бути пов'язане з розташуванням Любліна і Жешува у прилеглих регіонах, саме ці міста є центрами інституційного співробітництва з сусідніми країнами. У той же час, дослідження показало, що інтерес до участі в опитуванні (за винятком згаданих Любліна і Жешува) був доволі маргінальним у прилеглих регіонах. У випадку Білорусі та України, частка прилеглих регіонів не перевищила 10% у всіх аналізованих категоріях, незважаючи на співмірний з регіонами підтримки, соціальний та економічний капітал.
- Питання можливості реалізації проектів інституціями з-поза території дії Програми, викликало протиріччя. Ідея отримала підтримку більшості респондентів тільки у Білорусі.

Додаток 8. Аналіз інтерв'ю

Ціль:

Ціль аналізу – обговорення результатів інтерв'ю щодо делімітації регіонів співпраці, існування прилеглих регіонів, включення інших територій, в тому числі великих міст, у територію дії Програми.

Джерела інформації:

Джерелом інформації стали інтерв'ю проведені у період з 10 червня по 3 липня 2013 року з зацікавленими сторонами Програми 2007-2013 років з обох сторін кордону.

Методологія:

На основі узгодженого сценарію інтерв'ю, інформація була отримана наступними шляхами: а) в часі прямих зустрічей, б) в часі записаних телефонних інтерв'ю с) шляхом письмових відповідей на питання. Останній метод переважно використовувався при опитуванні білоруських партнерів.

Продукти:

1. Якою, на Вашу думку, повинна бути територія дії Програми транскордонного співробітництва Польща- Білорусь- Україна 2014-2020 роки?

Як правило, респонденти не бачили потреби у великих змінах в сфері делімітації існуючої території підтримки Програми, вважаючи її адекватною потребам транскордонного співробітництва. Щодо прилеглих регіонів Польщі, респонденти вважають за доцільне включення Любліна та Жешува у територію дії Програми по-перше з огляду на їх велике значення у існуючій транскордонній співпраці, по-друге, зважаючи на суттєві відмінності між польськими регіонами NUTS3 та білоруськими і українськими NUTS2. В Білорусі наголошувалось на слабку співпрацю прилеглих регіонів, особливо у Гомельській області, тому піднімалось питання доцільності їх включення у Програму. Тим не менше білоруські респонденти висловлювались за продовження участі цієї території в Програмі з огляду на існуючий потенціал для зростання співпраці на польсько-білорусько-українському кордоні. Подібні сумніви були висловлені щодо участі прилеглих регіонів України. Дехто з респондентів вказував на факт незначної участі Закарпатської області у співпраці. З іншої сторони, ряд експертів вказував на співпрацю з прилеглими регіонами, яка опирається на історичний зв'язки, а також пов'язана з човниковою міграцією.

2. Чи на Вашу думку прилеглі регіони Програми (PL – NUTS Ломжа, Люблін, Пулави, Жешув, Тарнобжег, ВУ – східні частини Мінської та Гомельська областей, UA – Рівненська, Тернопільська та Івано-франківська області) відіграють значну роль у прикордонній співпраці Польщі, Білорусі і України?

Значення прилеглих регіонів Польщі, особливо сильно наголошувалось у випадку Жешувського та Люблінського субрегіонів, в той час як на східній стороні кордону

респонденти підкреслювали маргінальне значення прилеглих регіонів. Єдиним винятком був Мінськ та Мінська область, які, згідно думки респондентів, повинні бути включені у серу дії Програми. На думку респондентів менший інтерес бенефіціарів з прилеглих регіонів може пояснюватись недоступністю для них інфраструктурного компоненту, особливо важливого для цих регіонів, з огляду на рівень їх розвитку.

3. Чи вважаєте Ви, що інші території (столиці держав, великі міста, сусідні регіони) з-поза території дії Програми, повинні бути включені у Програму, і якщо так, то яким чином?

Деякі респонденти були категорично проти такої можливості, наголошуючи на штучності пояснень і складності виявлення транскордонного характеру такої співпраці, а також вказували на можливе послаблення потенціалу розвитку інституцій прикордонних регіонів. Ті, хто підтримав ідею, наголошували, що ряд інституцій, які відповідають, наприклад, за розвиток прикордонної інфраструктури, розташовані у столицях держав і це мусить бути враховано у Програмі.

4. Як ви оцінюєте ідею концентрації фінансування виключно у районах що прилягають до кордону?

Респонденти повністю погодились з потребою концентрації фінансування у прикордонних районах. Всі респонденти наголошували що в першу чергу це повинно стосуватись інфраструктурних проєктів, в той час як «м'які» проєкти можуть і надалі впроваджуватись на прилеглих територіях. Деякі респонденти вважають що така концентрація повинна обмежуватись до двох районів розташованих безпосередньо на кордоні. Тим не менше звучали думки, що така зміна може вести до зростання диспропорцій в рамках регіонів території дії Програми, особливо зі східної сторони кордону.

Додаток 9. Соціально-економічні показники

Таб.1. Основні характеристики Програми Транскордонного Співробітництва Польща-Білорусь-Україна, регіони співпраці – економічний капітал

Індикатор	Площа (km2)	Населення ('000)		ВНП на душу населення (EUR)	ВНП на душу населення (середня країни =100)	МСП на 1000 мешканців	Зайняті у сфері науки і розвитку 1000 мешканців	GVA с/г %	GVA промисловості %	GVA послуг %
Рік	2012	2008	2012	2010	2010	2012	2012	2010	2010	2010
PL - Регіони співпраці	65 148	5 096	5 137	6 548	70.5	76.9	5.2	8.2	27.9	63.9
BY - Регіони співпраці	54 710	4 839	4 830	1 635	63.8	22.6	2.2	11.9	21.2	66.9
UA - Регіони співпраці	57 786	2 496	2 453	2 904	64.5	7.7	1.0	14.9	44.9	40.2

Таб.2. Основні характеристики Програми Транскордонного Співробітництва Польща-Білорусь-Україна, регіони співпраці –природний капітал

Індикатор	Площа національних парків (% від загальної площі)	Заліснена територія(%)	Викид шкідливих газів (w/o CO2) із стаціонарних джерел на душу населення (kg)	Доступ до каналізації (% населення)	Кількість гарячих точок відповідно HELCOM	Довжина каналізаційних мереж введених у дію (загалом km)	Вкладення в основні засоби для захисту навколишнього середовища і очистки вод (€)
Рік	2012	2012	2011	2011	2012	2007-2011	2011
PL - Регіони співпраці	2.4	29.0	13.5	55.1	2	5598.4	65.6
BY - Регіони співпраці	3.0	34.1	27.5	67.8	2	-	18.1 (2010)
UA - Регіони співпраці	3.9	32.8	31.5	-	1	-	-

Таб.3. Основні характеристики Програми Транскордонного Співробітництва Польща-Білорусь-Україна, регіони співпраці – соціальний та людський капітал

Показник	До працездатне населення (%)	Працездатне населення (%)	Населення пенсійного віку (%)	Студентів на 1000 мешканців	Населення з вищою освітою (%)	Громадські організації на 10 000 мешканців	Зареєстрована злочинність на 1000 мешканців
Рік	2011	2011	2011	2011	2011 (Білорусь 2009)	2012	2011
PL – Регіони співпраці	19,3	63,5	17,2	46	13,7	30	22
BY – Регіони співпраці	17,2	59,5	23,2	28	13,8	-	10,9
UA – Регіони співпраці	18,3	60,5	21,2	44	-	16,4	6,6

Додаток 10. Бар'єри транскордонної співпраці за результатами дослідження

Дані базуються на аналізі анкет розповсюджених серед бенефіціарів та заявників проектів у регіонах співпраці 2004-2006 та 2007-2013 програмних періодів.

Таб.1. Як ви оцінюєте існуючу транскордонну співпрацю між Польщею та сусідніми країнами по відношенню до потенціалу цих територій?

Сфера	Польсько-українська співпраця		Польсько-білоруська співпраця	
	Середня (1 – дуже погано 5- дуже добре)	Стандартне відхилення	Середня (1 – дуже погано 5- дуже добре)	Стандартне відхилення
Всі респонденти	(N=258)		(N=247)	
Економічна	2.8	0.9	2.3	1.2
Соціально-культурна	3.5	0.9	2.7	1.3
Інституційна	3.3	0.9	2.4	1.3
Польські респонденти	(N=141)		(N=148)	
Економічна	2.8	0.8	2.5	1.1
Соціально-культурна	3.5	0.9	2.9	1.1
Інституційна	3.3	0.9	2.6	1.1
Українські респонденти	(N=100)		(N=80)	
Економічна	2.9	1.0	2.5	1.2
Соціально-культурна	3.6	1.0	3.1	1.3
Інституційна	3.2	1.0	2.5	1.5
Білоруські респонденти	(N=17)		(N=19)	
Економічна	3.4	0.5	2.1	1.4
Соціально-культурна	3.7	0.6	2.2	1.4
Інституційна	3.4	0.5	2.1	1.3

Таб.2. Чи могли б ви назвати основні бар'єри в окремих сферах для транскордонної співпраці Польщі та сусідніх країн, пов'язані з наявністю кордону та оцінити їх значимість?

Бар'єри	Польсько-українська співпраця			Польсько-білоруська співпраця		
	Бар'єр (так)	% of N	Значимість (1-мала 5-велика)	Бар'єр (так)	% of N	Значимість (1-мала 5-велика)
Економічна співпраця						
Законодавчо-інституційні	215	83.3	3.6	134	76.6	4.1
Прикордонний режим	217	84.1	3.9	132	75.4	4.3
Інфраструктурні	190	73.6	3.5	113	64.6	3.7
Економічні	184	71.3	3.3	105	60.0	3.5
Культурні	166	64.3	2.0	99	56.6	2.5
Соціально-культурна співпраця						
Законодавчо-інституційні	193	74.8	3.1	122	69.7	3.8
Прикордонний режим	208	80.6	3.8	121	69.1	4.0
Інфраструктурні	175	67.8	3.4	98	56.0	3.6
Економічні	164	63.6	3.0	90	51.4	3.2
Культурні	169	65.5	2.2	97	55.4	2.5
Інституційна співпраця						
Законодавчо-інституційні	208	80.6	3.5	129	73.7	4.1
Прикордонний режим	199	77.1	3.6	123	70.3	4.1
Інфраструктурні	171	66.3	3.3	96	54.9	3.6
Економічні	168	65.1	3.2	92	52.6	3.3
Культурні	157	60.9	2.2	92	52.6	2.6

Додаток 11. SWOT аналіз

В дослідженні був використаний розширений стратегічний SWOT аналіз, який включав зовнішні і внутрішні фактори і тривалість виражену у формі теперішнього та майбутнього стану транскордонних регіонів у довгостроковій, стратегічній перспективі. Що стосується нинішньої ситуації, визначено сильні і слабкі сторони транскордонного регіону та транскордонного співробітництва, виходячи з припущення, що вплив зовнішніх факторів повинен привести до їх попередньої модифікації, або ж тільки стане значним і прийме форму майбутніх можливостей і загроз. Крім того, в довгостроковій перспективі розглядатимуться можливості та обмеження що виникають в існуючих внутрішніх умовах регіонального розвитку та транскордонного співробітництва. Такий підхід до аналізу SWOT має перевагу в порівнянні із класичним, у якому аналізуються чотири поля, оскільки полегшує оцінку майбутніх змін, в тому числі тих, що виникають із внутрішніх передумов, в горизонті планованого стратегічного втручання. Сфери розширеного SWOT аналізу є наступними:

Таб.1. Області розширеного стратегічного SWOT аналізу

	Сьогодення		Майбутнє (стратегічний горизонт)	
Внутрішні фактори	Сильні сторони	Слабкі сторони	Можливості	Обмеження
Зовнішні фактори	x	x	Шанси	Загрози

Джерело: власне опрацювання.

Додаток 12. TOWS аналіз

Аналіз TOWS є надійним стратегічним методом (Obłój 2007). Хоча переважно метод використовується для аналізу організацій, його також можна з успіхом використовувати для аналізу територіальних одиниць. Аналіз TOWS опирається на результати SWOT аналізу і включає вивчення тих частин SWOT аналізу, які мають найбільший взаємний вплив. Для потреб TOWS аналізу результати розширеного SWOT аналізу спрощують до 4-ох полів: можливості і шанси та обмеження і загрози. Цей підхід обґрунтований з огляду на факт, що пов'язані сфери стосуються майбутнього. TOWS аналіз виконують шляхом створення восьми варіантів, які дають відповіді на наступні питання:

- Чи підтримує конкретна сильна сторона шанси / можливості?
- Чи дозволяє конкретна сильна сторона подолати загрози / обмеження?
- Чи перешкоджає конкретна слабка сторона шансу / можливості?
- Чи сприяє конкретна слабка сторона зростанню загроз / обмежень?
- Чи підсилює конкретна можливість / шанс сильну сторону?
- Чи дозволяє конкретна можливість / шанс подолати слабку сторону?
- Чи перешкоджає конкретна загроза / обмеження сильній стороні?
- Чи посилює конкретна загроза / обмеження слабку сторону?

Результатам надається кількісна оцінку і представляється у вигляді таблиць. На підставі розрахунків, отримуємо перехресну таблицю, яка показує частоту і силу взаємного впливу полів SWOT аналізу. Виходячи з цього, можна визначити рекомендовану стратегію, а саме:

- “Агресивна” стратегія: використання можливостей / шансів та сильних сторін;
- “Конкурентна” стратегія: можливостей / шансів та слабких сторін;
- “Консервативна” стратегія: нейтралізація загроз / обмежень за рахунок сильних сторін;
- “Оборонна” стратегія: нейтралізація загроз / обмежень та зменшення слабких сторін.

Таб.1. Таблиця нормативних стратегій

	Можливості/шанси	Загрози/обмеження
Сильні сторони	Агресивна стратегія	Консервативна стратегія
Слабкі сторони	Конкурентна стратегія	Оборонна стратегія

Джерело: Obłój 2007, p. 337.